

TĀ'U FA'A'APU

TE PUTA O TE 'ĀUA MĀ'A MĀ'OHI

TĀ'U FA'A'APU

TE PUTA O TE 'ĀUA MĀ'A MĀ'OHI

Édition septembre 2024

DIRECTEUR DE LA PUBLICATION : Marc FABRESSE
RÉDACTION, RELECTURE ET CORRECTIONS : Marc FABRESSE
CONCEPTION GRAPHIQUE ET MISE EN PAGE : Annabel Robert PURELAB
PHOTOGRAPHIES : Marc FABRESSE - DR
ILLUSTRATIONS : ALBISHOP

La CAPL tient à remercier tout particulièrement l'académie tahitienne pour la traduction en reo de cet ouvrage

Toute reproduction, partielle ou totale, de la présente publication est strictement interdite sans autorisation expresse de l'éditeur.

Mais toute diffusion et tous échanges des informations
contenues dans cet ouvrage sont fortement recommandés !

Te 'ōrero a te Taumihau Taivini TEAI

Nā roto i te fifi rahi i fa'aruruhia e tō Porinetia Farāni nei i te matahiti 2020, i 'itehia ai ē, e rave rahi o tō tātou huirā'atira e 'amu ra i te mā'a nō rāpae mai, 'a tāpe'a ai mātou i teie mana'ō ē, e mea tī'a roa 'ia tūra'ihia tō tātou mau ta'ata e 'amu i te mā'a nō te fenua nei 'e, mai te peu ē, e fenua iti tō rātou, 'a pātia roa atu te rima i roto i te repo nō te tanu i tāna iho.

Ma te 'āpiti-ato'a-hia mai e te Fa'atere o te 'ohipa fa'a'apu (DAG), tō te Pū fa'a'aineinera'a 'ohipa fa'a'apu (CFPPA) e tō te 'Āfata fa'a'apu 'e te rava'ai, e rave rahi taime tō te Fa'aterera'a Hau i pāhono atu i te mau anira'a a te feiā fa'a'apu ānei nō te tauturu ia rātou, nā reira ato'a i te feiā e hina'aro ra 'ia fa'atupu i tō rātou iho fa'a'apu 'utuāfare, 'e, te reira, i te roara'a o teie nei fifi.

Te tuha'a mātāmua i ravehia 'oia ho'i, te tau'āparaurā'a ia i rotopū ia mātou, te SPCFPF 'e te mau 'oire ato'a i nī'a i te tumu parau o te ha'amaurā'a i te mau fa'a'apu 'utuāfare nō te huirā'atira.

'E nō te ha'apāpū i teie nei 'ōpuarā'a 'āmui, 'ua feruri te mau piha 'ohipa a te Hau Fenua i nī'a i te huru o te ha'amaurā'a i te tahi rēni arata'ira'a nō te feiā ato'a e hina'aro ra e ha'amaui i te reira huru fa'anahora'a 'eiaha noa ra nō te mau fa'a'apu 'utuāfare anāe.

'E te reira, nō te ha'apī'i ia i te mau 'ohipa e au 'ia ravehia 'ia hina'aro noa atu te ta'ata e pātia i te rima i roto i te repo.

Te rāve'a i tāpe'ahia nō terā 'ohipa, 'o te ha'amaurā'a ia i te tahi mau arata'i fa'aohipara'a 'oia ato'a te tahi puta ha'amāramaramara'a i nī'a i te mau fa'anahora'a ato'a e au 'ia ravehia nō te 'ohipa tanura'a mā'a tupu.

E piti 'ahuru ma maha arata'i fa'a'ohipara'a nā roto i te reo Tahiti 'e te reo Farāni i hāmanihia 'e teie te upō'o parau : 'A TANU ANA'E ; i roto i teie mau rāve'a, tē vai ra te mau ha'amāramaramara'a ato'a nō te ha'amaui 'e nō te 'atu'atu i tā'outou iho tanura'a mā'a tupu.

Nō teie mau arata'i fa'aohipara'a, 'a haere noa atu i nī'a i te tahua natirara Facebook 'e You tube a te DAG 'e te 'Āfata fa'a'apu 'e te rava'ai.

Teie puta iti « TE PUTA O TE 'ĀUA MĀ'A MĀ'OHĪ », e rāve'a noa teie nō te tauturu i te ta'ata e fa'a'apu iti tā rātou, i te fare ānei, i te fare ha'apī'ira'a ānei. Nā teie mau rāve'a iti e fa'arava'i 'aore rā e ha'amaita'i atu i te 'ite 'e penei a'e e ō mai i roto ia 'outou te 'anā'anatae nō te fa'atupu roa atu i tā'outou iho fa'a'apu.

'Ia maita'i te tai'ora'a !

TĀPURA TUHA'A PARAU

PENE I

Te papara'a o te mau mea e au 'ia ha'api'ihia hou 'a tanu ai i te mā'a

Te mau mea e hina'arohia ra e te rā'au tupu	12
Te nu'ura'a o te tupura'a o te rā'au	13
Te mau rā'au tupu mātāmua e au 'ia tanuhia	14
Te mau mauha'a e hina'arohia nō te tanura'a mā'a	15
E hina'arohia te pape nō te tanura'a mā'a	16
Tei roto te manuiara'a i te 'ite pāpū i te huru o te repo	18
Te repo e au nō te tanura'a rā'au, 'o te repo ia e tī'a 'ia ha'amaita'ihia	22
 TAPURA 'A mā'iti maita'i i tā 'outou mau mā'a tanu	24

PENE II

Fa'aineine i tā 'oe iho mau huero 'e te rā'au tupu

Fa'aineine i tā 'oe iho mau huero	28
Te tahi atu mau ravera'a 'ia roa'a mai tā 'oe iho mau rā'au tupu	29
> Fa'arahira'a i te ohi	
> Tanura'a i te repe	
> Fa'aa'ara'a i te 'āma'a pa'uhi	
Fa'aōteo i te huero	31
 TAPURA 'Ia manuia tā 'oe ueuera'a huero	33
Pāruru i tā 'oe mau huero ueuehia i roto i te hōē 'āua fa'atupu rā'au	34

PENE III

'Ia manuia tā 'oe tanura'a mā'a

'Ia 'ite 'oe e nāfea i te tanu i te mau rā'au	38
E aha te taime au nō te tanura'a rā'au	39
Te turura'a rā'au i tanuhia	40
 TAPURA Ha'amāramarama'a i ni'a i te tanura'a.	42

PENE IV

'Atu'atu i te mau rā'au i tanuhia e 'oe

Fa'atāmā'a i te mau rā'au tanu	46
'Atu'atu ia rātou	47
Te po'i pā'ruru	48
Te fa'a'omara'a i te mau rā'au tanuhia	49
Topetope i te mau rā'au i tanuhia	50
Pā'ato'ato i te mau rā'au 'āpī'e te rā'au mā'a	51
 TAPURA ha'amāramaramara'a i nī'a i te aupurura'a	52

PENE V

'Ō'oti i te mau hotu

'Ia manuia te 'ō'otira'a	56
 TAPURA Te 'ō'otira'a e te fa'ahereherera'a	56
 TAPURA Te 'ohura'a o te tau 'e te 'āpī o te hotu	58

PENE VI

Te tahi mau huru tanura'a

Te fa'a'apu	62
Te fa'a'omara'a tāmau	64
Te mau 'āfata fa'ateiteihia	66
Te tanura'a mā'a tā'āfatahia	68
Te tanura'a mā'a fa'atautauhia	70
Te tanura'a me'a i te hiti māite	74
Te tanura'a rā'au 'ā'ara i te 'āureure	76
 E TUMU PARAU 'Ē ATU Te 'āua moa	78

TUHA'A TĀPIRI

Te mau 'enemī o tā 'oe mau mā'a tanuhia	82
Te tahi mau rāve'a e fa'a'ohipa-ato'a-hia	84
Te mau huru raverā'a e au 'ia 'itehia	86
Ha'amāramaramara'a i nī'a i te moni hō'o	88
Te mau mā'a e au 'ia tanu-āmui-hia	89
Tārena o te tau 'ō'otira'a	90

PENE I

TE PAPARA'A O TE
MAU MEA E AU 'IA
HA'API'IHIA HOU 'A
TANU AI I TE MĀ'A

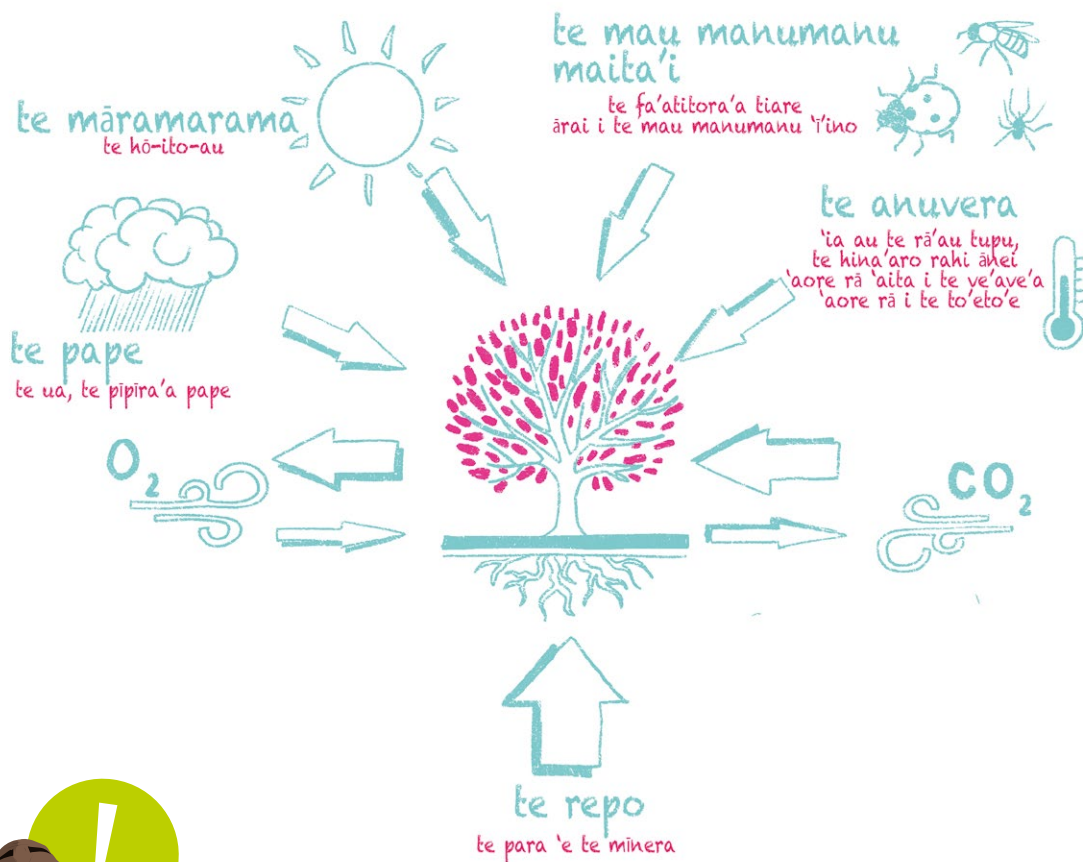
Te mau mea e hina'arohia ra e te rā'au tupu

Mea tā'a ē iho ā te mau hina'aro o terā 'e terā rā'au nō te tupura'a, terā rā, hōē ā huru 'ia tāmā'a ana'e :

nā roto i te mau rau'ere 'e te āma'a, e rave te mau rā'au tupu i te hō'ārahu 'e te 'ōtitene e vai nei i roto i te mata'ī 'oia ato'a te ito o te rā.

nā roto i te mau a'a, e rave te rā'au tupu i te pape 'e te mau tuha'a mīnera e vai ra i roto i te repo.

'Ia hina'aro ana'e tātou 'ia manuia maita'ī tā tātou* tanura'a mā'a, e mea tī'a roa 'ia mā'iti tātou i te mau mā'a e tī'a i te tanu 'ia au te huru o te repo. Teie te tahi hohō'a e fa'a'ite ra ia tātou i te fa'anahora'a e au 'ia hā'apa'ohia 'ia tupu maita'ī tā tātou mau mā'a.

E MEA FAUFA'A ROA 'IA 'ITEHIA

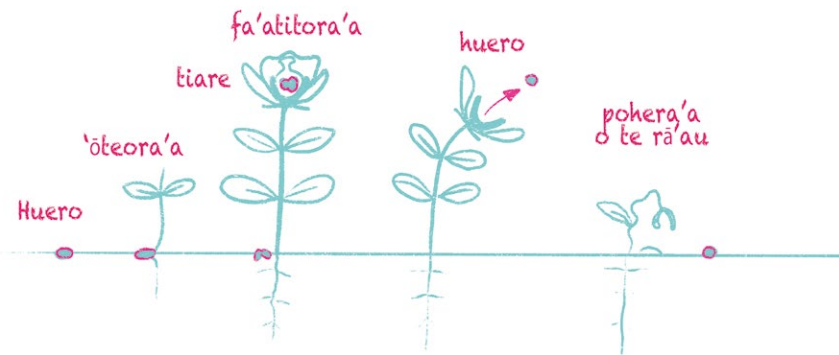
E'ere hōē ā fāitora'a i te mea e hina'arohia ra e te rā'au nō tōna tupura'a :

tē vai nei : te papa huero - te papa 'ōteo 'āpī - te papa tupura'a - te papa tiare - te papa hotu

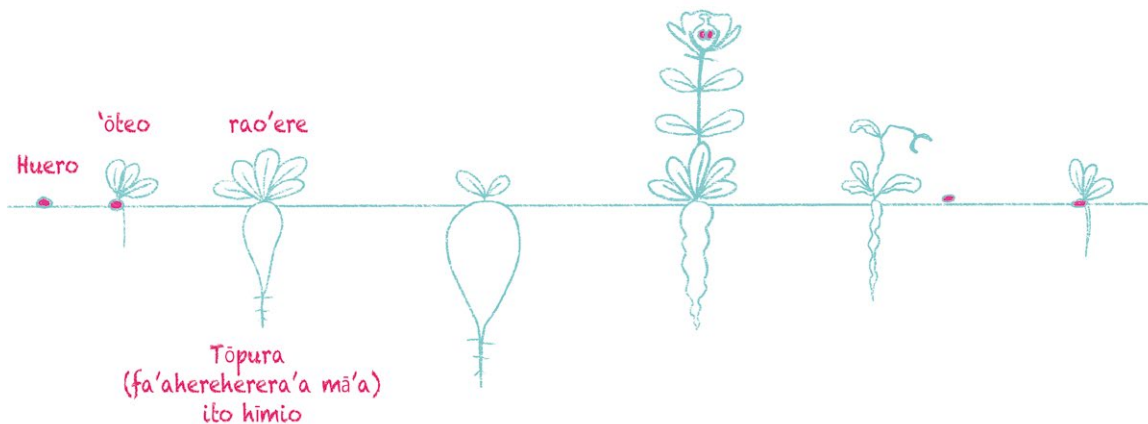
Te nu'ura'a o te tupura'a o te ra'au

E toru huru ra'au mea ta'a e te nu'ura'a o te tupura'a

E toru huru ra'au mea ta'a e te nu'ura'a o te tupura'a mai te 'oteora'a mai e tae roa i te hotura'a. E tupu 'oi'oi ratou, e tiare mai, 'e na te fa'atitora'a re'a e fa'a'aere ia ratou : (e haere te re'a o te tahi tiare i nia i te tahi atu 'e na te reira e horo'a mai i te hotu'e te huero). E pohe te tiare, e vai mai ra te mau huero ; i te matahiti i muri iho, e horo'a mai taua mau huero ra i te tiare : o te huru teie o te tomati.

Te mau ra'au e piti matahiti te maoro o te tupura'a. I te matahiti matamua, e tupu mai te mau a'a, te tahi 'ama'a iti 'e te mau rau'ere i nia noa a'e i te repo. I te reira taime, e ha'aputu 'oia i te mau mea e auhia e ana i roto noa iho a i te repo 'e, i te piti o te matahiti, e rahi mai 'oia, e tiarehia 'e e horo'a mai i te huero. 'A ha'apa'o maita'i ra, te vai ra te tahi mau ra'au e piti a'e matahiti no te tupura'a tei fa'arirohia mai te mau ra'au hoi'e noa matahiti te tupura'a ; e h'ora'a teie o te nave ; e amuhia tona a'a 'e te rau'ere.

Te mau ra'au e vai maoro noa, e nehenehe ratou e ora e rave rahi matahiti mai te mau ra'au ma'a hotu.

Te mau rā'au tupu mātāmua e au 'ia tanuhia

Mea faufa'a 'ia fa'a'ineine i te hōē 'ōpuara'a e au nō te 'utuāfare, nō te mea e tītauhia te taime nō te 'ohipa fa'a'apu. Maoti te 'ahureva i Porīnetia farāni, e nehenehe e fa'a'apu rave rahi huru mā'a.

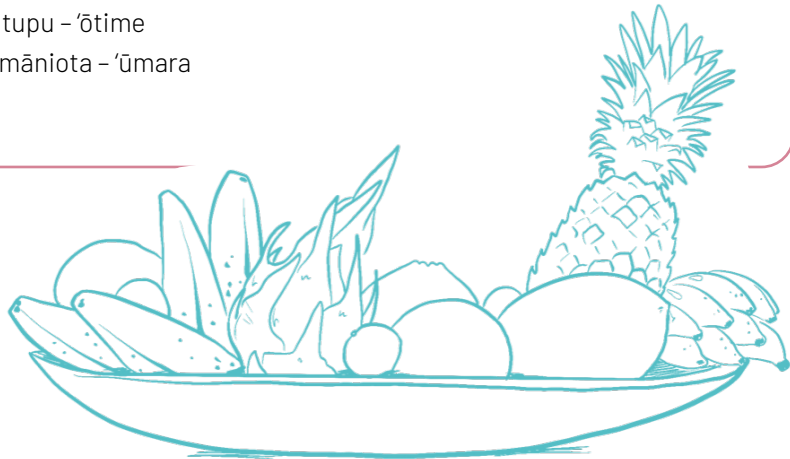
Ei ha'amatarā'a pāpū :

• **'a tā'ōti'a i te hohō'a o te fa'a'apu i ni'a i te hōē parau,**

• **'a mā'iti i te mau mā'a** ma te fa'ata'a i te tuha'a fenua i reira 'oia e fa'a'apuhia ai 'e ma te ha'apāpū e 'amuhia te mau mā'a.

Teie te tahi tāpura o te mau mā'a tanuhia i roto i te mau 'āua nō Porīnetia 'o tē fa'a'ohipahia i roto i teie puta :

- **te mā'a tupu-mā'a hotu** : tōmāti – tōtoma – hua pua'aniho – tūtini – mautini
- **te mā'a tupu huero** : pipi
- **te mā'a tupu rauere** : rauota – pota
- **te mā'a tupu a'a** : re'a tinito – re'a tahiti – nāvē – rātī
- **te mā'a hotu** : merēni – pohā – pārapautini – pitā'ia – painapo – 'ītā – me'ia – tāporo
- **te mā'a fa'ano'ano'a** : 'ōniāni tupu – 'ōtime
- **te tōpura o te fenua** : taro – māniota – 'ūmara

E MEA FAUFA'A ROA 'IA 'ITEHIA

E tauī te tuha'a o te mā'a e au 'ia 'amuhia, tei te huru o te mā'a, ato'a-hia e rave rahi tuha'a :

- te mau tiare 'e te mau mā'a tupu o te pipi ;
- te mau 'ata, te mau tiare 'e te mau mā'a o te mautini ;
- te mau ra'uere 'e te mau a'a o te 'ūmara.

'A 'ARA MAITA'!

E riro vetahi tuha'a o te mā'a i te ta'ero 'ia 'amu ota hia (maniota) 'e te tahi mau taime noa atu 'ua tunuhia.

Te mau mauiha'a o te fa'a'apu

'Ia h'io-anae-hia, mea 'ohie roa i te fa'a'apu, 'are'a ra, 'eiaha e mo'e i te fa'aohipa i te mauiha'a. 'Ei paruru-ra'a ia 'oe, no te maita'i o to 'oe tino, 'e no te fa'aherehere i to 'oe taime, teie te h'oe tapura o te mauiha'a e t'ia no ta 'be fa'a'apu :

MAUIHA'A	E TI'A 'IA FATU	FA'AOHIPARA'A
Rimarima fa'a'apu		Paruru i te rima
P'uti fa'a'apu		Paruru i te 'avae
Ropa		'Arote i te repo pa'ari
Tapu repo, to'i		Ha'aparari i te repo pa'ari
P'a'a'u		'Arote i te repo i pihai iho i te mau ma'a, fa'a'ore i te 'aihere, tuahu i te mau tanura'a ma'a
Ope		Huri 'e i te repo ma te amo ta'ue
Tapahi repo		Ope 'e fa'ahuri i te repo. Mea 'ohie a'e 'ia fa'aohipa te tapahi repo 'ia fa'aauhia e te ope.
Ope tahiti		Heru i roto te repo te tahi mau 'apo'o iti no te tanu i te ma'a
P'ara'u		Fa'a'afaro 'e fa'ahu'ahu'a i te repo
Tipi rahi		Tapu i te 'aihere
P'aoti ra'au tupu		Topetope 'e tapu i te mau ma'a ('a tamā i te vi'ivi'ia 'ia tau ana'e te ma'a)
P'aoti		Tapu i te mau 'ama'a, hamani i te mau repe
Uaua pipi		Pipi t'ia i te mau ma'a tanu
Pipi tiare		Pipi i te mau ra'au tanu tei te vahi atea i te uaua pipi
P'a'a'u		Ta'hi i te mau 'aihere
Pere'oo puto		Tie i te mau 'afa'ia i ni'a i te ateara'a poto
Ra'au turu		Turu i te ma'a tanu i roto i to'na tupura'a
Taura huti tapa'o reni		Faito te ateara'a i rotopu i na ma'a tanu e piti
Faito hamanira'a		Faito te ateara'a i rotopu i na ma'a tanu e piti. E ra'au fa'aauhia i te roara'a e au.
Parahira'a 'aua		Tamaru i to'na tua

E MEA FAUFA'A ROA 'IA 'ITEHIA

'A tamā maita'i ta 'outou mau mauiha'a i muri i te fa'aohipara'a 'e 'a vaiiho i te vahi 'aita e mo'i 'e paruruhia i te ua.

Fāna'o i te pape nō tāna mau tanura'a mā'a

E 'ote te rā'au tanu i te pape maoti tōna mau a'aa.

Hau atu te roroa 'e te rahi o te mau a'a o te rā'au tupu i reira ato'a 'oia e ipu ai i te pape i roto i te fenua.

Hou 'a fa'anaho ai i te hōē tanura'a, e tī'a 'ia mā'iti i te fa'a'omara'a e au.

'Ia hī'opo'a-māite-hia te mau rāve'a : te tāpaera'a te pape i roto i tā 'outou fa'a'apu, te huru o te fa'a'omara'a 'e te mau hi'a'i o te rā'au tanu.

Te fāito pape tā te hōē tanura'a e tītau, 'oia ho'i :

- te vaira'a o te pape (pīpīra'a, ua, 'ahureva marō...);
- te rahira'a pape nō te mā'a tanu ;
- te hōhonura'a o te mau a'a i roto i te fenua ;
- te fāito o te repo.
- Te fāito pēra'a o te repo fenua

Nō reira, e tītauhia te hōē 'āuri pape i pīha'i noa te fa'a'apu, 'aita ia faufa'a e 'amo i te mau pīpī tiare teiaha. **Mea tī'a 'ia pīpī i te 'ā'ahiata 'aore rā i te maruao**, i te taime ve'ave'a 'ore (eiaha i te taime hitira'a mahana), i te taime e hi'a'i ai te mau rā'au tanu i te pape. E rave rahi rāve'a 'ōmara'a ihotere 'aore rā 'āfa ihotere nō te fa'a'ōhiera'a i tā 'outou 'ohipa :

Te pupuhi pape tāviriviri.

Pipī fa'a'ohu i te fa'a'apu tā'āto'a

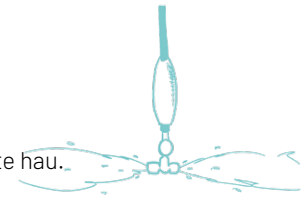
- > Mea tano nō te mau mā'a tanu tāpirihia : rētu, rātī.

Te 'āuri fa'ahī

E fa'ahī 'oia i te pape mai te hau.

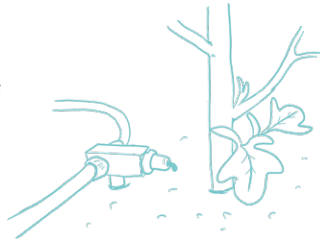
- > Mea tano nō te mau ohi 'āpī i roto i te mau 'āua fa'atupura'a rā'au 'e nō te mau rā'au tanuhia i roto i te fare fa'atupura'a rā'au.

Te 'āuri topatapata

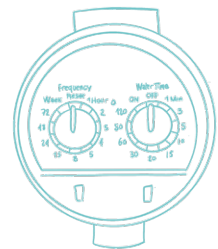
E hō 'oia i te pape i te vāhi fa'ata'āhia i te tumu o te mā'a tanu

- > 'Ua ha'aputahia te hōē 'āuri 'e 'ua tāmauhia te hōē rāve'a topatapata nō te fa'a'iti i te ha'amāu'ara'a pape.

E tī'a ato'a 'ia hō'o mai i te hōē uāti, nāna 'oia e fa'anaho i te 'ōperera'a pape maoti te rāve'a topatapata.

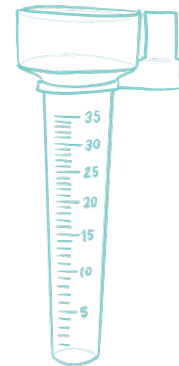
- > Nō te mau mā'a 'aihere tanu-āteatea-hia (tōmāti, tōtoma...)

'Aita faufa'a e pīpī mai te peu ē, 'ua ua maita'i !

Te hōē rāve'a faufa'a roa nō te tī'a'au i te fāito pape, 'o te ho'ora'a mai 'ia i te hōē fāito ua. E fa'a'ite mai 'oia e aha te rahira'a rītera pape i topa mai i nī'a i te ārea hōē mētera tuea 'e mai te peu ē e tītāuhia 'ia pīpī. Mai te peu ē, e fa'a'ite mai tā'oe fāito ua i te nūmera raro a'e i te 5 (raro mai i te 5 rītera i te mētera tuea), 'eiaha e mo'e i te pīpī i tā 'outou rā'au tanu. Mai te peu ē, 'ua hau, e nehenehe 'oe e tīa'i e piti mahana hou 'a pīpī fa'ahou.

'A tāpo'i te repo i raro a'e i te tumu o tā 'oe mau rā'au nō te tāpe'a i te haumi o te repo, nō te mea, i Porīnetia, mea mahana roa 'e e mā'i 'oi'oi te pape.

'Ua tātororōhia te pape e 'ōperehia e te mau 'oire, e nehenehe 'oia e tū'ino i te huru o te repo 'e e ha'apohe i tā 'oe mau mā'a tanu.

> 'A ha'aputu te pape ua 'aore rā 'a fa'a'ohipa i te pape 'ānāvai 'aore rā 'a fa'ata'oto 24 hora te pape e 'ōperehia e tō 'oe 'oire 'ia mā'i te tororō.

E MEA FAUFA'A ROA 'IA 'ITEHIA

- 'Aita e faufa'a i te pīpī maoro te mau mā'a tupu e a'a pāpā'u tō rātou mai te rētu ; 'ia pīpī-pinepine-hia ra e tī'a ai.
- PNō te mau mā'a e a'a hōhonu (pua'aniho, mautini na'ina'i, tūtini, pōha, tōmāti...) 'ia pīpī-maoro-hia, 'eiaha rā 'ia ha'apinepine.

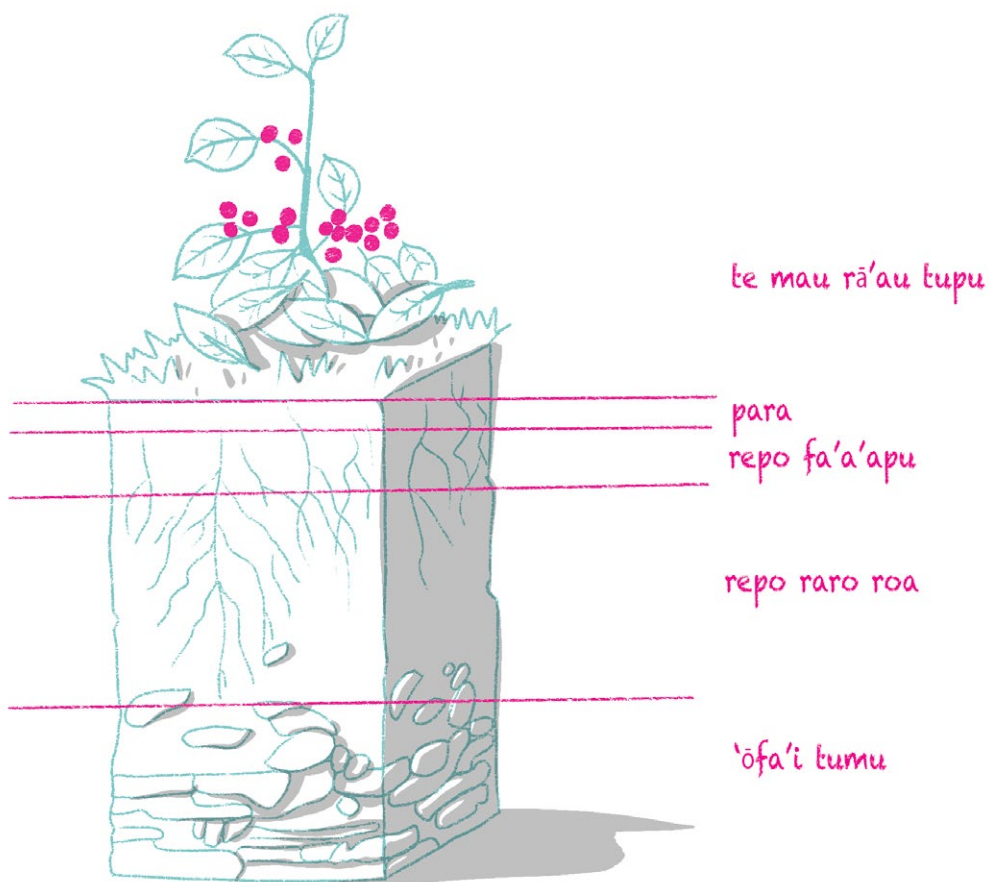

‘Ia ta’a maita’i ia ‘oe te huru o te repo, mea faufa’a roa nō te manuiara’a o tā ‘oe fa’a’apu .....

Mea faufa’a roa te ea o tā ‘oe repo, mea faufa’a a’e i te ea o tā ‘oe mau rā’au tanu, te mea ‘ua riro te repo ‘ei vaira’a mā’a nō te mau rā’au tanu ‘e te vāhi orara’a o tō rātou mau a’a ē tae noa atu i te mau mea e fa’aamu nei ia rātou.

E rave rahi tuha’a o te repo mai te mīnera (‘ōfa’i, one, ‘araea, miti mīnera), te mau mea ora (nō roto mai i te tino), te mata’i ‘e te pape.

• Te mau tuha’a o te repo :

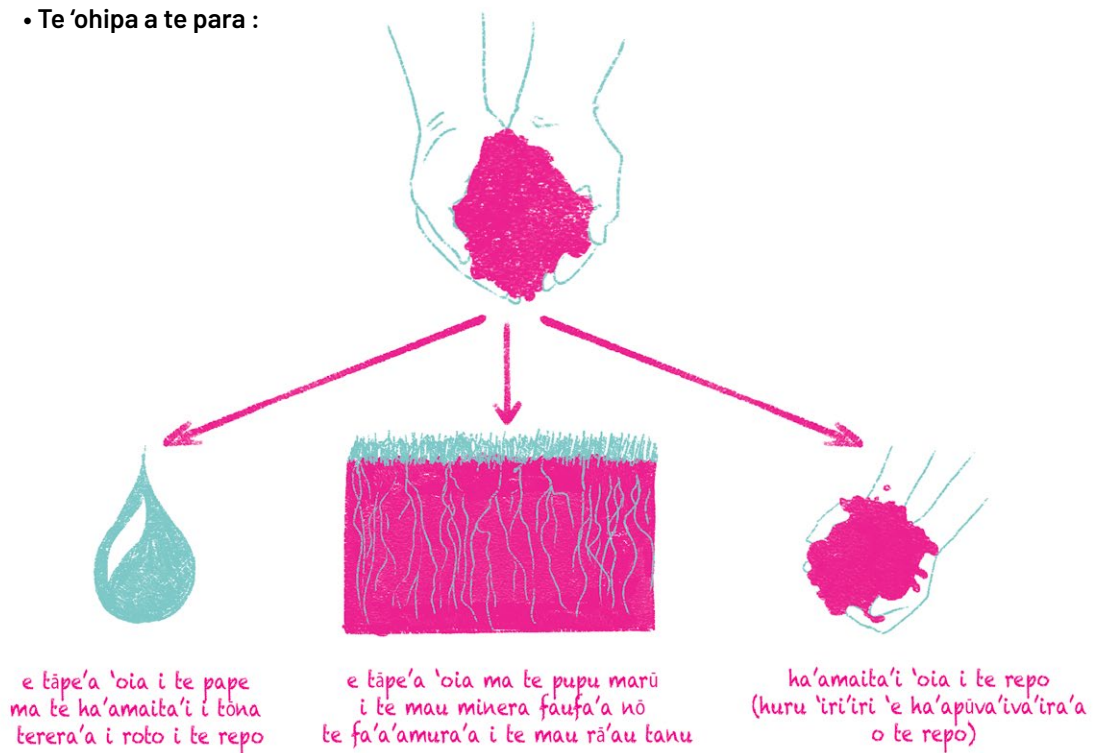

I n'ia i te 'iri teitei o te repo (tau minimētera ē tae atu i te maha 'ahuru cm 'ia au i te huru o te repo) e 'itehia te tuha'a teitei a'e, o 'oia te fa'atupu i te mā'a : **te para.**

Mea riro nātura noa mai te para. Nō roto mai 'oia i te pēra'a o te mau rau'ere, hu'ahu'a rā'au, 'ānimara, manumanu), te mau mea e ora i roto i te repo (manumanu, pū'āvere, pāteria...). E faufa'a 'ore te mau repo 'aita i tanuhia 'e 'aita i ha'afau'ahia e te mau pa-ra, e ha'apohehia 'oia e te ua, te mata'ī 'e te maha-na.

• Te 'ohipa a te para :

'la hina'aro 'oe e tanu i roto i te repo, e tī'a 'ia fa'a'ohipa i te repo ū pā'ō (o te fa'a'ite mai e rave rahi para) 'iri'iri 'e e vai ra te to'e i roto.

> Mai te peu, 'aita te fenua e horo'a mai ra i te tapa'ō maita'ī e mea tī'a ia ha'amaita'ihia nā roto i te tu'ura'a i t para 'e te rau rā'au tapēhia.

> 'la ha'amaruhia te repo, ia fa'ateateahia, e nehenehe e fa'a'ohipa i te rōpā 'aore ra te pā'au 'e te tāpū repo.

'Ia ta'a maita'i ia 'oe i te repo, e manuia ta' 'oe fa'a'apu

Te repo o te mau fenua porinetia, ta'a e noa atu i to te mau ta'amotu, mea o'ava roa (pH mai te 5 e atu i te 5,5) e fa'aiti'oa i te tupu maita'ira'a o te mau ma'a tupu. E t'ia ia 'oe i te 'ano'i i ta' 'oe repo i te tara-ti'umu (pa'a huero moa 'aore ra hu'ahu'a 'aa'uru) no te fa'aiti i te 'o'ava'ara'a o te fenua, hou 'a tanu ai ta' 'oe ma'a.

• Te mea e auhia e te ma'a tanu 'ia au i 'o'ava'ara'a o te repo :

Mea 'o'ava roa 4 < pH < 6	'O'ava 6 < pH < 7	'Aita e 'o'ava 'aore ra mea tano noa 7 < pH < 7,5
'Umarā	Hua pua'aniho	Re'a Tinito
Poha	Tomati	Totoma
Me'a	Mautini, merēni	Tutini
	Pipi	Retu
	Nave	Otime
	Ra'au ma'a hotu mai te 'ita'e te tumu taporo	

• Huru o te mau repo :

Huru o te repo	Mea rahi te pu'eora	E tape'a 'oia i te pape	Faufa'a no te fa'a'apu	Mana'o 'e a'o	Observations et conseils
Repo o te mau motu	-		--	'O te mau fenua tupu 'ore roa, e t'ia 'ia 'ano'ihia te para	'A vaiho te mau pehu 'ia riro 'ei para i n'ia i te fenua
Repo o te fenua papu'e i raro mai i te taha mou'a				'O te mau fenua fa'a'apu faufa'a roa : e tupu maita'i te mau tanura'a rau	Mea haumi roa, e'ita te repo e momi 'ohie te pape
Repo o te mau mou'a papu				Fenua fa'a'apu maita'i : e tupu te rahira'a o te mau ma'a	'A tanu 'eiaha te fenua 'ia 'ino i te ravera'a te ua 'e te mata'i i te taha mou'a
Mamu				Fenua fa'a'apu tano noa : 'are'a ra, 'a tanu i te mau tumu ra'au hotu	Mea tano noa te tupura'a ma'a, mea iti roa i te hamanira'a para. E t'ia 'ia 'ohipa-maita'i-hia te fenua hou 'a tanu ai i te mau ma'a matamua.

E nehehehe tele mau maitira'a e tau'i.

E MEA FAUFA'A ROA 'IA 'ITEHIA

Te repo mamā 'o te mau repo e rave rahi e one (repo o te mau motu). Te repo teiaha, e rave rahi mamū i roto. Noa atu e'ere i te repo tupu 'ohie, mea faufa'a a'e te mau repo mamā no te mau faufa'a ihitumu (e fa'a'ohie 'oia i te tahera'a pape e te tupura'a o te mau a'a).

Te repo e au nō te tanura'a rā'au : 'o te repo e ti'a 'ia ha'amaita'ihia

Nō te tanu i te mā'a, e nehenehe e tau i te repo ma te fa'a'ohipa i te vau vāhi maita'i nō te tanura'a, i roto ihoā rā i te tanura'a i te mā'a i roto i te mau fāri'i (nō te 'ōteo i te mau huero)'aore rā i roto i te mau fāri'i tiare. E nehenehe atō'a 'ia 'āno'i tī'a te repo i roto i te fenua nō te ha'amaita'i i tōna huru.

E rave rahi mau repo 'o tei riro 'ei faufa'a ta'a 'ē'e e tī'a 'ia 'āno'ihia i rotopū ia ratou (ma te fa'a'ohipa atō'a te repo o tā 'outou iho 'āua).

• Te huru o te mau repo e 'ite 'ōhie-noa-hia i te fenua nei

Huru o te repo	E rave rahi	E rave rahi mīnera	Tāpe'a 'oia i te pape	Fa'a'ohipara'a	Faufa'a
Repo hāmanihia i te fare iho				Ueuera'a huero : 'a 'āno'i. Tanura'a : 'a 'āno'i	Ha'amaita'i 'oia i te hotu'umu o te repo
Repo nō te fare toa				Ueuera'a huero : rā'au tumu 'aore rā 'āno'i	Ha'amaita'i 'oia i te hotu'umu o te repo
Repo ha'amaita'i-hia e te to'e				Ueuera'a huero : 'a 'āno'i Tanura'a : 'a 'āno'i	Ha'amaita'i 'oia i te hotu'umu o te repo
Mīnera	-	-		Ueuera'a huero : 30 ē tae atu 50% o te fāito rahi o te 'āno'i	E tāpe'a 'oia i te pape ma te fa'a'ōhie i tōna tahera'a 'e te fāura-ra'a mai o te mau a'a
Puru ha'ari	-			Tanura'a : 'a 'āno'i	E tāpe'a 'oia i te pape ma te fa'a'ōhie i tōna tahera'a 'e te fāura-ra'a mai o te mau a'a
One	-		-	Ueuera'a huero : 'āno'i Tanura'a : mā te 'āno'i 'ore 'aore rā 'āno'i	E fa'a'ōhie 'oia i te ha'amarōra'a fenua 'e te tupura'a o te a'a
Turupa				Ueuera'a huero : huero rā'au turupa Tanura'a : 'āno'i	E tāpe'a 'oia i te pape

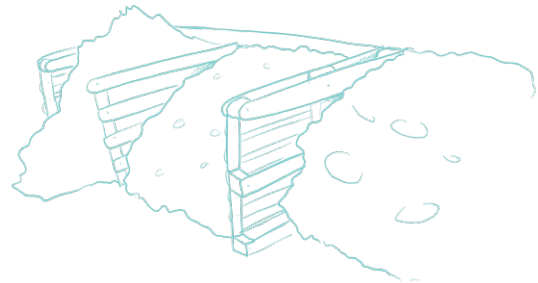
E tau i te mau māfimirā ia au i te vāhi tanura'a.

Te vāhi tanura'a fa'afahiahia a'e tā 'oe e nehehehe e hāmanoi, 'oia ho'i **te PARA.**

E rave rahi mau rāve'a nō te hāmani i tāna iho para i te fare.
Teie e piti rāve'a 'o tei mā'itihia mai nō 'outou :

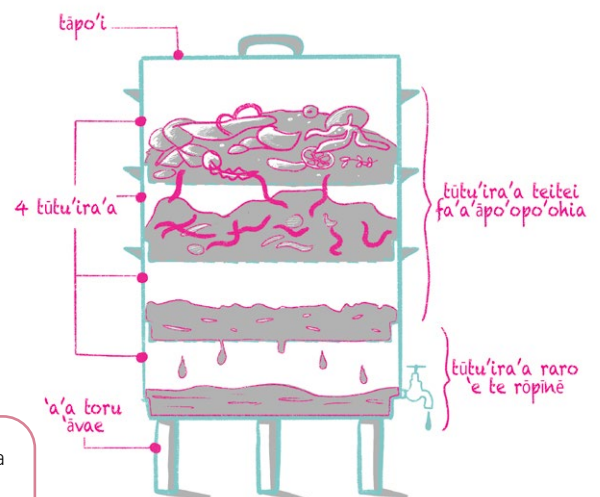
A. Te para hā'aputu : mai te peu ē, e fenua rarahi, e taime 'e e pūai tō 'oe. E hā'aputu atu 'oe i te mau pehu huru rau ma te 'ānā'i iāna. I te roara'a o te taime, e 'ino 'oia maoti te mau manumanu 'e te mau pāteria (pū'āvere 'e pāteria) 'o tē vai ra i roto iāna. Nō te tū'ino maita'ira'a i teie hā'apu'e para, e tī'a 'ia hā'apūva'iva'i-maita'i-hia 'e 'ia pīpīhia i te pape (mai te re-mu haumi 'o tei tāvirihia). I te hā'amatarā'a, e ve'ave'a te para ē tae roa atu i te 60 'e 70 tēteri i roto i tōna puo. E tī'a 'ia fa'ahuri iāna hōē taime i te hepetoma nō te roara'a hōē 'ava'e ma te pīpī iāna. 'Ia maita'i ana'e te hā'apūva'iva'ira'a 'e te haumira'a, e'ita te para e hau'a i te roara'a o tōna hāmanira'a. 'Ua ineine 'oia 'ia riro mai 'oia mai te porī-fenua te huru (i te roara'a e 2 ē tae atu e 3 'āva'e).

Tē vai ra te tāpura fa'aineinera'a i te hā'apuera'a para i te 'api 2.

B. Para hāmanihia e te to'e : mai te peu ē, e vāhi na'ina'i tō 'oe 'e 'aita tō 'oe e taime. E 'amu te mau to'e i te toe'a mā'a tei tū'uhia i roto i te hāmanira'a para ma te fa'ahuru 'ē iāna 'ia riro 'oia 'ei porī-fenua hau a'e (porifenua hāmanihia e te to'e) 'aore rā porifenua pape (vaiharo 'aore rā tī hāmanihia e te to'e), e tī'i 'ia pīpī i te mau rā'au tanu.

E rave rahi mau hā'amāramaramara'a i roto i te ve'a a te 'Āfata fa'd'apu 'e te rava'ai nō te 'āva'e Titema matahiti 2020.

E nehenehe tā 'outou e hāmani i tā 'outou para ma te fa'āhīpa i te mau toe'a mā'a (te mau pa'a), te mau hū'ahu'a rā'au (rā'au tāpūhia), te mau pehu 'ōaha (āma'a rā'au, hū'ahu'a rā'au, rau'ere pohe...) 'e te mau toe'a ānimara (i'a, tūtae moa...). Ta'a ē noa atu te huru o tā 'oe hāmanira'a para, 'eiaha roa e fa'āhīpa i te mau parau ve'a, te pa-rau pa'ari, te mau 'āuri, te 'ōniāni piropiro 'e te 'ōniāni (rā'au tāhe'e) ē tae noa atu i te mau mā'a ū 'e te mau pehu 'o tei 'ore e 'ino.

E MEA FAUFA'A ROA 'IA 'ITEHIA

E tī'a 'ia tū'ati tā 'oe vāhi tanura'a i nā fa'auera'a e toru :

- 1) e fāito mā'a rava'i nō te rā'au tupu,
- 2) te huru para 'o tei fa'a'ōhie i te tupura'a o te mau a'a 'e te tererera'a o te pape,
- 3) 'ia nehenehe 'oia e tāpe'a maita'i i te pape.

'A MĀ'ITI MAITA'I I TĀ 'OUTOU MAU MĀ'A TANU

Rā'au		Ōhiera'a i te tupu	Hia'aira i te pape	Hia'aira'a i te mōri	Hia'aira'a i te mā'a
Rauota		++++			
Pota		++++			
Tōmāti		++			
Tōtoma		++			
Hua pua'aniho		++++			
Tūtini		+			
Pipi		++++			
Taro		+++			
Māniota		++++			
Ūmara		+++			
Re'a Tinitō		++++			
Re'a Tahiti		++++			
Nāvē		++++			
Rātī		++++			
Mēreni, Pohā		+++			
Mautini		++++			
Pārapautini		++++			
Pitaia		+++			
Painapo		++++			
Īīta		++++			
Mei'a		++++			
Tumu tāporo		+++			
Ōniāni tupu		++++			
Ōtime		++++			

E auhi teie mau mā'imira ia au i te raurau o te mau huero e te mau tanu i te āhōpāhia.

PENE II

**FA'AINEINE
I TĀ 'OE IHO MAU
HUERO 'E TE
RĀ'AU TUPU**

Fa'atupu i tā 'oe mau huero

.....

E nehenehe tā 'oe e fa'atupu i tā 'oe iho mau rā'au tupu ma te ueue i te mau huero i hō'ohia mai e 'oe 'aore rā ma te fa'ā'ohipa i te mau huero o te mau mā'a tanu mai te tōmāti, te tōtoma 'aore rā te rauo-ta.

Mai te peu ē, e hina'aro 'oe e fa'atupu i tā 'oe iho mau huero, teie te mau fa'anahora'a e tī'a 'ia rave mai te mau mā'a tupu, te tōmāti 'e te tōtōma :

● **'A mā'iti i te hō'e mā'a** nehenehe mau 'o tei tupu maita'i 'e te 'o'oi ;

● **'A tāmata** nō te fafa e au 'oe i tōna hō'ā'ā ;

● **'A tāpū te mā'a nā rōpū** 'e 'a tāpe'a mai te mā'a tei roto te mau huero ;

● **'A horoi māite te mā'a** e te pape 'e 'a tītī'a nō te tāpe'a mai i te mau huero ;

● **'A ha'amarō te mau huero** i nī'a i te hō'e 'ahu vavai 'aore rā i nī'a i te hō'e parau fa'ā'ote.

● 'Ia maro 'oia, e nehenehe tā 'oe e **vaiiho i roto i te fa'ato'eto'e** ma te tu'u i roto i te hō'e pū'ohu tā-mau-maita'i-hia pāruruhia e te haumi.

'A tāpe'a maita'i : nō te mau mā'a tupu, rau'ere 'e te mau fa'ano'ano'a mā'a, te rauota, te pota 'aore rā te tete, e tī'a 'ia vaiiho te rā'au e nehenehe 'oia e fa'atupu i te tiare 'e te mau huero. 'Eiaha e tāpū, e tī'a'ī rā 'ia 'ūa'a te mau tiare.

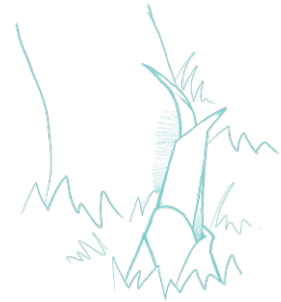
E MEA FAUFAA ROA 'IA 'ITEHIA

'A ara maita'i, tē hāmani nei 'oe i te huero ma te fa'ā'ohipa i te mā'a nō roto māi i te mau huero 'o tei hō'ohia i te fare toa, e nehenehe 'oia e fa'atupu i te fifi. Mai te peu ē 'ua fāna'o 'oe, e nehenehe te rā'au tā 'oe i tanu i te tā'a 'ē i te rā'au tumu, mai te peu ē e huero 'ānoni.

Te tahi atu mau ravera'a 'ia roa'a mai tā 'oe iho mau rā'au tupu

Fa'arahira'a i te ohi

Te ohi 'o te ohi e tupu i pihai' iho i te rā'au i muri i te fatirā'a, te 'ohipa a te tā'ata 'aore rā 'ia au te huru o te nātura (mai te tumu me'ia). E tī'a 'ia fa'ata'a 'ē iāna i te tumu rā'au nō te fa'ariro iāna 'ei tumu rā'au 'ē.

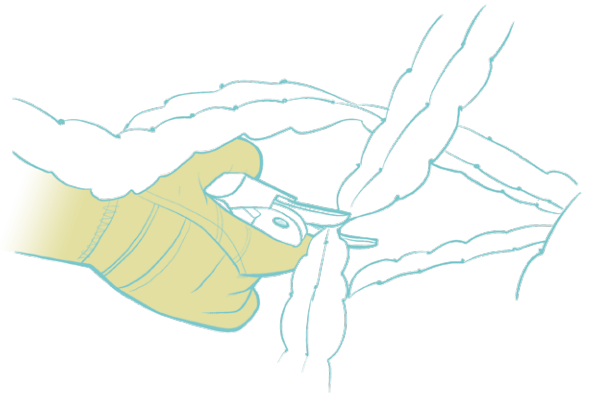

Fa'arahira'a i te repe

Te repe 'o te tuha'a 'ia o te tumu rā'au, a'a, rau'ere 'aore rā 'āma'a, 'o tei fa'ata'a-ē-hia i te tumu rā'au metua nā roto i te tāpū-ra'a-hia 'e 'o tei tanuhia i roto i te hō'ē fāri'i. 'Ua rau te huru nō te fa'atupu i te repe 'ia au i te huru o te mau tumu rā'au. Ma te fa'ā'ohipa i te pā'oti rā'au tupu, 'a tāpū i te tuha'a o te rā'au 'o tā 'oe i mā'iti i nī'a i te tumu rā'au metua ('a ara, 'ia tāmāhia te vī'ivī'i o te mau mauihā'a mai te peu ē, e tāpū 'oe e rave rahi mau tuha'a o te tumu).

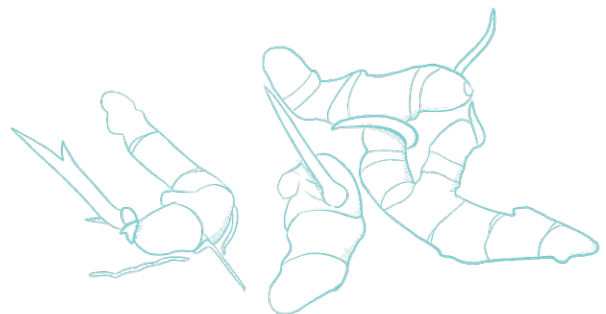
> Mai te peu ē, e fa'atupu 'oe i te ohi i nī'a i te **rau'ere** o te mau rā'au hinuhinu mai te pita'ia :

- 'a fa'ā'ohipa i te hō'ē rau'ere vī'ivī'i 'ore,
- 'a ha'amarō nō te ārea taime e toru maha-na,
- 'a tanu i roto i te vāhi tanura'a māmā, ma te poutū, 'ia vai noa te rau'ere i roto i te vari i nī'a i te roara'a e 2 tenetimetera ;
- 'a tā'amu i te rau'ere i nī'a i te hō'ē rā'au turu mai te peu ē e tītauhia.

> Mai te peu ē, e fa'atupu 'oe i te ohi i nī'a i te **a'a** mai te re'a Tahiti 'aore rā te re'a Ti-nitō :

- 'a fa'ata'a i te hō'ē tuha'a o te a'a,
- 'a tanu atu i roto i te vāhi tanura'a māmā.

Te tahi atu mau rāve'a 'ia roa'a mai tā 'oe iho mau rā'au tupu

> Mai te peu ē, e fa'atupu 'oe i te ohi i n'ia i te hōē **'āma'a** rā'au mai te māniota 'aore rā te 'ōtime :

- 'ā mā'iti i te hōē 'āma'a rā'au pātuutu maita'i, ;
- 'a tāpū fa'ahipa i te roara'a 10-15 tenetimetera raro a'e i te hōē rau'ere ma te fa'a'ohipa i te pā'oti rā'au tupu 'aore rā i te pā'oti ;
- 'a 'iriti i te mau rau'ere i raro mai ;
- 'a tāpū nā rōpū i te mau rau'ere nō n'ia nō te arai i te ha'amau'ara'a pape ;
- 'a para'u ma te fa'a'ohipa i te reta, te rarora'a o te 'āma'a nō te tātara i te toe'a 'iri ;
- 'a tanu i roto i te vāhi tanura'a māmā (māniota) 'aore rā 'a tūtau te 'āma'a i roto i te pape ('ōtime).

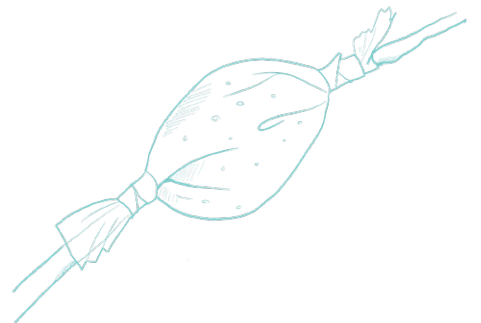

Fa'arahira'a i te 'āma'a pa'uhia

Mea tā'a ē te tanura'a 'āma'a i te tanura'a 'āma'a pa'uhia nō te mea e'ita te rā'au 'āpī e fa'ata'ahia e te tumu metua mai te peu ē 'aita tōna 'a 'āpī. E tano 'oia nō te mau rā'au mai te tumu hotuari'i, te tumu raitihi 'e te tumu raitihi taratara. E fa'a'ohipa pinepine ato'a hia 'oia nō te tumu tiare Tahiti 'e te tiare Taina.

> Teie te mau fa'anahora'a faufa'a :

- 'a mā'iti i te hōē vāhi pāpū maita'i i te roara'a 10-15 tenetimetera ;
- ma te fa'a'ohipa i te tipi reta, i raro a'e i te rau'ere, 'a tāpū mai te hohō'a o te hōē 'aurima 0,5 mirimētera te hohonu 'e 2 ē tae atu i te 5 cm te 'ā'ano ;
- 'a 'iriti i te pa'a ;
- 'a tāpō'i te vāhi 'aita e pa'a i te hōē pū'ohu ('ūrina, parau 'ārū 'aore rā i te tahi taō'a nātura) tei 'i te porifenua nātura, te puru ha'ari 'aore rā te remu ;
- 'a fa'arari maita'i teie 'āno'ira'a ma te fa'a'ohipa i te mōhina pape 'e 'ā tāmau maita'i te hope'ara'a o te pū'ohu e piti taura ;
- 'a tī'a'i i te ārea 4-5 hepetoma 'ia fāura mai te a'a ;
- 'a tāpū te 'āma'a pa'uhia i raro a'e noa i te a'a e te pā'oti rā'au tupu ;
- 'a tanu i roto i te hōē fāri'i ma te 'āno'i i te repo tanu 'e 'a tu'u iāna i te vāhi ma-rumaru nō te tahi nau mahana.

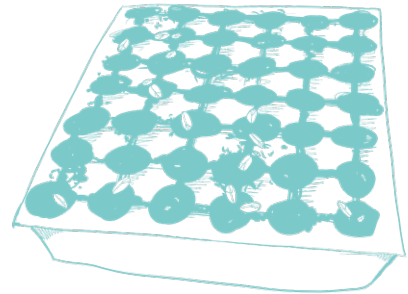
E MEA FAUFAA ROA 'IA 'ITEHIA

Nō vetahi mau tumu rā'au, e tī'a 'ia poihia ma te tu'u te 'ata o te rā'au tā 'oe e hina'aro e fa'atupu i n'ia i te tahi tumu rā'au hōē ā huru (te 'amo 'ata), e a'a pātuutu ihoā rā, 'o tei fa'aruru maita'i i te mau mā'i. 'O te rāve'a teie e fa'a'ohipahia nō te mau mā'a pura 'aore rā nō fa'ahotu-'oi'oi-ra'a i te tumu rā'au 'āpī.

Fa'a'ōteo i te mau huero

'Ia au i te rarahirā o te huero, e tu'uhia 'oia i roto i te repo (mai te huero pipi 'aore rā te huero merēni) 'aore rā i roto i te hōē 'āua fa'atupurā rā'au (mai te rauota, te nāvē).

E mea faufa'a i te ha'amau i te hōē 'āua fa'atupurā rā'au i roto i te poro o te 'āua tanurā mā'a, nō te mea e fa'a'ōhie 'oia i te tupurā o te mau rā'au āpī'o tei tanuhia i muri iho. E tu'uhia te mau huero i roto i te hōē **vāhi tanurā huero**. E hō'ohia te reira i te fare toa 'aore rā e tī'a ia i te hāmani 'ia au i te fa'ana-horā'a i muri :

**30 % repo 'āua
+ 30 % para
+ 40 % one**

- > A āno'i maitā'i e 'a tītī'a nō te fāna'o i te hōē vāhi tanurā huero māmā.
- > E tī'a ia 'outou i te tu'u i roto i tā 'outou fāri'i tiare, te mau 'iri'iri 'ia ne-henehe te pape e tahe maitā'i.

E tī'a 'ia tu'uhia teie repo tanu i roto i te tahi mau fāri'i mai te mau 'iri, maota, fāri'i 'araea 'e te mōhina. 'Eiaha ato'a e tu'u i roto i te 'āfata na'ina'i e'ere i te mea hōhonu, e tī'a rā 'ia rae'ahia 5 cm te me'eumeura'a o te repo 'e i reira 'oia te mau a'a e toro maitā'i ai. E mea faufa'a roa 'ia fa'a'āpō'opō'o te mau fāri'i nō te fa'aru'era'a pape.

'A ha'amana'o maitā'i, 'ia tanu-hōhonu-hia te mau huero, e nehenehene 'oia i te 'ore e pata

I te taime ueuera'a huero, mai te peu ē, mea rārahi te huero, e tī'a 'ia tanu hōhonuhia :

- 0,5-1 cm : rauota, tōmātī, hua pu'a'aniho, rātī ;
- 2 cm : tūtini, tōtōma, merēni ;
- 3 cm 'e hau atu : pīpī, huero tumu rā'au mā'a hotu.

•Tē vai rā e 5 huru fa'anahora'a nō te fa'atupu i tā 'outou mau huero :

I ROTO I TE 'ĀUA FA'ATUPURĀ RĀ'AU		I ROTO I TE REPO		
I NI'A I TE 'IRI	I ROTO I TE FĀRI'I	I ROTO I TE 'ĀPO'O	TĀRĒNI	'Ia huehia
E 'iri fāito rau 'e rave rahī 'ōpiha na'ina'i. E tu'uhia hōē huero i roto i te 'ōpiha hōē	Mea rahi a'e 'oia i te mau 'ōpiha o te 'iri, e nehenehe e tu'u e rave ra-hi huero i roto i te fāri'i.	E fa'a'ohipahia teie rāve'a nō te mau huero rarahi ; e heruhia te hōē 'āpō'o i nī'a i tō 'oe fenua ma te 'ope tāhiti 'e e tu'uhia toru ē tae atu e pae huero i roto	E tanuhia te mau hue-ro i roto i te hōē rāine 'ia au i te hōē rēni.	E huehia te mau huero i nī'a i te maho-ra tanurā'a.

Te roara'a o te 'ōteora'a, tei te huru ia o te huero 'e te mahiera'a e hia'ahia hou te ta-nura'a. Tei te huru, mai te peu ē e hinā'aro 'oe i te hōē 'ōteo 'aore rā te hōē ohi, e ne-henehe 'oia e tupu mai i roto i te ārea hōē mahana ē tae atu i te piti hepetoma.

'IA MANUIA TĀ 'OE UEUERA'A HUERO

Rā'au	Huru fa'atupura'a	Hōhonura'a o te huero i roto i te 'āpo'o	Hia'aira'a i te mōri	Anuvera au noa
Rauota 	'iri	0,5 ē tae atu 1 cm		5-27 tēteri
Pota 	'iri	0,5 ē tae atu 1 cm		15 tēteri
Tōmāti 	'iri - fāri'i	0,5 ē tae atu 1 cm	-	15-30 tēteri
Tōtōma 	fāri'i	1,5 ē tae atu 2 cm	-	15-35 tēteri
Hua pua'aniho 	'iri	0,5 ē tae atu 1 cm	-	24-32 tēteri
Tūtini 	fāri'i	2 ē tae atu 2,5 cm	-	21-35 tēteri
Pipi 	'āpo'o	3 cm	'āita e fa'ata'ara'a	15-30 tēteri
Taro 	mahora - ohi			20 tēteri
Māniota ¹ 	mahora - 'ata			20 tēteri
'Ūmara 	mahora - 'ata			25-32 tēteri
Re'a Tinitō 	mahora - a'a			25 tēteri
Re'a Tahiti 	mahora - a'a			25 tēteri
Nāvē 	tārēni	1 cm		15-41 tēteri
Rātī 	tārēni	1 cm		7-35 tēteri
Mēreni, Pohā ² 	'āpo'o	1,5 ē tae atu 2 cm	-	21-35 tēteri
Mautini ² 	'āpo'o	1,5 ē tae atu 2 cm	-	21-32 tēteri
Pārapautini 	'iri	1 cm		24 tēteri
Pitaia 	'ata	2 ē tae atu 3 cm		20 tēteri
Painapo ³ 	mahora - ohi			18 tēteri
Tumu 'īta ⁴ 	'iri	1 cm		20 tēteri
Tumu me'a ⁵ 	mahora - ohi			20-25 tēteri
Tumu tāporo 	'ama'a poi			20 tēteri
'Ōniāni tupu 	'iri	0,5 ē tae atu 1 cm		15-21 tēteri
'Ōtime 	huehia - 'ata	0,5 cm	-	20-24 tēteri

E riro tēle mau nūmerai te tau i au i te huru huero 'e rā'au tanu e fa'āhipahia.

1 • 'A ha'amana'o 'ia tanu 'āfaro | 2 • 'A ueue te huero ma te upo'o 'oe'oe i raro | 3 • 'E tupu 'ohie te mau ohi rarahi. 'Ia tāmā-maitā'i-hia nō te fa'afāura te mau a'a | 4 • 'E nehenehe e hu'e tīa te mau huero 'īta solo i roto i te repo | 5 • 'A tūtatu te ohi i roto i te 'āno'ira'i i te repo 'e te vari nō te fa'ā'ohie i te tupurāa o te mau a'a.

E MEA FAUFA'A ROA 'IA 'ITEHIA

Nō te fa'a'ōhiera'a i te 'ōteora'a, e nehenehe tā'outou e tūtau te mau huero i roto i te pape mahanahana, hou 'a tanu ai. Te roara'a o te taime tūtau tei te huru ia o te rarahi 'e te pa'ari o te huero ; e fa'aauhia, 'ia tūtau 7-8 hora nō te mau huero na'ina'i ē tae atu 24 hora nō te mau huero rarahi.

Pāruru i tā 'oe mau huero ueuehia i roto i te 'āua fa'atupura'a rā'au

Te 'āua fa'atupura'a rā'au o 'oia te vāhi i reira e fa'a-ōteo-hia ai te mau huero hou 'a tanuhia ai. E pāruru 'oia i tā 'oe mau ohi 'āpī, nō te mea, i roto i te mau māhora, e 'amuhia 'oia e te mau manu, te mau au 'e te mau 'iore.

E mea faufa'a 'ia ha'apa'o-maita'i-hia te patura'a o te 'āua fa'atupura'a rā'au, tōna vai-ra'a, tōna fa'anahonahora'a 'e te te mau tauiha'a, e rāve'a teie e manuia maita'i te mau ohi 'āpī. Teie te tahi mau fa'auera'a :

! 'Ia tāpō'ihia te 'āua fa'atupura'a rā'au i te hōē tāmaru 'ie nō te fa'aiti te ua 'e te mōri ;

! I te 'ao'ao, e nehenehe tā 'oe e ha'amau i te pāruru mata'i 'aore ra te 'ie pāruru arai manu nō te pāruru i tā 'oe mau rā'au ;

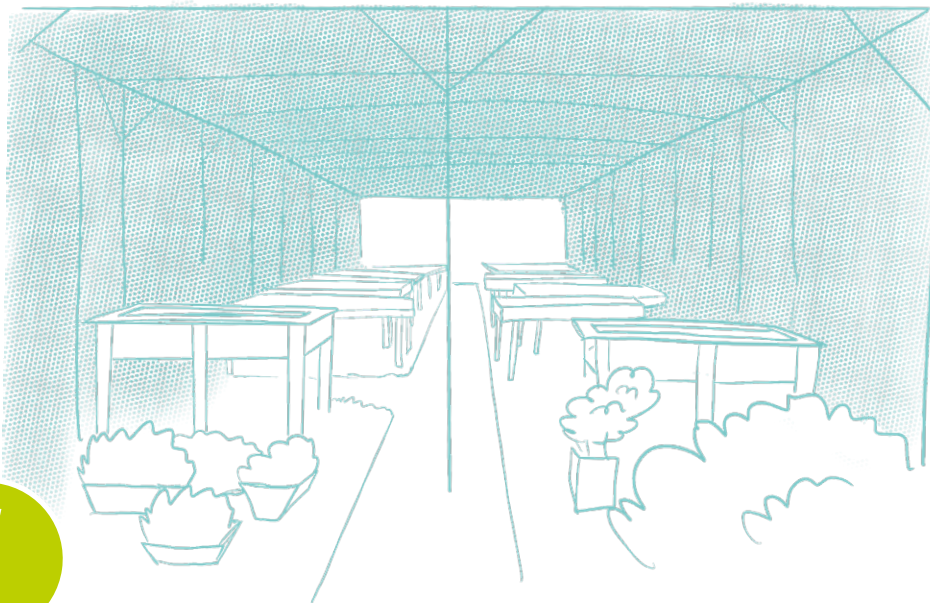
! 'A tāpō'i te repo e te 'iri'iri 'eiaha te 'aihere 'ia tupu ;

! 'A ha'amau i te tahi mau 'aira'a mā'a ('āuri i te fāito 1,20 mētera te teitei) nō te tu'u i tā 'oe mau huero ;

! 'A ara maita'i i te iore, 'a ha'amau i te niuniu i raro a'e i tā 'oe mau ohi ;

! 'A ha'amau i tā 'oe 'āua fa'atupura'a rā'au i pihai iho i tō 'oe fare 'e te puna pape ;

! 'A ara maita'i, e ārea taime roa tei tītauhia nō te rā'au tei tu'uhia i raro a'e i te 'āua fa'atupura'a rā'au, tei te huru o te mā'a tupu, mai te roara'a tau mahana ē tae atu i te hōē 'āva'e hau.

E MEA FAUFA'A ROA 'IA 'ITEHIA

'A ha'amau i te hōē tārena o te mau ohi o te 'āua fa'atupura'a rā'au 'e 'a fa'a'āpī i tā 'oe mau tanura'a 'ia fāna'o tāmau noa 'oe ite mau hotu i te roara'a o te matahiti.

PENE III

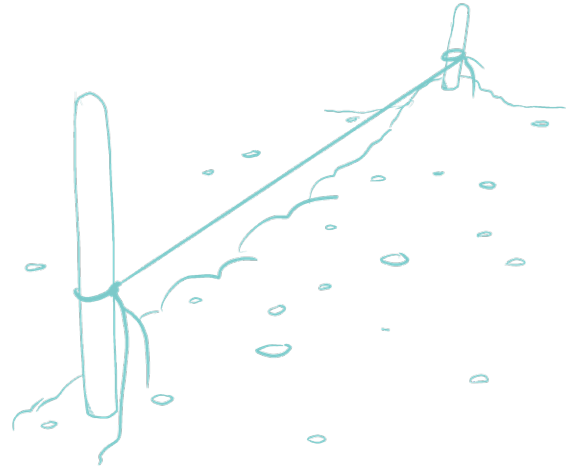
'IA MANUIA
TĀ 'OE TANURA'A
MĀ'A

'Ia 'ite 'oe e nāfea i te tanu i te mau rā'au

Mea faufa'a roa te tanura'a mā'a.
Nō reira, 'a fa'āohipa i te tao'a tei pī'ihia
taura tāpa'o huti rēni.
E piti rā'au 'oe'oe 'e te hōē taura, 'ia huti-
hia 'oia, e hā'amau mai 'oia i te hoho'a o te
hōē rēni taupoto. Te 'ā'anora'a i rotopū i
nā rēni tāta'itahi, tei te huru ia o te mā'a
'o tā 'oe e tanu.

I ROTO I TE 'ĀUA FA'ATUPURA'A RĀ'AU

Mai te peu ē, e tanu 'oe i te mau huero tei fa'atupuhia i roto i te 'āua fa'atupura'a rā'au :

'A tāpa'o te āteara'a o te mau 'āpo'o tanu i te roara'a o te rēni : 'a fa'āohipa te hoho'a rā'au tei fa'atanohia i te roara'a tā 'oe e hina'aro.
Ma te fa'āohipa i te pātia repo 'aore rā i te hōē rā'au 'oe'oe, 'a 'o i te hōē 'āpo'o 'ā'ano maita'i nō te tanu i tā 'oe mā'a 'āpi ma te 'ore e tūfetu i tōna mau a'a.

I ROTO I TE REPO

Mai te peu ē, e hue 'oe tā 'oe mau huero i roto i te repo :

I raro a'e te taura, ma te fa'āohipa i tō 'oe manimani rima 'aore rā i te hōē rā'au 'oe'oe, 'a fa'atoro i te hōē rēni e 2 cm te hōhonu, i reira 'oe e tu'u ai tā 'oe mau huero ma te fa'atura i teie fa'auera'a ; 'eiaha tā 'oe mau huero e tōtē ia rātou iho. 'A tāpō'i atu i te mau 'āpo'o e tō 'oe manimanirma mā te tāumi marū atu.
'A tāpa'o i te i'oa tāta'itahi o tā 'oe mau mā'a, tōna i'oa, te huru 'e te tai'o mahana. 'A pīpī marū noa 'e 'a tīa'i rī'i vetahi mahana.

'Ia tanu ana'e 'oe tā 'oe ohi 'āpī, 'a tāpe'a mai te tahi mā'a repo i nī'a i tōna a'a, nā te reira e fa'āohie i tōna tupura'a 'e nāna ato'a e fa'āite mai ia 'oe te hōhonura'a e au 'ia tanuhia 'oia. 'A ara maita'i, nō te tahi mau mā'a, e'ita rātou e tanu hōhonuhia 'e nō te tahi rā 'oia ia.

'Ia oti 'oe i te tanu i te tāpū repo i te hōhonura'a e au, 'a tāmē maita'i te hitira'a o te mā'a ma te tāpe'a maita'i i tōna 'ata. 'A pīpī o'ioi 'e 'a fa'anaho i te hōē ha'apu'era'a pape i pihā'i iho i te 'ata nō te fa'āohie 'e te fa'aherehere i te pape.

E MEA FAUFA'A ROA 'IA 'ITEHIA

I te rahira'a o te taime, e tī'a 'ia hou i te hōē 'āpo'o e 2 taime te 'ā'anora'a o te fāri'i tumu.
Nō te hōhonura'a, 'a fāito i te teiteira'a o te tāpū repo 'e 'a 'āmu'i 5 cm.

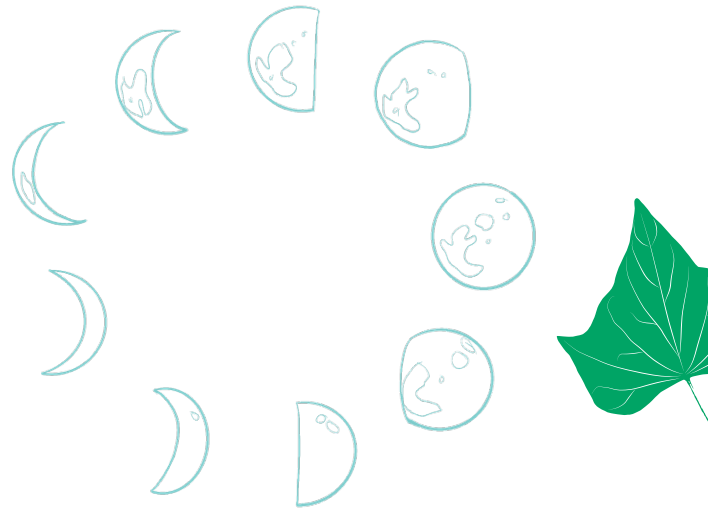

E aha te taime au nō te tanura'a rā'au

'Eiaha e tanu i raro a'e i te mahana mai te hora 9 ē tae atu i te hora 2 i te avatea.

Vetahi mau rā'au tupu, e'ita rātou e tupu maita'i i te tau ve'ave'a, mai te 'āva'e Tēnuare ē tae atu i te 'āva'e 'Ēperēra (mai te tōmāti menemene, te tūtini, te pota). E 'āva'e teie nō te mau manu-manu fa'atupu 'ino, nō te mau ma'i, nō te mau ua pūai 'e nō te ve'ave'a.

E fa'a'ohipa vetahi mau ta'ata i te **tārena** mā'ohi nō te mau a'ó o te mahana tāta'itahi 'e e au nō te tanura'a mā'a. E nehenehene tā 'oe e fāna'ó i teie tārena i n'ā i te tahua nati-rara a te 'Āfata fa'a'apu 'e te 'ohipa rava'ai www.capl.pf.

Te turura'a rā'au i tanuhia

I roto i te parau o te fa'a'apu, te turura'a 'oia ho'i 'o te ha'amaura'a i te hō'e rā'au 'āpī nō te :

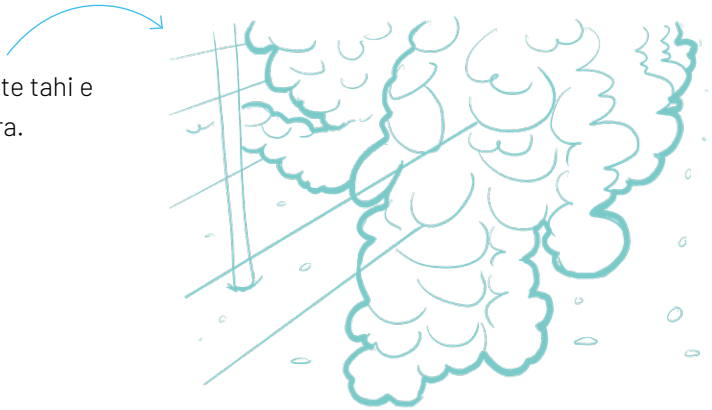
- ha'apāpū iāna ,
- ha'apa'ari i te mata'i ,
- 'amo i tāna mau mā'a ,
- tauturu i tōna tupu-maita'i-ra'a.

• **E fa'a'ohipa i te rā'au pa'ari maita'i.** 'Ei rāve'a nō te ha'avaimaoro, 'ā mā'iti i te mau ta'oa e'ita e pē-'ōhie-noa : te 'ofe 'aore rā te pātia 'āuri tāpo'ihia ('eiaha 'ia tūtae 'āuri). 'A ha'apā'o maita'i tō rātou vaira'a i roto i te repo : 'ia tātī rātou i te tupura'a o te mau rā'au. 'A tāpe'a maita'i tā 'outou mau rā'au ma te fa'a'ohipa i te tā'amu 'urina 'aore rā i te taura. 'Eiaha e fa'a'ohipa i te niunu 'o tē nehenehe e ha'apohe i te mau 'āma'a. Tē vai ra te tahi mau rāve'a turura'a fa'ata'ahia nō te tahi mau rā'au, e tī'a 'ia mā'iti maita'i 'oe i te turura'a e au 'ia au i te huru o tā 'oe rā'au.

• **Teie te tahi mau huru turura'a :**

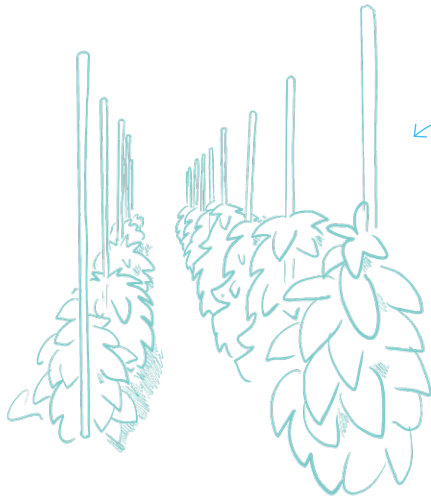
● Te tā'amu 'ōpe'a

Turura'a au noa, tei ta'a 'ē te tahi 'e te tahi e rave rahi mētera, tā'atihia e te taura.

E MEA FAUFA'A ROA 'IA 'ITEHIA

E nehenehe e fa'a'ohipa i te turura'a nātura mai te *Gliricidia*, te Pignon d'Inde 'aore rā te noni, 'o tei fa'a'ohipahia nō te tanura'a i te vānira.

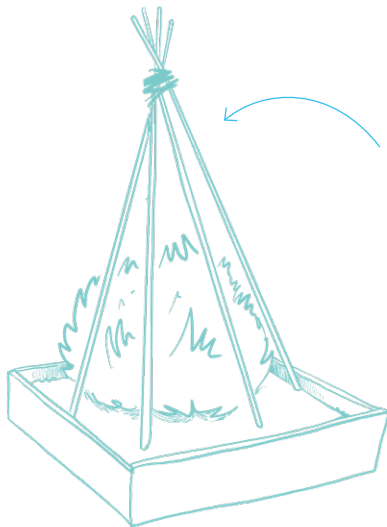
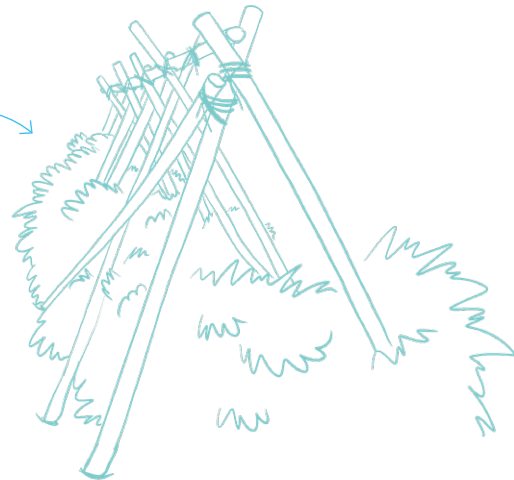

Te turura'a au noa

'O tei taunuhia i te āteara'a 5 cm i te tumu rā'au. E nehenehe e fa'a'ohipa i te 'ofe, te 'āma'a rā'au pa'ari 'aore rā i te 'āuri tīma.

Te turura'a hoho'a reta V

E piti turura'a tei 'āpitihiā nō te fa'ahoho'a i te reta V 'o tei hurihiā 'e 'o tei 'āpitihiā i te up'ō. E fa'ata'ahia te hō'e ārea 50 cm ē tae atu i te 1 mētera i rotopū e piti turura'a 'e e 'āpitihiā hō'e 'āma'a roroa 'o tei tū'ati e rave rahi turura'a nō te ha'amau i te tino.

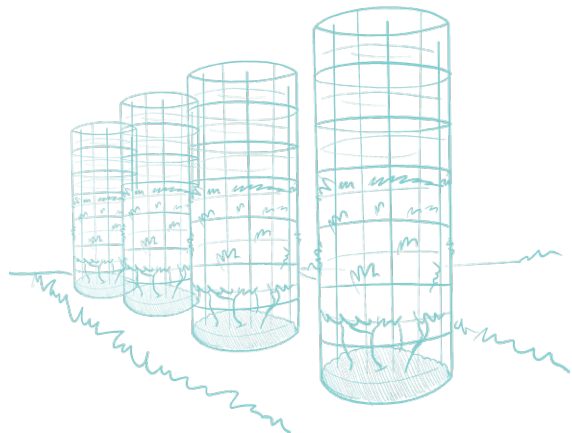

Te turura'a mai te hoho'a o te fare 'ie Īnītia

E au nō te mau vāhi mata'i, 'a pātiti 3 'ati 'aore rā e hau atu ma te 'āna'i 'ia au i te poro-toru e hā'ati i tā 'oe tumu rā'au 'e 'a tū'ati iāna i te pae'au teitei.

Te 'ōpe'ape'a 'aore rā te patu

E nehenehe te rā'au e ha'amau iāna i nī'a iho i te 'ōpe'ape'a 'a fa'atoro tītarava ai 'aore rā 'a fa'atoro māti'a ai iāna.

HA'AMĀRAMARA'A I NI'A I TE TANURA'A

Rā'au	Huru o te tanura'a	Ārea i rotopū i te mau mā'a 'e te mau rēni	Turura'a
Rauota ¹ 	E tanu 'eiaha te mau rau'ere e tī'a'ia i te repo	20x30 cm	
Pota ¹ 	E tanu 'eiaha te mau rau'ere e tī'a'ia i te repo	25x25 cm	
Tōmāti ² 	E tanu 'ia ra'eahia nā rau'ere mātāmua e piti	50x60 cm	Turura'a au noa mai te 1,50 ē tae atu i te 2 mētera 'aore rā fa'atorora'a fa'ahepohia
Tōtōma 	E tanu 'ia ra'eahia te 'ōmuara'a o te tumu	80x60 cm	'Ōpe'ape'a 1,80 mētera 'aore rā turura'a hoho'a reta V 'aore ra fa'atorora'a fa'ahepohia
Hua pua'aniho 	E tanu 'ia ra'eahia nā rau'ere mātāmua e piti	50x80 cm	Turura'a a noa
Tūtini ³ 	E tanu 'ia ra'eahia te 'ōmuara'a o nā rau'ere mātāmua e piti	80x120 cm	
Pipi 		30x80 cm	Turura'a hoho'a fare 'ie 'Initia 'aore rā 'ōpe'ape'a 'aore rā fa'atorora'a fa'ahepohia
Taro 	10 ē tae atu 15 cm	1 x 1 mētera	
Māniota ¹ 	5 cm	1 x 1,50 mētera	
'Ūmara 	5 cm	25x50 cm	
Re'a Tinitō ⁴ 	10 ē tae atu 15 cm	15x25 cm	
Re'a Tahiti ⁴ 	10 ē tae atu 15 cm	15 x 25 cm	
Nāvē 	1 cm	10 x 30 cm	
Rātī 	1 cm	5 x 5 cm	
Mēreni Pohā 	Tanu i roto i te repo ē tae roa i te 'ōmuara'a o nā rau'ere mātāmua e piti	1 x 1,20 mētera	'Ōpe'ape'a 2 meterā aore rā fa'atorora'a fa'ahepohia
Mautini ² 	Tanu i roto i te repo ē tae roa i te 'ōmuara'a o nā rau'ere mātāmua e piti	1x1,20 mētera	'Ōpe'ape'a 2 meterā aore rā fa'atorora'a fa'ahepohia
Pārapautini 	Tanu i roto i te repo ē tae roa i te 'ōmuara'a o nā rau'ere mātāmua e piti	1x50 mētera	'Ōpe'ape'a 2 meterā aore rā fa'atorora'a fa'ahepohia
Pita'ia 	2 ē tae atu 3 cm ma te 'āpiti i te puru ha'ari i te 'ōmuara'a o te tumu	2,50x4,50 mētera	Turura'a au noa 1,40 mētera nātura pa'ari maita'i
Painapo ³ 	6 ē tae atu 10 cm	30x30 cm	
Tumu 'Ūta ⁴ 	30 ē tae atu 50 cm	2x3 mētera	
Tumu me'i'a ⁵ 	20 ē tae atu 20 cm	2x2,20 mētera	
Tumu tāporo 	'āpō'o hau a'e e 2 taime i te tāpū repo	6x8 mētera	Turura'a au noa 1 mētera i te ha'amatarā'a
'Ōniāni tupu 	'Ia tanu 'eiaha te 'ōmuara'a o te mau rau'ere e tōtē i te repo	5x5 cm	
'Ōtime 	Huero huehia mai te 5 ē tae atu i te 10 cm	Mai te peu ē e 'ata, 30x40 cm	

E riro tēie mau nūmerai te tau'i ia au i te huru huero 'ērā'au tanu e fa'āhīpāhia.

E MEA FAUFA'A ROA 'IA 'ITEHIA

E mea faufa'a roa 'ia 'ano'ihia te mau huru mā'a 'ia tauturu haere te tahi i te tahi.

E t'ia 'ia 'amui 'oe i te mau mā'a i muri nei :
tōmāti + miri ; tōtōma + rāti ; rauota + tāroti ; tō papa'ā + mautini na'ina'i + pipi.
('a tai'o i te tuha'a tāpiri 5)

PENE IV

'ATU' ATU I
TĀNA MAU
MĀ'A

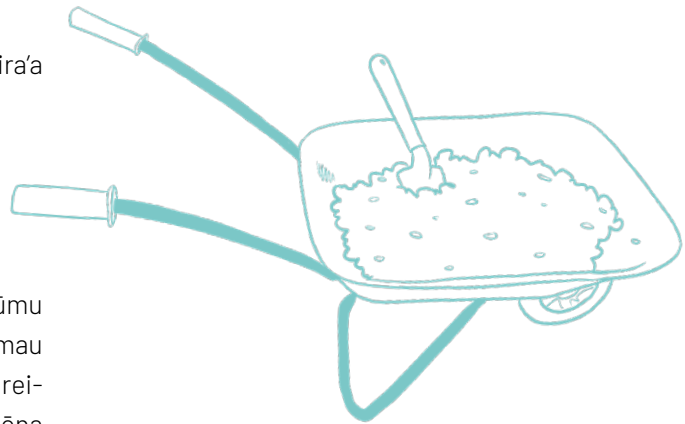

Fa'atāmā'a i te mau rā'au tanu

E toru tao'a faufa'a roa nō te tupu maita'ira'a o te mau rā'au 'oia ho'i :

- > **te 'ātote (N),**
- > **te tīpura (P),**
- > **te potatiūmu (K).**

Tē vai ato'a rā te tōferi (S), te manietiūmu (Mg), te taratiūmu (Ca) 'e te tahi atu mau 'īmā'a mētara, 'eiaha rā e fa'arahi roa i te reira. Terā huru rā'au 'e tāna iho mā'a 'ia au tōna tupura'a.

Nō te ha'apoto noa, 'ia tupu maita'i ana'e te mau rau'ere, tē hina'arohia rā te 'ātote ; nō te mau a'a 'e te 'ōteora'a tiare, te **tīpura** 'ia 'e te **potatiūmu**, 'ia rahi mai 'ia te mau mā'a tupu 'e te mā'a hotu.

! 'Ei pū'ohura'a, nō te mau **pipi**, 'a fa'arahi i te **tīpura 'e te potatiūmu**, 'eiaha t_k te 'ātote.

! Nō te tahi atu mau **mā'a tupu e 'amuhia te rau'ere** mai te rauota 'e te pota, e hi-nā'arohia 'ia te **'ātote**.

! Nō te mau **mā'a tupu e 'amuhia tōna mā'a** mai te tōmāti 'e te painapo 'e te mā'a hotu, 'ia **'aifāito noa nā 'īmā'a mētara e toru** ; nō te monamona, 'a fa'arahi rī'i 'ia i te pota-tiūmu.

E nehenehe tā 'outou e ho'o mai i te mau fārūna nō roto mai i te mētara ānei 'aore rā te fārūna nō roto mai i te mea ora 'e tē vai rā nā 'īmā'a e toru i fa'ahitihia i nī'a. Nō te fa'āohipa i te reira, 'a fa'atahe i roto i te pape 'e 'a fa'ahī i nī'a i te mau rā'au tupu 'aore rā 'a ueue noa atu mai te peu ē e huero iti. E'ita e tano te fārūna fāito pūai nō te āua fa'āpu nō te fare noa. 'A fa'āohipa ra i te para i fa'aineinehia e 'outou iho.

E MEA FAUFA'A ROA 'IA 'ITEHIA

'A tu'u i te tahi ope para (e toru a'e 'āva'e i te fa'ata'oto-ra'a-hia) i te vāhi 'outou e tanu ai i tā 'outou mau mā'a tupu 'e e pae ope i roto i te 'āpo'o nō te rā'au mā'a tupu. I te piti 'aore rā te toru 'āva'e ato'a, 'a tu'u fa'ahou i te tahi ope i te hiti o te mau rā'au tupu.

'A 'atu'atu i te mau rā'au i tanuhia e 'oe

E nehenehe te mau rā'au i tanuhia e 'oe e ro'ohia e te mau ma'í nō roto mai ānei i te mau **manumanu 'aore rā te tahi atu mea ('a hī'o i te tuha'a tāpiri 1)**. E nehenehe atō'a te ahua'arā'i e fa'ahuru 'ē i te mau rā'au i tanuhia e 'oe. 'Oia mau, 'ia tae i te tau ve'ave'a e iti mai te fāito 'o tā 'oe mau mā'a 'e e 'amuhia te reira e te mau manumanu.

Tē vai ra te mau rā'au hāmani-nātura-hia nō te tūpohe i te manumanu 'o tā 'oe e ne-henehe e hō'o mai i te fare toa (pu'a 'ere'ere, hinu...)

Tē vai ra i te tuha'a tāpiri 2 te tahi mau fa'auera'a nō te fa'a'ohipa i taua mau rā'au tūpohe manumanu.

'Ia 'ite noa atu 'outou i te tahi rā'au tei ro'ohia i te ma'í, 'ā tāpū roa atu i te 'āma'a 'ino 'aore rā te tumu tā'ātō'a, 'ā tāpūpū i te reira 'e 'a tanu i roto i te tahi 'āpo'o hōhonu mau.

E MEA FAUFA'A ROA 'IA 'ITEHIA

Nō te 'āua mā'a tupu, e mea t'ia 'ia tāuiui i te mau mā'a.

'A tanu i te mā'a tupu 'e te mau rā'au fa'ano'ano'a mā'a nō te fa'aātea i te mau manumanu, 'a tanu atō'a i te mā'a e tiarehia, nā rātou e 'ume mai i te mau manumanu nō te fa'atito i te tiare. 'Eiaha e tapi-tapi mai te peu 'ē 'ua 'ino tā 'oa mau mā'a ; 'a hī'opo'a māite 'e 'a 'imi i te tumu o taua 'ino ra 'e 'a tanu fa'ahou.

Te po'i pāroru

E ravehia te mau huru mea ato'a nō roto mai i **te rā'au tupu ānei, te mīnera 'aore rā te 'urina nō te po'i pāroru.**

'Ua rau te faufa'a o teie raverā'a :

- E vai hāumi noa te repo ;
- E fa'aiti 'oia i te tupurā'a o te 'aihere ;
- E pāroru 'oia i te mau mā'a i te repo, 'ia vai mā noa te reira ;
- E hā'amaitā'i i te repo ;
- E fa'aiti 'oia i te 'ohipa faufa'a 'ore o te mahana 'e te ua i nī'a i te rā'au tupu 'e te repo ;
- E hōrō'a ato'a mai 'oia i te porifenua 'ia au i te huru o te po'i pāroru.

E rave rahi mau tao'a e nehenehe e fa'āhipa mai te hu'ahu'a rā'au, te puru hā'ari, te rau'ere meī'a, te nī'au 'aore rā te matie i tāpūhia.

E MEA FAUFA'A ROA 'IA 'ITEHIA

'A tu'u e pae 'aore rā 'ahuru cm te teiteira'a o te po'i pāroru i piha'iho te mau rā'au tupu. E nehenehe e tu'u te mau tuiō pape nā raro a'e 'ia 'ore 'oia e 'ino i te mahana.

Te fa'a'omara'a i te mau rā'au tanuhia

Nō te fa'a'oma i te mau mā'a tupu, 'a fa'arahi i te repo i pīhā'i iho i te tumu nō te pāru-ru i te tumu. Nō taua 'ohipa ra, 'a rave i te pā'a'u. 'A 'ūtamu 'oe i tā 'oe mau mā'a tupu, e vai 'āfaro noa 'ia te tumu.

Nā te fa'a'omara'a e fa'a'ōhie te tupura'a o te mau a'a 'oia atō'a te mau tōpura. E pāru-ru-atō'a-hia te mau 'ūmara 'ia 'ore rātou 'ia ro'ohia e te hihi o te māramarama.

'Ia fa'a'oma 'oe, e'ita te pape e pu'e i pīhā'i iho i te tumu, e fa'a'ōhie te 'ē'a iti i tō 'oe haere'a nā roto i te fa'a'apu. 'A fa'a'oma marū noa i te tau marō 'eiaha te mau a'a e 'ino.

'A fa'a'oma i te roara'a o te tau e tupu ai te mā'a 'oia hō'i i te piti 'aore rā te toru o te mau hepetoma atō'a. 'A ara maita'i ra : e rave rahi te mā'a tupu e au i te fa'a'omara'a 'eiaha rā te mau mā'a rau'ere mai te rauota 'e te pota.

E MEA FAUFA'A ROA 'IA 'ITEHIA

Nō te anaira'a mā'a tupu, 'eiaha e fa'a'oma i te mā'a tāta'itahi, 'a 'utaru rā i nā pae e piti i te roara'a o te 'ānaira'a.

Topetope i te mau rā'au i tanuhia

'A tope i te mau 'āma'a 'e te 'āma'ama'a rā'au. E nehenehe ato'a e 'iritiriti haere i te mau rau'ere o te mau mā'a tupu.

'Ia tope 'oe i te mau rā'au :

- Tē ha'amaita'i rā'oe i te rā'au ;
- E maita'i noa te tupura'a o te rā'au 'ia 'iritihia te mau rau'ere maemae 'e te mau 'āma'a i ma'ihia ;
- 'Ia āteatea te mau 'āma'a, e 'ōhie ato'a 'ia te mata'i 'e te māramarama e tae i te rōpura'a o te tumu ;
- E nehenehe ato'a te 'ōteo 'āpī 'e te pātuutu maita'i e fā mai ;
- E roa atu ā 'ia te orara'a o te rā'au tupu ;
- E maita'i te tupura'a o te mau mā'a 'e e rahi roa atu 'ia te hotu.

'A fa'a'ohipa i te pā'oti rā'au tupu 'oi maita'i nō te tope i te mau 'āma'a e iti a'e i te hōē cm i te rahi 'e te 'ēē nō te mau 'āma'a 'ōrarahi atu. 'Eiaha ato'a e mo'e i te manimani rima 'e te tite'a mata nō te pāruuru ia 'oe.

E MEA FAUFA'A ROA 'IA 'ITEHIA

'A ha'amana'o i te parai i te 'ava rā'au i nī'a i te tipī 'ia 'oti ana'e i te fa'a'ohipara'a i te reira, 'ia 'ore te tahi ma'i e parare i te fa'a'apu mā'a ato'a.

Pā'ato'atoi te mau rā'au 'āpī 'e te rā'au mā'a

Nō te mau huero mā'a i tanuhia i roto i te fārī'i 'aore rā tei hue-noa-hia, e mea tī'a 'ia fa'arahihia te huero 'e, tau hepetoma i muri mai, 'a hutihuti i te mau tumu paruparu 'e 'a fa'ahere noa i te mea pā'ēta'ēta. E tupu maīta'i 'ia rātou nō te āteateara'a te tahi i te tahi.

Nō te mau mā'a hotu, e tī'a 'ia 'iritihia te tahi mau mā'a 'aita ā i para mai te peu ē 'ua rahi roa te hotu. E 'ōrarahi a'e 'ia te mā'a e toe ra, e rahi ato'a te monamona 'e nō te mea hō'i ē, 'aita rātou i tupu 'ōpiripiri noa 'aita ato'a 'ia rātou e rō'ohia i te ma'i. 'E e'ita ato'a te mau 'āma'a e fatifati noa nō te teiaha o te mau hotu.

E MEA FAUFA'A ROA 'IA 'ITEHIA

E nehenehe e 'iritihia i te mau mā'a hotu 'ia rae'a hō'ē 'aore rā e piti cm i te rahi ; e nehenehe ato'a rā e fa'a'ore i te tahi mau tiare.

HA'AMĀRAMARAMARA'A I NI'A I TE AUPURURA'A

Rā'au tupu	Fāruna	'Atu'atura'a	Te tahi mau fa'a'ohipara'a
Tārati, rauota 		-	-
Pota 		-	E mea 'oi'oi roa te pota 'ia tiarehia
Tōmāti 		Tu'u i te po'i pāuru, 'iriti i te mau tōmāti ōmenemene. 'Eiaha e topetope i te tōmāti tēri, 'iriti i te tahi mau rau'ere	'Ei rā'au turu, 1,5 mētera 'aore rā e 2 mētera te teitei 'aore rā te patu rā'au
Tōtoma 		Tu'u i te po'i pāuru, 'itiri i te tahi mau rau'ere	Niuniu varavara 1,80 mēte-ra te 'āano, 'aore ra e rā'au turu mai te V te hoho'a 'aore rā te patu rā'au
Hua pua'aniho 		Tu'u i te po'i pāuru, tope-tope, 'iriti i te tahi mau rau'ere	'Iriti i te mau 'āma'a e toro mai ra i ni'a i te tumu
Tūtini 		Tu'u i te po'i pāuru, 'iriti i te tahi mau rau'ere	Te fa'atitora'a re'a [hōro'ara'a i te mā'a hotu] nā te mau manu e rave i teie 'ohipa[te 'āfa'ira'a i te re'a o te tiare 'ōtāne i ni'a i te tiare 'ōvahine] e nehenehe ato'a 'oe e rave mā te 'ui atu te re'a 'ōtāne i ni'a i te tiare 'ōvahine.
Pipi 	-	-	E nehenehe e 'amu i te mau tiare
Taro 		Tu'u i te po'i pāuru i te rau'ere me'ia, te ni'au	-
Māniota 		Tu'u i te po'i pāuru	-
Ūmara 		Tu'u i te po'i pāuru, 'a'ūtara i te teiteira'a 10 'aore rā 15 cm ia rae'ahia hōē 'āvāe	-
Re'a Tinitō 		Tu'u i te po'i pāuru i te puru ha'ari	'Eiaha e pipi i te pape hou te 'ā'a 'a fāura mai ai. 'A 'ūtara 'ia 'ore te mau 'ā'a e marō i te mahana.
Re'a Tahiti 		Tu'u i te po'i pāuru i te puru ha'ari	Hōē ā fa'anahora'a
Nāvē 	-	Fa'aāteatea i te mau tumu 'āpi. 'A 'ūtara rī'i	'A ara 'ia 'ore te mā'a nāvē e vai mai i raro i te maha-na, 'a tu'u mā'a repo iti
Rātī 	-	Fa'aāteatea i te mau tumu 'āpi	'Ei mā'a topa rī'i pape noa terā rā 'a ha'apinepine i te reira, e iti mai 'ia te tehute-hu
Merēni, Pohā Mautini 		Tu'u i te po'i pāuru	'A fa'atito i te tiare 'ia auhune mai te mā'a. 'A tu'u rī'i i te mā'a i ni'a 'eiaha 'ia vai noa i ni'a i te repo. Hōē ā fa'anahora'a
Pārapautini 		Tu'u i te po'i pāuru	'A fa'atoro i te mau ata 'ia rahi a'e tō rātou vaira'a. 'A ara 'ia 'ore te 'āma'a metua 'ia mutu i te topera'a
Pitāia 		Tu'u i te puru ha'ari 'ei pāru-ru; 'a tope 'ia 'ore te mau 'āma'a e toro roa mai i ni'a i te repo	'A fa'atito i te tiare i te ta-pera'a mahana tei te huru o taua mā'a rā 'e te 'orerā'a i te manumanu fa'atito
Painapo 		Tu'u i te po'i pāuru	'A tu'u i te fāruna nā mua a'e te mā'a e fāura mai ai
'Īita 		Tu'u i te po'i pāuru, 'iriti i te mau 'ōteo e fāura mai i ni'a i te tumu	'A tāpū i te mau 'āma'a e fāura mai i ni'a i te tumu. 'Ia hina'aro noa atu 'outou e tāpū i te tumu nō te iti i te mā'a, 'a tāpū i raro roa i ni'a i te fāito hōē 'aore rā e piti mētera i te teitei i te repo, 'a tāpo'i i te vāhi i tāpūhia 'ia 'ore te pape e vai mai 'e 'a vaiho te mau 'āma'a 'āpi e tupu mai
Me'ia 		E 3 'aore rā e 5 a'e tumu i te pūpā hōē	'A tāpū i te mau rau'ere marō. 'A tāpū te tiare i te roara'a 10 cm i raro a'e te tari me'ia 'ia ātea 'ōna 30 cm i te rima hōpe'a
Tāporo 		Tu'u i te po'i pāuru, tope-tope haere	'A tāpū i te mau 'āma'a i rōpū 'ia māramamahia te mau vāhi ato'a
'Ōniāni rī'i pūroora 		-	Mai te peu ē, te mau rau'ere noa tei 'ōtōhia, e tupu māoro noa te reira
'Ōtime 		'iriti i te mau rau'ere	'A tāpū noa i te 'ōmua'a o te mau 'āma'a e tupu rahi mai te reira

E riro teie mau nūmera i muri nei i te tau'ia au i te mau huru hūero 'aore i te mau ohi e fa'ā'ohipahia.

PENE V

‘Ō’ŌTI I TE MAU
HOTU

'Ia manuia te 'ō'otira'a

Te tau 'ō'otira'a, 'o te taimē ia e nehenehe 'oe e 'ō'oti mai i te mau mā'a i tanuhia e 'oe.

Teie te tahi mau fa'auera'a e au 'ia 'itehia.

 Nā mua roa, 'a 'ō'oti māite i te mau mā'a'e i te taimē ihoā rā 'ua pa'ari maita'i te reira. 'A hī'o i te tāpura i tātara-maita'i-hia i te 'api 58.

 Ta'a 'ē noa atu te mau a'a mā'a, 'a ara maita'i 'ia 'ore te 'āma'a metua 'ia pēpē noa a'e i te taimē 'ō'otira'a. 'Eiaha e huti noa i te mā'a. 'A rave i te pā'oti nō te pāfa'i mai i te mā'a 'ia 'ore te tumu 'ia pēpē a'e.

TĀPURA 'ARATAIRA'A

TE 'Ō'OTIRA'A 'E TE FA'HEREHERERA'A

Mā'a hotu, fa'ano'ano'a mā'a	'Āfea 'e mea nāfea 'ia 'ō'otihia	Ha'apara ānei ?	Fa'ato'eto'e ānei ?	Te maorora'a o te vai- maita'i-ra'a
Painapo 	'A pāfa'i mai i te taimē 'a re'are'a ai te 'āfāra'a o te mā'a	'Ē	'AITA	5 'aore rā e 6 mahana
Me'ia 	'A tāpū mai i te tari i te taimē 'a moremore ai te mau poro	'Ē	'AITA	4 'aore rā e 5 mahana
Tāporo 	Hou 'a pāfa'i mai ai i te tāporo 'a hī'o 'ē mea teiaha ānei, e tāpa'o ia 'ē 'ua rahi te pape 'e 'ua para ia. Nō te tāporo matie, e marau rī'i tōna 'ū	'AITA	'Ē	10 mahana
Pārapautini 	'A pāfa'i i te taimē 'a ha'amata ai te 'iri i te 'ōriorio	'Ē	'Ē	4 'aore rā e 5 mahana
Merēni papa'ā 	'Ua para te merēni 'ia marō ana'e te ata	'Ē	'Ē	2 'aore rā e 6 mahana
'Īta 	E pāfa'ihia te 'Īta 'ia re'are'a roa a'e te 'iri ; e nehenehe ato'a e pāfa'i mai 'ia vai matie noa te 'iri	'Ē	'AITA	'ia para roa
Merēni 	'Ua para te merēni 'ia marō ana'e te 'āero 'āu-reure e vai rā i mua i te 'ata	'AITA	'AITA	7 mahana
Pītaia 	E 'ō'otihia te pītaia i te taimē 'a tau'i roa a'e tōna 'ū	'AITA	'Ē	6 mahana
Re'a Tahiti 	'Ia maemae ana'e te rau'ere, e nehenehe ia e 'ō'oti mai	'AITA	'Ē	Tau hepetoma
Re'a Tinitō 	'Ia 'iritihia te re'a e ono 'āva'e i muri mai i te tanura'a, e au tōna hō'a'a i tō te tāporo te huru. 10 'āva'e i muri mai i te tanura'a, e te-hutehu ia tōna hō'a'a	'AITA	'Ē	Tau hepetoma
'Ōtime 	'A 'ō'oti mai i te reira i te po'ipo'i. 'a tāpū i te 'āma'a i ni'a noa mai i nā rau'ere e piti, 'ia 'ōteo fa'ahou mai te rau'ere 'āpī.	'AITA	'Ē	E 3 'aore rā e 4 mahana
'Ōniāni rī'i pūrora 	'Īriti i te 'āma'a tiarehia 'ia fāura ana'e mai te reira. 'a pā'oti i te mau 'āma'a i raro roa i te pūpā rau'ere.	'AITA	'Ē	2 hepetoma

E riro teie mau nūmera imuri nei i te tau'ia au i te mau huru huero 'aore i te mau ohi e fa'āohi pahia.

Mea au a'é 'ia 'ō'ōti 'outou i tā 'outou mau mā'a hotu i te po'ipo'i, i'ore te hau o te te hupe 'e nā mua a'é i te pūaira'a o te mahana, 'ia 'ore rātou 'ia maemaehia. 'Eiaha e 'ō'ōti i raro a'é i te ua.

'Ia 'ino ana'e te tahi mā'a, e'ita e au 'ia fa'ahereherehia, e nehenehe te reira e fa'a'ino i te tahi atu mau mā'a. 'A fa'aru'e atu i roto i te vāhi tāparara'a.

'A 'ō'ōti mai i tā 'outou mau mā'a i te mau mahana 'a mara'a ai te 'āva'e. 'A h'io i te tārena.

'A ha'amana'o i te fa'aherehere i te tahi mau huero maitata'i nō te tahi tanura'a 'āpī.

Mā'a tupu	Afea 'e mea nāfea 'ia 'ō'ōtihia	Ha'apara ānei ?	Fa'ato'eto'e ānei ?	Te maorora'a e vai maita'i
Hua pua'aniho 	'Ia 'ana'ana maita'i te 'iri 'e 'ia rairai	'AITA	'Ē	3 'aore rā e 6 mahana
Tōtoma 	Nō te 'ō'ōti i te tōtoma, 'a tāpū i te h'ata.	'AITA	'Ē	3 'aore rā e 5 mahana
Tūtini 	Nō te 'ō'ōti i te tūtini, 'a tāpū i te h'ata. 'a mā'iti i te tūtini 'āpī	'AITA	'Ē	4 'aore rā e 6 mahana
Pipi 	'a 'ō'ōti i te pipi 'āpī 'aita e rahi te a'aa'a. 'a 'ō'ōti i te piti 'aore rā te toru mahana ato'a	'AITA	'Ē	3 'aore rā e 4 mahana
Māniota 	'ia maemae ana'e te rau'ere, e taime tano terā nō te 'ō'ōti mai i te mā'a	'AITA	'AITA	3 'aore rā e 4 mahana
Nāvē 	'a rave i te pātia nō te 'iriti mai i te mau mā'a. 'eiaha e vaiiho 'ia 'ōrara-hi roa, e 'āpo'opo'ohia te mā'a.	'AITA	'Ē	3 'aore rā e 4 mahana
'Ūmara 	'ia marō ana'e te mau rau'ere e taime tano te reira nō te 'ō'ōti mai i te mā'a.	'AITA	'AITA	7 'aore rā e 10 mahana
Pota 	'ia pūpuru maita'i āna'e te mau rau'ere, 'a tāpū i raro roa i te tumu	'AITA	'Ē	7 mahana
Mautini 	'ia marō maita'i ana'e te h'ata 'ei reira 'outou e 'ō'ōti mai	'Ē	'AITA	Tau hepetoma
Rātī 	'a rave i te tahi pātia mā'a nō te 'iriti mai i te mā'a. 'eiaha e vaiiho 'ia 'ōrarahi roa 'a 'āpo'opo'ohia ai te mā'a.	'AITA	'Ē	1 'aore rā e 2 mahana
Tārati, rauota 	'Ia menemene maita'i ana'e te pūpā rau'ere, 'ā tāpū i raro roa i te tumu.	'AITA	'Ē	4 'aore rā e 6 mahana
Taro 	E maemae mai te tahi mau rau'ere, 'a ha'apa'o rā i te tai'o mahana pāpū mau tei fa'ata'ahia	'AITA	'Ē	6 mahana
Tōmāti 	'ia fāura ana'e mai te tahi 'ōpe'a mā'ute'ute rī'i i raro a'é i te mā'a, e tāpa'o te reira e ne-henehe 'outou e 'ō'ōti mai i te mā'a	'Ē	'AITA	3 'aore rā e 4 mahana

TE 'OHURA'A O TE TAU 'E TE 'ĀPĪ O TE MAU HOTU

Rā'au tupu	Te 'ohura'a o te hotu	Te 'āpī o te hotu
Tārati, rauota 	E 4 hepetoma i te vāhi fa'atupura'a, e 6 'aore rā e 7 hepetoma i roto i te fa'a'apu	100 g ē tae roa atu i te 250 g i te tumu hōē
Pota 	E 2 hepetoma i te vāhi fa'atupura'a, e 5 'aore rā e 6 hepetoma i roto i te fa'a'apu	100 g ē tae roa atu i te 250 g i te tumu hōē
Tōmāti 	E 2 hepetoma i te vāhi fa'atupura'a, + e 3 'aore rā e 5 hepetoma i roto i te fa'a'apu	100 g ē tae roa atu i te 250 g i te tumu hōē
Tōtoma 	E 4 hepetoma i te vāhi fa'atupura'a, + e 6 'aore rā e 7 hepetoma i roto i te fa'a'apu	2 kiro ē tae roa atu i te 4 kiro i te tumu hōē
Hua pua'aniho 	1 'ava'e i te 'āfā i te vāhi fa'atupura'a + e 5 'aore rā e 7 'ava'e i roto i te fa'a'apu	2 kiro ē tae roa atu i te 4 kiro i te 'āfā i te tumu hōē
Tūtini 	E 2 hepetoma i te vāhi fa'atupura'a, + e 2 'ava'e i roto i te fa'a'apu	1 kiro ē tae roa atu i te 2 kiro i te tumu hōē
Pipi 	E 8 'aore rā e 9 hepetoma i roto i te fa'a'apu	0,5 kiro ē tae roa atu i te 3 kiro i te tumu hōē
Taro 	E 7 'aore rā e 10 'ava'e	0,5 kiro ē tae roa atu i te 2 kiro i te tumu hōē
Māniota 	E 8 ē tae atu i te 18 'ava'e	1,5 kiro ē tae roa atu i te 3 kiro i te tumu hōē
'Ūmara 	E 4 ē tae atu i te 6 'ava'e	0,5 kiro ē tae roa atu i te 3 kiro i te tumu hōē
Re'a Tinitō 	E 9 ē tae atu i te 10 'ava'e	0,5 kiro ē tae roa atu i te 2 kiro i te mētera tuea
Re'a Tahiti 	E 9 ē tae atu i te 10 'ava'e	0,5 kiro ē tae roa atu i te 1,5 kiro i te mētera tuea
Nāvē 	E 3 ē tae atu i te 4 'ava'e	200 g ē tae roa atu i te 400 g i te tumu hōē
Rātī 	18 mahana ē tae atu i te 1 'ava'e	10 g ē tae atu i te 30 g i te tumu hōē
Merēni 	E 2 'ava'e i te vāhi fa'atupura'a + e 3,5 'ava'e i roto i te fa'a'apu	5 kiro ē tae roa atu i te 10 kiro i te tumu hōē
Merēni papa'ā, pohā 	E 2 hepetoma i te vāhi fa'atupura'a, + e 3,5 'ava'e i roto i te fa'a'apu	100 ē tae roa atu i te 1e tae atu i te 4 kiro i te tumu hōē
Mautini 	E 2 hepetoma i te vāhi fa'atupura'a, + e 2,5 'ava'e i roto i te fa'a'apu	5 kiro ē tae atu i te 15 kiro i te tumu hōē
Pārapautini 	E mā'ahia i te onora'a o te 'ava'e	0,5 kiro ē tae roa atu i te 2 kiro i te tumu hōē
Pitāia 	1 matahiti i te maoro e 'itehia ai te mau mā'a mātāmua	1 kiro ē tae atu i te 3 kiro i te turu hōē (300 g 'aore rā 700 g te mā'a hōē)
Painapo 	E mā'ahia 'ia tae ana'e te matahiti 'aore rā te matahiti 'e te 'āfā	0,5 kiro ē tae roa atu i te 1 kiro i te tumu hōē
'Ītā 	E mā'ahia mai te 6 'ava'e ē tae atu i te matahiti	2 kiro ē tae roa atu i te 10 kiro i te tumu hōē
Mei'a 	10 'aore rā 14 'ava'e i muri iho e mā'ahia	10 kiro ē tae roa atu i te 20 kiro i te tumu hōē
Tāporo 	3 'aore rā e 4 matahiti i muri mai i te tanura'ahia, e 'itehia mai nā mā'a mātāmua.	25 kiro ē tae roa atu i te 50 kiro i te tumu hōē
'Ōniāni rī'i Pūrora 	E 2 hepetoma i te vāhi fa'atupura'a + e 2 'ava'e i roto i te fa'a'apu	50 g ē tae roa atu i te 150 g i te tumu hōē
'Ōtime 	E 3 'ava'e i muri iho	0,5 kiro ē tae roa atu i te 2 kiro i te mētera tuea

E riro teie mau nūmera i muri nei i te tauia aui i te mau huru huero 'aore i te mau ohie e fāfāhīpahiā.

E MEA FAUFA'A ROA 'IA 'ITEHIA

E fāna'o 'oe i te Tuha'a tāpiri n° 6 te mau tārena 'ia nehenehe 'oe e 'ite i te mau tau e au nō te fa'a'apu 'e nō te mā'iti i te mau rā'au maitata'i 'ia nehenehe 'oe i te 'amu i te tā'āto'ara'a o te matahiti.

PENE VI

TE TAHI MAU
HURU
TANURA'A

Tē vai ra tā 'oe mau tauiha'a, tā 'oe mau rā'au tanu, e toe noa ia 'oe i te tanu.

E aha ra te fa'anahora'a tanu tē tāpe'a mai ?

Teie te tahi mau fa'anahora'a 'ia nehenehe 'oe e fa'a'ohipa 'e fa'atupu i te mana rohi.

.....

Te fa'a'apu

.....

Tātarara'a

Te fa'a'apu i nī'a i te fenua 'aore rā fa'a'apu i roto i te 'āua, e 'ere mai te fa'a'apu i nī'a a'e i te repo ; e fa'a'apu ma te tanu tārēni. E fa'a'apura'a au noa 'o te fa'ananea i te ārea fenua ma te tanu e rave rahi tumu mā'a 'ia au i te mētera tuea. Te turura'a 'e te fa'a'omara'a 'o te mau rāve'a e nehenehe e fa'a'ohipa.

Te mau mea e tītauhia 'ia fatu mai 'oe

E tītauhia i te mau tauiha'a maita'i hou 'a fa'a'apu ai mai te peu ē, 'aita te repo i fa'aineinehia 'e 'aita ato'a e para, ū 'ārehurehu.

'A ha'aputu i te para, te ota 'e te pape.

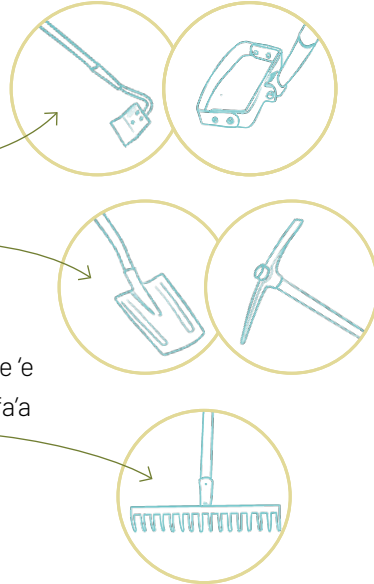
Te mau fāito e tī'a 'ia fa'anaho

'Aita e fāito iti e fa'ahēpohia nō te fa'a'apu, noa atu e tuha'a fenua ha'ihai roa e tī'a 'ia fa'a'apuhia.

Te fa'aineinera'a o te mau tuha'a fenua

Teie te fa'anahora'a e tī'a 'ia ravehia hou'a tanu ai i te mā'a :

1. Vāere te tuha'a fenua ma te pā'a'u 'aore rā ma te rima ;
2. Ha'amarū te repo i nī'a i te roara'a tau cm ma te fa'āohipa i te ope ta'ahi, te tāpū repo 'aore rā te rōpā ;
3. 'A tutu i te para hou i te toru 'āva'e 'ia au te fāito :
5 kiro/mētera tuea/matahiti i nī'a i te mau repo veve 'e
1 kiro/mētera tuea/matahiti i nī'a i te mau repo faufa'a (ma te ope)'e 'a fa'atuea e te pāra'u ;
4. 'A pīpī maita'i ;
5. Fa'anaho i te tāpo'i ota i nī'a i te roara'a 5 cm ;
6. 'A fa'arū'e 'e 'a tanu hō'e hepetoma i muri.

I te taime tanura'a, e hī'aa'i vetahi tumu mā'a i te 'atote. Mai te peu ē, tē 'ite ra 'oe te taere i roto i te tupurā'a o te rā'au tanu 'aore rā vetahi mau rau'ere nīnaemoa, 'a pīpī i te para nō roto mai i te to'e 'aore rā te porifenua nō roto mai i te 'ia. 'A tai'o māite te arata'ira'a hou 'a fa'āohipa ai.

Nō te mau tanura'a hou i te toru 'āva'e, 'a 'āno'i i te porifenua nō roto mai i te 'ia nō tō tupu-māite-ra'a.

Te mau huru fa'a'apu e tī'a 'ia ha'a-faufa'a-hia

E tano te mau huru fa'a'apu ato'a, 'ia fa'ata'a rā te hō'e ārea nō te mau mā'a tanu 'āpī.

Mea faufa'a roa te tanura'a i roto i te 'āua nō te mau tumu rā'au mā'ahotu.

'Ia fa'ateatea-maita'i-hia 'ati a'e te tumu rā'au.

E MEA FAUFA'A ROA 'IA 'ITEHIA

Nō te ha'amaita'i i te fa'anahora'a o tā 'oe fenua fa'a'apu, 'a tanu tā 'oe mā'a i nī'a i te tahi mau pa'i repo mai te 15 ē tae atu i e 20 cm te teitei, 25 te roara'a 'e 80 cm te 'āano. 'Ia fa'a-ārea-hia te mau pa'i repo i te 40 cm.

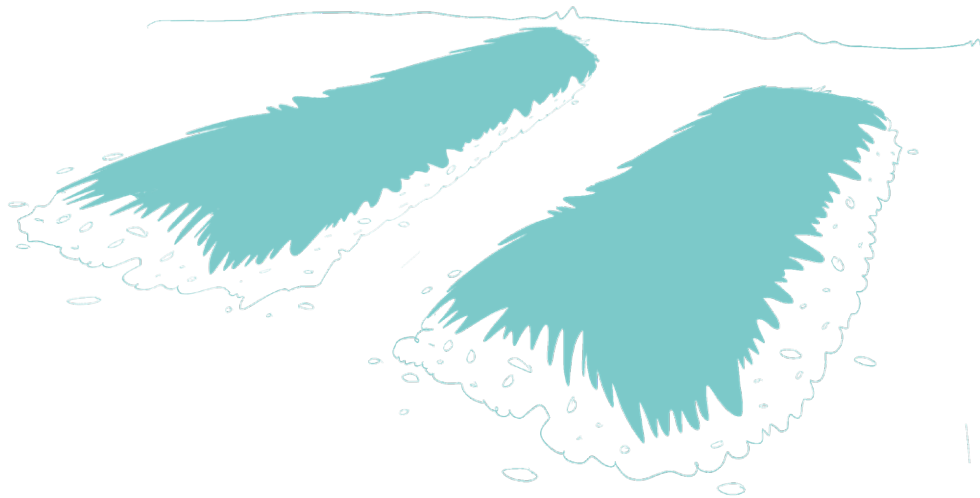

Te fa'a'omara'a tāmāu

Tātarara'a

Te fa'a'omara'a tāmāu e rāve'a teie nō te fa'atupu i te tanura'a nātura ma te ha'amaita'i i te mau pehu nātura 'e te tāōti'ara'a i te fa'ahiparā'a i te porifenua. Nō te mea ho'i mea teitei tōna ti'ara'a i nī'a i te fenua, e fa'ahipa'ōia te 'ohipa a te tāata tāmā 'āua. Nō te mea, 'ua fa'anaho-maita'i-hia tōna vaira'a, e'ita'ōia e tāata'ahihia 'e e fa'ahipa'ōia i te hā'apūva'iva'ira'a o te repo. I raro a'e te 'ahureva haumī, e fa'āōhie'ōia i te terera'a o te pape hau. E rave rahi hohō'a fa'a'omara'a'o tē nehenehe e vai e ono 'āva'e te maoro ē hau atu i te matahiti. Teie te hohō'a mātau-roa-hia, 'ōia ho'i te hohō'a rata-nia.

Te mea e hina'arohia hou 'oe 'a ha'amata ai

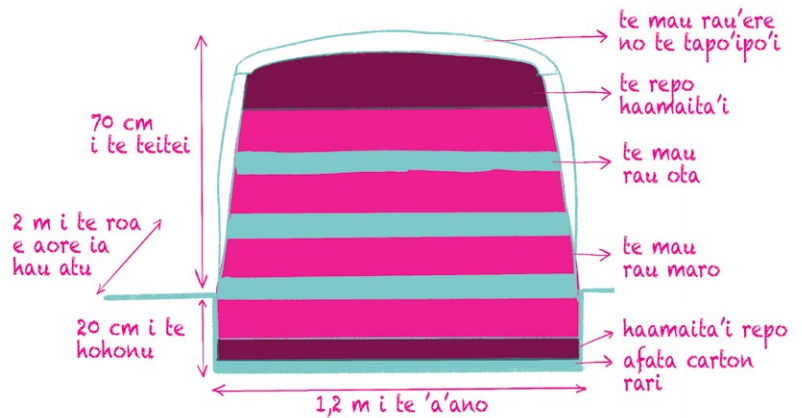
- āfata parau pa'ari ;
- repo ;
- para ;
- āma'a rā'au pohe ;
- tumu rā'au, 'iri rā'au 'aore rā 'ōfa'i ;
- māteria nātura marō (rau'ere, 'aihere marō, puru ha'ari, rehu, hu'ahu'a rā'au ;
- ha'apo'ira'a ;
- pape.

Te mau fāito e ti'a 'ia fa'anahohia

Tei te huru, te mea ha'ihai roa, 'ōia ho'i 1,20 mētera x 2 mētera 'e 70 cm te teitei.

Te hāmanira'a

1. 'A mā'iti te vaira'a (i raro a'e i te mahana, pāruhuhia e te mata'i, ārearea mai-ta'i ;
2. 'A āmui te mau māteria 'e te mau tao'a nō te hāmanira'a ;
3. 'A rēni te porotoru 'ia au te fāito o te fa'a'omara'a, 'a fa'a'ohipa te mau rā'au, te mau 'ōfa'i nō te tā'ōti'a i te tāpū repo ;
4. Mai te peu ē, mea pa'ari roa te repo, 'a pīpī iāna. Mai te peu ē, mea teitei te 'ai-here, 'a hutihuti ma te pā'a'u 'aore rā ma te rima ;
5. 'A āna'i i te parau pa'ari ('aita e īnita) i nī'a i te teitei 1 ē tae atu 2 cm nō te fa'ata'a ē te pu'u 'e te repo ;
6. 'A fa'arari te parau pa'ari ;
7. 'A āna'i i te para i nī'a i te roara'a 5 cm ;
8. 'A āpapa haere i te mau āma'a rā'au i nī'a i te teiteira'a 10 ē tae atu i te 20 tene-timētera ;
9. 'A tu'u i te repo rari i nī'a i te teitei 5 cm 'e te repo marō i nī'a i te teiteira'a 6 ē tae atu i te 10 cm ;
10. 'A fa'a'āpī ma te tu'u i te repo rari 'e te repo marō 'e 'a pīpī ;
11. I te hope'ara'a, 'a tu'u i te para i nī'a i te teiteira'a 15 -20 cm ;
12. 'A fa'aoti ma te āna'i i te ota i nī'a i te teiteira'a 5 cm ;
13. 'A fa'aru'e 2-3 hepetoma hou 'a tanu ai ;
14. 'A tanu ma te fa'a'āpī i te mau para 'ia ora maoro noa.

Te mau tanura'a e ti'a 'ia ha'afaufa'ahia

E tano 'oia nō te tanura'a i te mā'a tupu 'aore rā te mau mā'a fa'ano'ano'a, e nehenehe tā 'oe e tanu te mau huru mā'a. Nā 'oe e mā'iti tā 'oe mā'a 'ia hau te fāito o tā 'oe pa'i repo.

E MEA FAUFA'A ROA 'IA 'ITEHIA

Nō te ha'amaita'i i te fa'anahora'a o tā 'oe tanura'a mā'a, 'a fa'a'apu i nī'a i te mau pa'i repo mai te 15 ē tae atu i te 20 cm te teitei 'e nō te roara'a 25 mētera 'e 80 cm te 'ā'ano. E ti'a 'ia fa'aāreahia te mau pa'i repo e 40 cm.

Te mau 'āfata fa'ateitehia

Tātararā'a

E tano te mau 'āfata fa'ateitehia nō te feiā fenua na'ina'i ('āua na'ina'i, tahua toro, ta-hua rāpae) 'aore rā 'āua 'aita e repo maita'i 'aore rā nō te feiā e ma'i tua.

E rāve'a faufa'a roa teie 'ia nehenehe te feiā e fa'a'apu i te mau mā'a.

Te mea e hina'arohia hou 'oe 'a ha'amata ai

- 'iri 'aore rā 'āua PVC ;
- punu fare 'ōtu'etu'e ;
- tiupa 'āurī piura ;
- 'ie tāpo'i ;
- farero ;
- para ;
- repo ;
- tāpo'i ota ;
- pape.

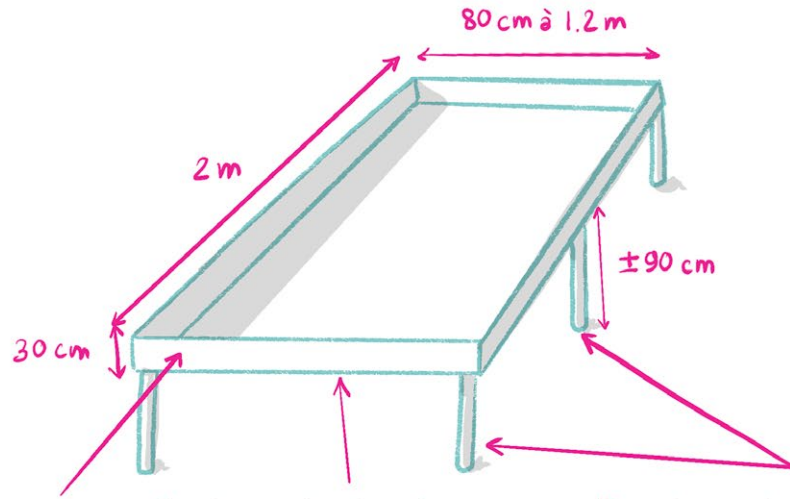
Te mau fāito e tī'a 'ia fa'anahohia

E tī'a 'ia fa'aauhia 1,20 mētera x 2 mētera 'e te teiteira'a 1,20 mētera.

Te hāmanira'a

E nehenehe tā 'oe e fa'a'ohipa i te mau tauiha'a, mea maita'i a'e rā 'ia fa'a'ohipa i te mau tauiha'a tahito.

1. 'A ha'amau i pīha'i iho i te hō'e 'āuri pape, i te hō'e vāhi mahana 'e te pātī'itī'i ;
2. 'A hāmani te 'āfata mai tei fa'a'itehia i nī'a ite hohoa ;
3. 'A fa'a'ohipa i te mau farero 'aore rā te naero roa 'e te na'ina'i mai te peu ē e fa'a'ohipa 'oe i te rā'au ;
4. 'A fa'ahipa rī'i te 'āfata nō te fa'aru'era'a pape ;
5. 'A tāpo'i te 'āfata e te 'ie tāpo'i tei fa'a-'āpo'opo'o-hia 'eiaha te rā'au e tū'ati i te repo ;
6. 'Ia oti te 'āfata, 'a fa'a'ā'āfa repo 'āfa para ;
7. 'A pīpī maita'i ;
8. 'A tāpo'i i te ota ;
9. 'A tanu.

'Āfata 'āua
PVC 'uo'uo 'aore
rā rā'au noa,

'Ua hāmanihia te roto
e te punu fare 'ōtu'etu'e
'aore rā araara ma te huri
iāna 'eiaha te pape e mou,

'Āvae hāmanihia e te tiupa
'āuri piura (rēni vae porotā'a
40 'aore rā 30). 'A hā'apa'ari
i te 'āvae 'eiaha 'oia e mure
i roto i te repo.

'Eiaha e mo'e i te 'āno'i i te para i rotopū nā ārea taime e piti o te fa'a'apura'a 'ia vai noa te maitā'i o te vahi tanura'a. 'Ia fa'a'ohipahia i te mau 3 'aore rā 5 matahiti nō te maitā'i o te mau tanura'a.

'Ia fa'a'ohipa 'outou i te mau 'iri rā'au 'aore rā te punu fare, e tī'a 'ia hāmani i te 'āfata tanura'a mā'a teitei tei tū'atī i te repo, hōē ā huru 'e te 'āfata tanura'a ma'a fa'ateiteihia 'e hōē ā maitā'i nō tō 'oe tua.

Te mau tanura'a e tī'a 'ia ha'afau'āhia

E tī'a 'ia tanu i te mau mā'a tupu huru rau, 'āre'a rā 'a tanu i te rautea, te poto, te rātī'e te mā'a fa'anō'ano'a 'aore rā te mau huru tōmātī'e pipi fa'atupu 'aihere.

E MEA FAUFA'A ROA 'IA 'ITEHIA

E tī'a 'ia hiti te mahana i nī'a i te 'āfata tanura'a mā'a e pae a'e hora i te mahana tāta'itahi. 'A tāpo'i maitā'i i te ota 'e 'a pīpī maitā'i nō te mea e marō 'oi'oi noa te vāhi tanura'a i raro a'e i te mahana.

Te tanura'a mā'a tā'āfa'atahia

Tātararā'a

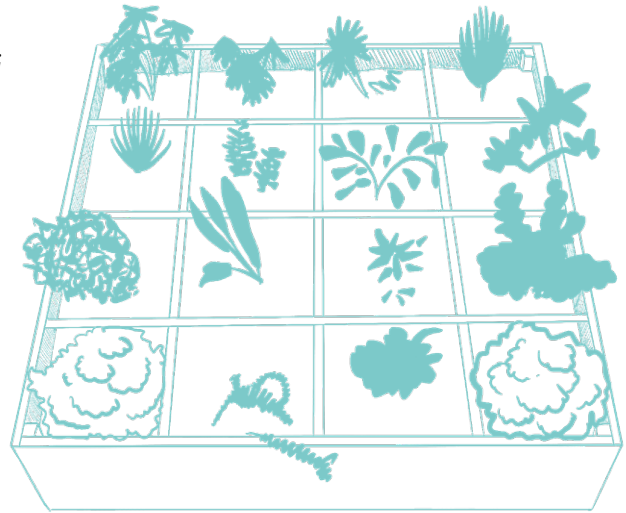
Te fa'a'apu mā'a e rāve'a tanura'a nō te fa'a'ōhie i te fa'anahora'a 'e te raura'a o te mau tanu i nī'a i te hōē ārea na'ina'i. 'O te hōhō'a ia o te hōē 'oehā paetie rave rahi'a 'o tei vāhiehia e rave rahi 'oehā 'e i roto e tanuhia ai te mau mā'a.

Te mea e hina'arohia hou 'oe 'a ha'amata ai

- 'iri rā'au e au i te haumi tei 'ore i tā-rā'au-hia 'aore rā te 'āna'ira'a rā'au ;
- para ;
- repo ;
- ha'apō'ira'a ;
- pape.

Te mau fāito e tī'a 'ia fa'anahohia

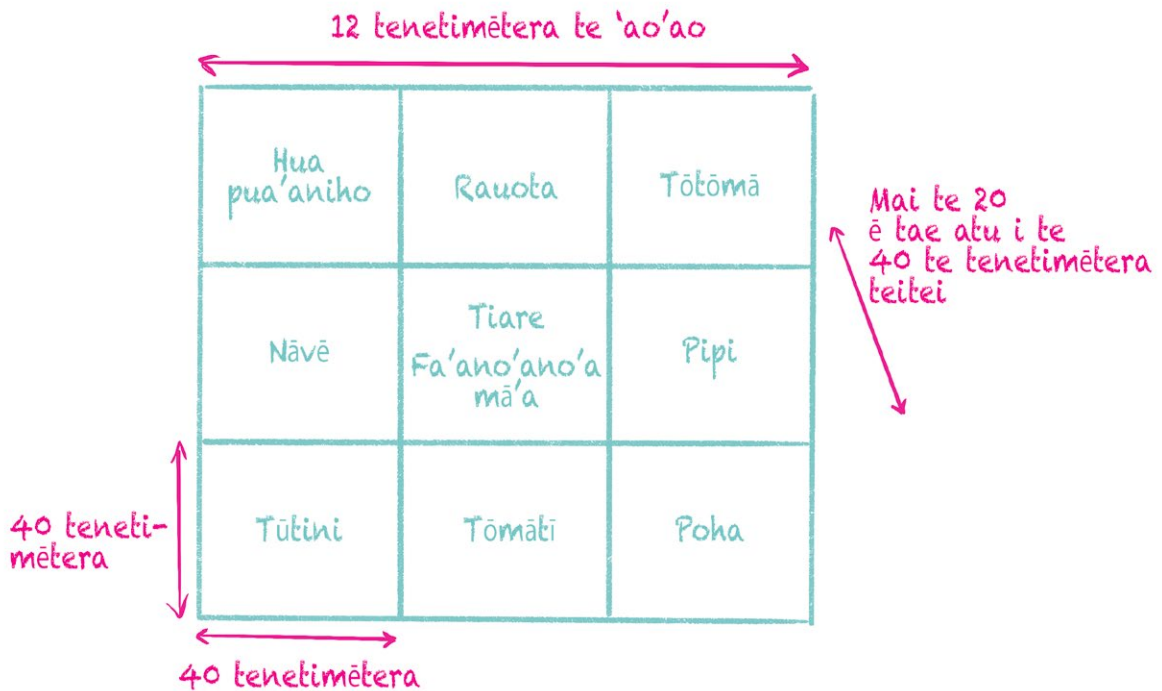
O te 'oehā i mana'ohia 'oia ho'i 1,20x1,20 mētera :
e 9 'oehā fāito 40 tenetimētera i te pae 'e
20 cm te teitei ē tae roa
i te 40 tenetimētera.

Te hāmanira'a

E nehenehe tā 'oe e fa'a'ohipa i te mau tauiha'a, mea maita'i a'e rā 'ia fa'a'ohipa i te mau tauiha'a tahito.

1. 'A mā'iti te vāhi ha'amaura'a, i te hōē vāhi mahana, pāruuhia e te mata'ī 'e te ārearea maita'ī ;
2. 'A vāere te tuha'a fenua ma te pā'a'u 'aore rā ma te rima ;
3. 'A rēni i te hohō'a o tā 'oe 'oehā i nī'a i te repo (mea au a'e te repo pātī'itī'i) ;
4. 'A rēni i te mau 'oehā roto ma te taura ;
5. 'A ha'amau i te mau 'iri rā'au nō te mau 'a'ao ;
6. 'A fa'a'i i te vāhi tanura'a (mai te repo 'āno'ihia e te para) ;
7. 'A ha'apāpā maita'ī ;
8. 'A tu'u i te para mai te fāito tenetimētera ;
9. 'A tanu ;
10. 'A tāpō'i te tumu o te mau mā'a e te ota.

Te mau tanura'a e tī'a 'ia ha'afaufa'ahia

Nō te iti o te ārea 'e nō te mea 'eiaha e ha'apē i te mau rā'au, e tī'a 'ia tanu i te mau mā'a tupu 'e te mau fa'ano'ano'a mā'a. 'Ia tanuhia hōē mā'a i roto i nā 'oehā tāta'itahi, e rāvē'a teie nō te fāno' i te raura'a o te mau mā'a, te āno'ira'a 'e te fa'ohura'a i te mau tanura'a mā'a ('a hī'o i te tuha'a tāpiri 3 'e 5).

Teie te rahira'a o te mau mā'a e tī'a 'ia tanu i roto i te 'oehā tāta'itahi :

Rā'au tanu	Rahira'a o te rā'au tanu i roto i te 'oehā	Rā'au tanu	Rahira'a o te rā'au tanu i roto i te 'oehā
Rauota 	5	Tūtini 	1
Pota 	3	Pipi 	2 ē tae atu i te 4
Tōmāti 	1	Nāvē 	9
Tōtoma 	1	Rāti 	35
Hua pua'aniho 	1	Pohā 	1

E MEA FAUFA'A ROA 'IA 'ITEHIA

E nehenehe tā 'oe e ha'amau i te hōē turu hoho'a fare 'ie 'ia au te fāito o te 'oehā. 'A ara maitā'i i te 'oehā nō rōpū 'o tā 'oe e tanu i te tiare nō te mea, e'ita e ra'eahia te rahi-ra'a o te taime.

Te tanura'a mā'a fa'atautauhia

Tātarara'a

Maoti te tanura'a mā'a fa'atautauhia, e nehenehe tā'oe e tanu te mā'a i te taime tā'oe e hina'aro. E tī'a'ia 'oe i te tanu i te mau vāhi ato'a noa atu 'aita e vāhi e au i roto i te repo, 'ia fāna'o ra 'oe i te mahana maita'i 'e mā'a iti pape. E ha'amauhia 'oia i rāpae'au, 'āre'a rā e nehenehe ato'a e ha'amau iāna i roto iho i te fare mai te peu ē tē vai ra te hōē ha'amāramarama e tomo mai te hihi mahana. E rave rahi huru fa'a'apu fa'atautauhia. E ōperehia te pape i te mau tahua ato'a nō te maita'i o te mā'a tanu.

Te mea e hina'arohia hou 'oe 'a ha'amata ai

Tei te huru o te rāve'a 'o tā'oe i mā'iti. 'Ahu, niuniu, mōhina, vaira'a tiare. 'A mā'iti te mau tauiha'a tā'oe e fatu ra. E tītauhia 'ia mau mai te pape, te repo 'e te para.

Te mau fāito e tī'a'ia fa'anahohia

1 mētera te 'ā'ano x 1,5 mētera te teitei.

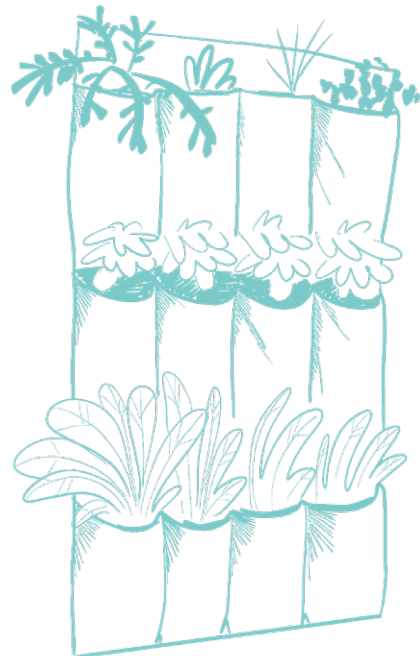
Nō te me'a e rāve'a fa'atautau teie, 'eiaha te hōhonura'a e hau atu i te 20 cm.

Te hāmanira'a

Teie te tahi mau hī'ora'a ōhia nō tōna hāmanira'a :

• Te fa'a'apu pūtē

1. 'A fa'a'ohipa i te 'ahu 'aore rā te 'ahu hurupiri 'o te vaiiho te pape 'ia tahe, e'ita e 'ino i te haumī'e mea pa'ari 'oia nō te 'amo i te teiaha o te substrat 'e te mau mā'a tanu ;
2. 'A hāmani i te mau pūtē 75 cm i te 'ā'ano 'e 20 cm te hōhonu ;
3. 'A fa'atautau tā'oe 'ahu i nī'a i te 'āua o te tahua toro 'aore rā i te niuniu pa'ari maita'i ma te roupe'a ;
4. 'A fa'a'i te mau pūtē i te repo tanu,
5. 'A tanu 'e 'a pīpī.

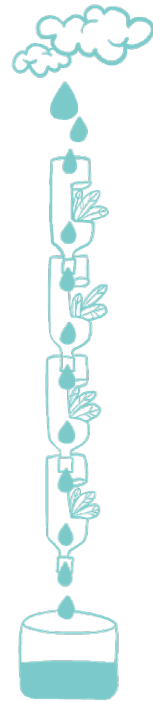

• **Te fa'a'apu i roto i te mau fāri'i**

Hōē ā huru 'e te fa'a'apu i roto i te pūtē, 'āre'a rā e fa'a'ohipahia te mau fāri'i, te punu mā'a 'aore rā te mōhina 'ūrina (mai te peu ē, mea ariari 'a tā'amu i te rīpene ʻīru 'eia-ha te hihi mahana e tomo i roto). E tāmau maita'i ma te rouse'a 'aore rā te niuni 'āuri (niuniu pa'ari maita'i). Te vāhi faufa'a o te mau mōhina, mea 'ōhie i te pīpī 'e te 'ohi-ra'a i te pape i raro a'e.

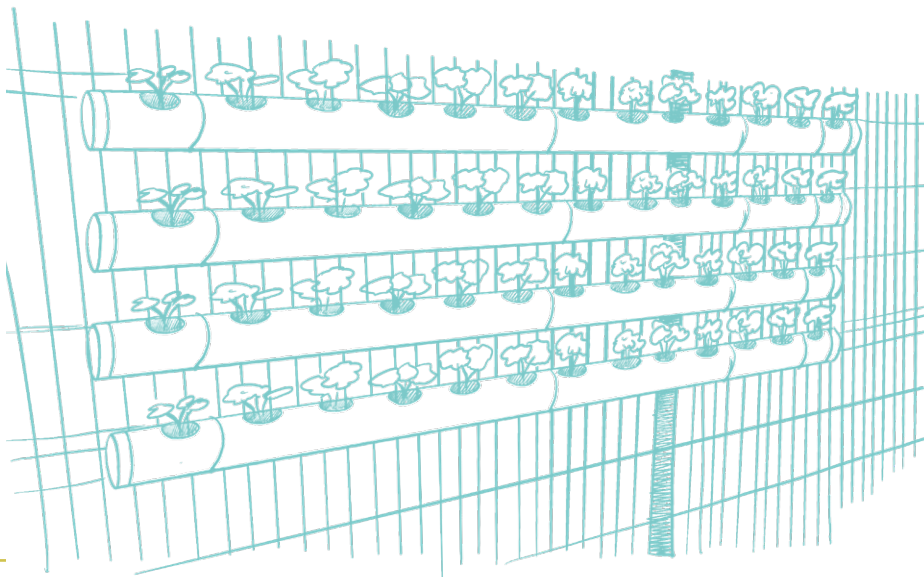
• **Te fa'a'apu i roto i te mau fa'ari'i nō te mau tahua toro**

E tī'a 'ia 'oe i te fa'a'ohipa i te turu 'ē'a nō te vaiiho i tā 'oe mau fāri'i i te vāhi fa'ata'ahia nō te ē'a. Nō tōna āteatea, e'ita 'oia e hā'afifi i te mau mā'a tanu 'o tē fānā'o i te mahana. 'A'ara maita'i i te terera'a o te pape, e vai noa 'oia i roto i te mau mēreti i raro a'e i te fāri'i.

• **Te fa'a'apu i roto i te mau fa'atahera'a pape**

E tī'i ia 'oe i te fa'a'ohipa i te fa'atahera'a pape nō te tanu tā 'oe mau mā'a. 'Ia mā'iti maita'i 'oe i te mau mā'a tupu mea iti tōna a'a mai te rauota. E tī'a ia 'oe i te 'āpapa i te mau fa'atahera'a pape ma te fa'a'ohipa i te niuniu 'āuri, 'a vaiiho i te ārea e au i rotopū 'ia rātou 'ia nehenehe te mau mā'a e 'apo i te hihi mahana nō tōna māhie-teitei-ra'a. 'A fa'a'āpō'opō'o i te mau fa'atahera'a pape 'ia nehenehe te pape e haere i rāpae.

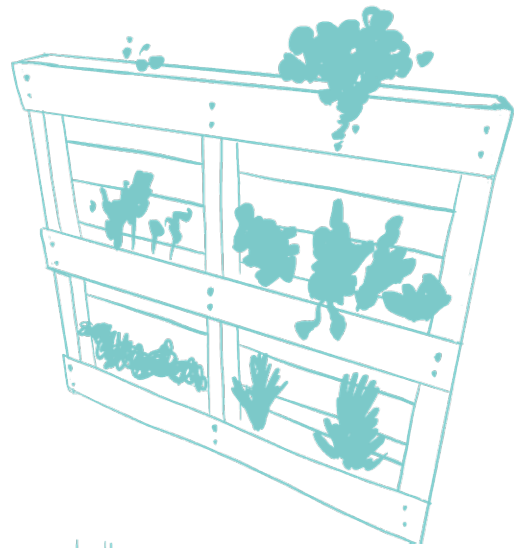
Te tanura'a mā'a fa'atautauhia

....

• Te fa'a'apura i ni'a i te 'āna'ira'a rā'au

E nehenehe ato'a tā'outou i te fa'áohipa i te 'āna'ira'a rā'au nō tā'outou fa'a'apu.

'A fa'atī'a i te 'āna'ira'a rā'au 'e 'a fa'a'ī i te mau 'āpo'o nō te hāmani tā'oe fa'a'apu mā'a. 'A ara maita'ī, mea 'oi'oi roa teie 'āna'ira'a rā'au i te pē 'ia rari ana'e i te pape.

• Te tā'amu 'ōpe'a

Tē 'itehia ra nō vetahi mā'a tupu, mea tāere tō rātou fa'atorora'a matī'a. E toro noa te mau pārapautini, te *christophine*, te pipi 'e te tōtoma ma te fa'atupu i te marumaru. 'A ara maita'ī, e tī'a 'ia ha'apā'ari maita'ī te tino 'e 'ia nehenehe 'ia 'ōhiti 'ōhie noa te mau mā'a.

Te mau tanura'a e tī'a 'ia ha'afaufa'ahia

Mai te peu ē, tē vai ra te tā'amu 'ōpe'a 'e te tino pa'ari maita'ī, e nenehehe tā'oe e tanu i te mau mā'a tupu māmā mai te rauota, te tōmāti, te 'ōporo, te rātī 'e te mau mā'a fa'ano'anō'a.

E MEA FAUFA'A ROA 'IA 'ITEHIA

'A fa'anaho i te hō'ē fā'ī'ī pape i raro a'e i tā'oe tanura'a mā'a fa'atautauhia, 'eiaha 'oia 'ia hopuna noa i roto i te fā'ī'ī raro.

Te tanura'a mei'a i te hiti māite

Tātararā'a

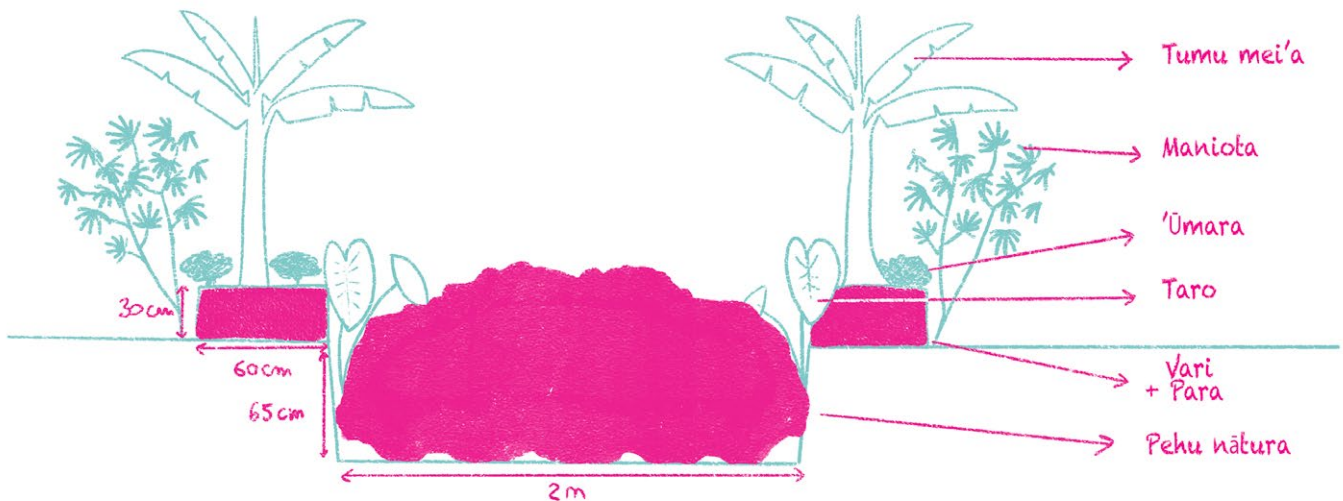
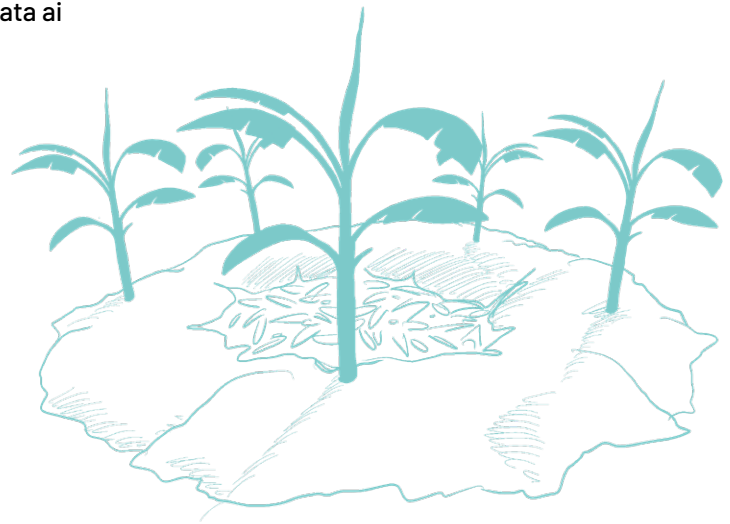
Te porota'a tāmāu nō te mau tumu mei'a, 'oia ho'i, te tanura'a ia i te mau mā'a hotu 'e te mā'a tupu ati a'e i te hō'e 'āpo'o 'o tei fa'a'ihia i te pehu hiri 'āno'ihia e te pehu ma-tie. Te fā 'oia ho'i te fa'atupurā'a i te hō'e vairā'a māteria nātura nō te hō'e tau maoro, nō te mau mā'a ma te ha'afaufa'a 'ore i te repo. E nehenehe ato'a e fa'ā'ohipa iāna mai te hō'e ārea fa'ataherā'a pape (pāpe nō roto mai i te fare tunurā'a mā'a) 'aore rā nō te fa'ataherā'a i te pape ua.

Te mea e hina'arohia hou 'oe 'a ha'amata ai

- para ;
- pape ;
- ha'apo'irā'a.

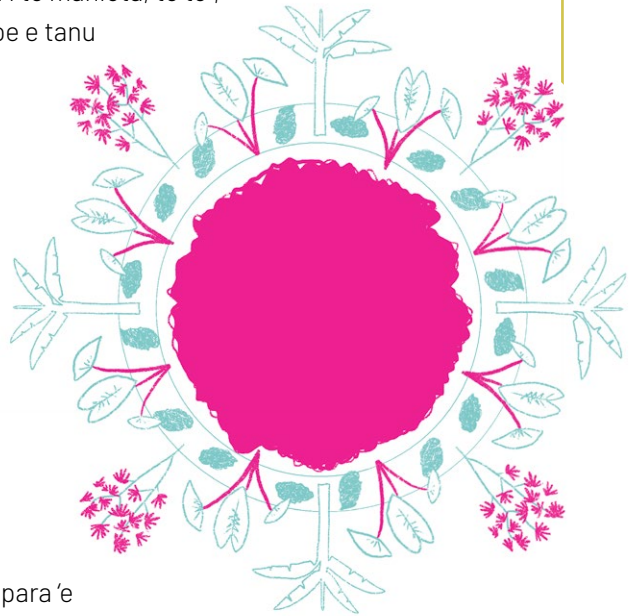
Te mau fāito e ti'a 'ia fa'anahohia

E tītauhia i te hō'e ārea mai te porota'a te huru, e 2,60 mētera te roa.

Te hāmanira'a

1. 'A mā'iti i te hōē ārea pārahurahu ;
2. 'A rēni i te hōē porota'a e 2 mētera te rēni vae porota'a ;
3. 'A 'ō te porota'a i te hōhonura'a 65 cm ;
4. 'A vauvau i te repo i te hiti o te porota'a nō te fa'atupu i te hōē tāpū repo mai te pōta'a te huru ;
5. 'Ia riro te fāito o te tāpū repo mai te 60 cm te ā'ano 'e 30 cm te teitei ;
6. 'A tanu i te mau mā'a 'o tei ha'apa'ari maita'i te ohu repo. I te pae o te pōta'a, 'a tanu i te pū tī ;
7. I nī'a i te pōta'a, 'a tanu i te mau tumu me'a, te tumu Tīta 'aore rā te tumu ha'ari ma te fa'aāteatea maita'i 'ati tī'a a'e te porota'a ;
8. I rāpae'au i te pōta'a, e nehenehe tā 'oe e tanu i te māniota, te tō ;
9. I rotopū i te mau tumu me'a, e nehenehe tā 'oe e tanu i te 'ūmara ;
10. I roto i te porota'a, e nehenehe tā 'oe e tanu i te taro ;
11. 'Ia oti te tanura'a, 'a tāpūpū 'e 'a fa'anaho i te mau hu'ahu'a (ohi me'a, rau'ere 'ūmara, hu'ahu'a fa'aapu, pa'a mā'a hotu, mā'a tupu, 'aihere...

Mai te peu ē, 'aita e rava'i i te ārea nō te hāmani i te para 'e mai te peu ē e āno'i 'oe i te mau pehe nātura, e fāna'o 'oe i teie mau pehe nātura tau 'āva'e noa i te ha'amaurā'a i tā 'oe fa'aapu.

 Te mau tanura'a e tī'a 'ia ha'afaufa'ahia

Ha'afaufa'a i te mau fa'aapu mā'a raro (taro ; 'ūmara ; maniota...).

E MEA FAUFA'A ROA 'IA 'ITEHIA

Mai te peu ē, e tanu 'oe i te tumu me'a, 'a tāpe'a noa mai e 3 tumu 'ia faufa'a tā 'oe fa'aapu. 'A tāpū i te tipī te mau ohi 'e 'a tāpūpū hu'ahu'a 'e 'a āno'i i te para.

Te tanura'a rā'au 'ā'ara i te 'āureure

Tātararā'a

E pā iti tei 'ōviri i nī'a iho iāna mai te 'āreho, te mau tanura'a mā'a 'ōmenemene, e rave rahi fa'ano'ano'a mā'a hā'atihia 1 mētera te teitei i tōna rōpūra'a, teie mai te ta-nura'a rā'au 'ā'ara i te 'āureure.

Na te fāito, te teitei, te 'avei'a 'e te hitira'a mahana e fa'atupu i te raura'a o te 'ahureva e hia'ihia e te fa'ano'ano'a mā'a tātā'itahi.

Te mea e hina'arohia hou 'oe 'a ha'amata ai

- 'ōfa'i 'aore rā 'ōfa'i tāvai ;
- para ;
- repo ;
- pape ;
- ha'apo'ira'a.

Te mau fāito e ti'a 'ia fa'anahohia

2 mētera.

Te hāmanira'a

1. Mā'iti hōē ārea pīhā'i iho i te tahi mau fa'a'apu 'e te pape ;
2. Tā'ōtī'a i te hōē porota'a e 2 mētera te rēni vae porota'a, 'a vāere maita'i te vāhi tanura'a e te pā'a'u 'aore rā e te rima ;
3. 'A fa'anaho i te mau 'ōfa'i tīmā, 'ōfa'i, 'ōfa'i tāvai mai te pa'umara'a 'āreho 'e i tōna rōpūra'a te 'āpu'u 1 mētera te teitei ;
4. 'Ia oti'a fa'a'i te 'āfara'a repo 'e te 'āfara'a para ;
5. 'A pīpī maita'i ;
6. 'A tanu tā 'oe mau fa'ano'ano'a mā'a ;
7. 'A ha'apo'i.

E MEA FAUFA'A ROA 'IA 'ITEHIA

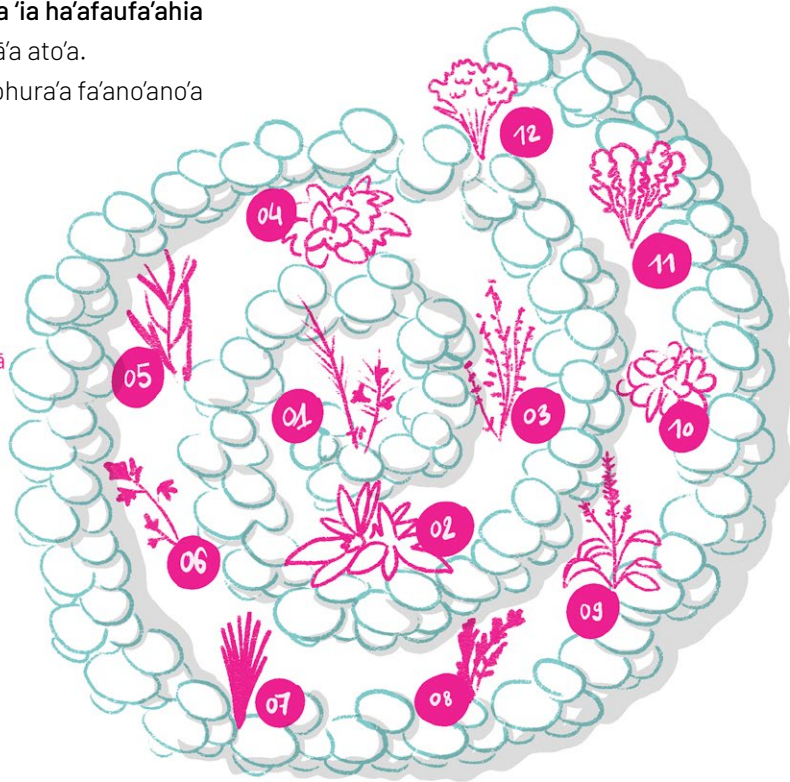
'Ia tanuhia te tiare 'e te mau rā'au aupuru, nā te reira e fa'arahi te pu'e tinoora 'e te ha'ara'a mai-atu i rotopū i te mau rā'au. E riro ato'a 'oia e ha'apūora nō te mau manumanu faufa'a nō vetahi huru mā'a.

Te mau tanura'a e ti'a 'ia ha'afaufa'ahia

'O te mau fa'ano'ano'a ma'a ato'a.

Teie te tahi hoho'a o te 'ohura'a fa'ano'ano'a ma'a o te fenua iho.

1. Hautai
2. Taravia
3. Timene
4. Oriane
5. Pota hinu 'aia papa'a
6. Pereti
7. 'Oniani ri'i puroroa
8. 'Anebo
9. Miri
10. 'Otime
11. Roquette
12. Patoa vai

Fa'aura'a i rotopu i te mau huru tanura'a

Huru tanura'a	Fifi	Moni	Raura'a o te tanu	Area titauihia	Fa'a'ohipara'a i te ha'api'ira'a
Fa'apu rapae	+	+	++++	++++	+
Fa'omara'a tamau	+++	++	+++	+++	++
Fari'i rapae i te repo	++++	++++	++	++	++++
Tanura'a ma'a ta'afatahia	+++	+++	++	++	++++
Tanura'a ma'a fa'atautauhia	++++	+++	+	+	++++
Tanura'a me'a i te hiti maite	++	+	+++	+++	+++
Tanura'a rau'au 'a'ara i te aureure	+	+	+	++	++++

E TUMU PARAU 'Ē ATU | Te 'āua moa

Tātarara'a

'Ia fa'a'amu 'oe i te moa 'ōfa'a, mea ihiheiora 'e mea faufa'a.

Ihiheiora nō te mea 'e 'amu 'oia i te toe'a mā'a 'e te mau manumanu e vai rā i roto i te fa'a'apu ma te hāmani i te para faufa'a nō te mau fa'a'apu.

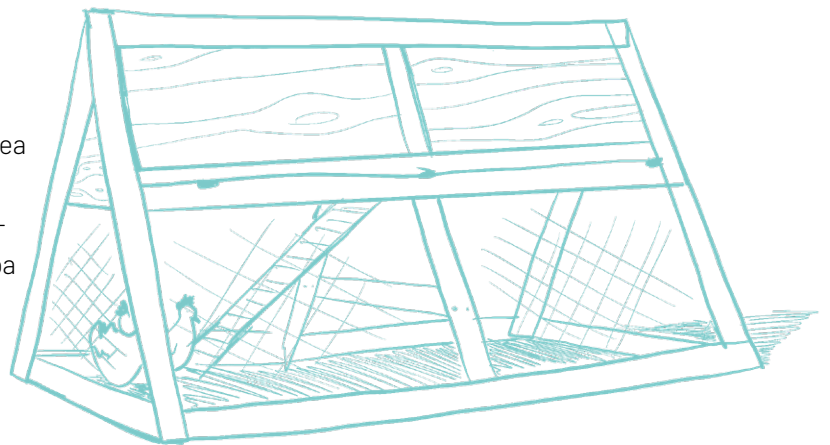
Mea faufa'a roa nō te mea e hō 'oia i te mau huero moa maita'i i te mau mahana ato'a.

Te mea e hina'arohia hou 'oe 'a ha'amata ai

- Te mau moa 'ōfa'a : e nehenehe tā 'oe e rave i te mau moa taetaevao, 'āre'a rā te mau moa 'ōfa'a e hōro'a mai 'oia i te mau huero moa rarahi 'e i te mau taime ato'a.
- 'Ei fatura'a i te moa 'ōfa'a, e tī'a ia 'oe :
  - > i te fārerei te mau taiete poro'i tao'a ('ia au te rahira'a, e fa'ahepohia 'ia ani 'oe i te parau fa'ati'a i te fa'aterera'a hau);
  - > 'aore rā 'ia fārerei i te feiā fa'a'amu moa nō te raverā'a mai i te mau moa 'ōfa'a fa'ataimehia ;
- e tī'a 'ia 'oe i te hāmani iho 'aore rā 'ia hō'o mai te fare tahua ('e te 'ete fa'ata'ōtora'a moa, te ha'apa'era'a moa 'e te māmaramama 'o te nehenehe e 'iritihia);
- te 'āua ;
- te hu'ahu'a rā'au ;
- te hō'ē ara tanuhia e te rā'au ;
- te hō'ē fa'ainura'a mā'a 'e te hō'ē fa'amura'a mā'a ;
- te hō'ē fāri'i one.

Te mau fāito e tī'a 'ia fa'anahohia

5 moa 'ōfa'a 'o tei ha'amauhia i nī'a i te ārea 100 mētera tuea (ārea fa'afa'aeara'a 'e te 'ōfa'ara'a + ārea orara'a + ara tere-haerera'a), e rava'i roa i te hōra'a i te huero moa nō te hō'ē 'utuāfare e pae tā'ata.

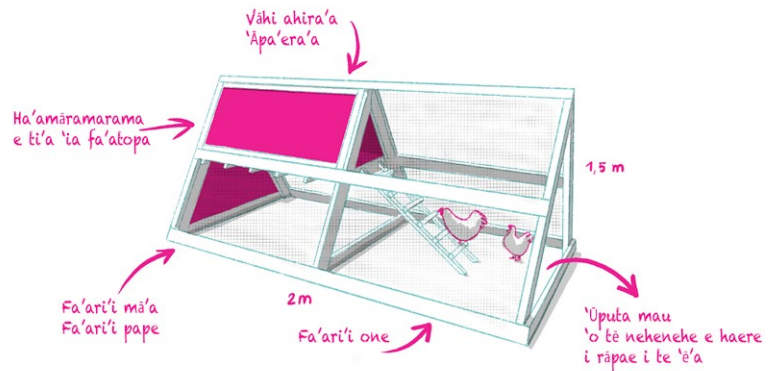
E MEA FAUFA'A ROA 'IA 'ITEHIA

Mai te peu ē tē vai ra te tahi moa 'ōfa'a tei horo 'ē, e nehenehe tā 'oe e topetope te hope'ara'a o te mau huruhuru o nā pererau ma te 'ore e ha'apēpē i te moa. 'A hī'o māite 'ia vai mā noa te pape inu i te taime ve'ave'a ihoā ra.

Te hāmanira'a

1. 'A mā'iti i te hōē nohora'a pāpū : e vāhi māniania 'ore, pāruhia i te mata'ī, ha'amarumaruhia e te tumu rā'au, e hia'ai te mau moa 'ōfa'a i te hōē vāhi pāruhu-maita'ī-hia 'e te repo tāpō'ihia e te 'aihere tāpūhia ;
2. 'A ha'āmau i te 'āua niuniu ('ā pātia hōhonu maita'ī 'ia vai noa a'e 1,50 mētera 'eiaha te mau 'ūrī e nehenehe i te tomo i roto) ;
3. I roto i te 'āua, 'a fa'anaho i te pāruhu mahana, te ārea fa'afa'aeera'a (nō te ta'oto 'e nō te 'ōfa'a) 'e te hōē ārea orara'a (nō te inu, tāma'a 'e hororoī). **Nō te ārea fa'afa'aeera'a**, 'a fa'anaho i te hōē fare iti 'e te tahua, i raro a'e noa i te 2-3 mētera 'āfata ('e te hōē tāpō'ī fare pāruhu-maita'ī-hia) ma te fa'ata'a
  - te mau 'āpa'e fa'ateiteihia mai te pā tārava te huru, 'ia pa'ehia hōē moa i te 25 cm,
  - te mau 'ete fa'ata'ōtora'a i te vāhi ātea 'e te māramarama iti, 'ia nehenehe 'oia e 'ōfa'a i roto i te hōē ārea hau ('ōrapa 30 cm),
  - te mau ha'amāramarama e tī'a 'ia fa'atopahia i nī'a i te 'ete fa'ata'ōtora'a nō te 'ohi ma te hau i te mau huero moa,
  - te hōē 'ē'a pa'uma 'ia nehenehe te mau moa 'ia tomo i roto i te ārea orara'a.
4. I pīha'ī iho noa 'aore rā i raro a'e noa i te fare iti, **i roto i te ārea orara'a** (1 mētera tua i te moa tāta'ītahi), 'a fa'anaho :
  - i te hōē fāri'ī mā'a e au nō te mau 'ānimara,
  - i te hōē fa'ainura'a pape 'ia fa'a'ī pinepinehia e te pape,
  - i te hōē fāri'ī one nō te tāmā i te mau huruhuru,
5. Nō te fa'aitoito ia rātou, e tī'a 'ia fāna'ō rātou i te hōē ārea hāhaerera'a tei parauhia 'ē'a tei tanuhia i te rā'au mā'a hotu.

Mā'a a te moa 'ōfa'a, 'ua fa'aauhia te mau mā'a e ho'ohia i roto i te mau fare toa nō te tupu-māite-ra'a o te 'ānimara. E 'amu te moa 'ōfa'a 100 tarāma mā'a i te mahana tāta'ītahi, 'ārea rā te hōē moa fanau'a, e 40 tarāma. 'A ara maita'ī : 'eiaha e hōro'a i te toe'a mā'a marira'ī, te mā'a hotu para 'aore rā pē, 'eiaha te toe'a mā'a e hōro'a-noa-hia nā te moa 'ōfa'a.

E ha'amata te **'ōfa'ara'a i muri mai te hōē tau e pae 'āva'e** mai te mea 'ua fa'atāmā'a-maita'ī-hia te moa 'e 'ia vai mā noa te fare 'ōfa'ara'a. 'Aita e faufa'a 'ia 'āpitihi i te moa oni nō te 'ōfa'a i te huero, mai te peu rā, e hina'aro 'oe i te moa fanau'a, 'oia 'ā. 'Ia topa noa atu 'aore rā 'ia pēpē noa atu te hōē 'ānimara, 'a ha'apae iāna 'eiaha 'oia 'ia hā'avi'ivī i te toe'a o te 'āua moa 'e 'ia rapa'auhia 'oia.

PENE VII

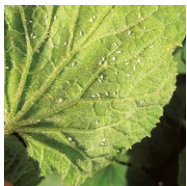
TE MAU
TUHA'A
TĀPIRI

TE MAU TU'UTU'U

E tūtūrahunui na'ina'i roa te tu'utu'u, e tino 'ara'ara 'e te upo'o menemene 'e te roupe'a. 'Ua rau te mau 'ino fa'atupuhia e te tu'utu'u mai te pātia na'ina'i i n'ia i te mau rā'au (pata 'uo'uo na'ina'i, re'are'a, nīnamu 'aore rā moni i n'ia i te rau'ere 'e te mā'a), te re'are'ara'a 'e te marōra'a o te mau rau'ere 'e te vai atura...

TE MAU RA'O

Mea 'ōhie roa i te 'ite teie mau manumanu 'uo'uo, e ma'urere rātou 'ia ha'uti'utihia te tumu 'aore rā te rau'ere 'e e ho'i mai rātou i n'ia i te mau mā'a i te tahi tetoni i muri mai. Mai te mau hē 'ura 'aruna 'e te mau manumanu, e 'ote 'oia i te tāpau o te mau rā'au ma te fa'atupu i te ma'i.

TE MAU POTIPOTI PAO I TE TUMU MEI'A

E mau manumanu rarahi, 'ere'ere i te fāito 1,5 cm te roa. E 'ōfa'a 'oia i te huero i raro i te tumu o te 'ōniāni 'e e heru 'oia i te mau ara pao i roto i te tumu mei'a 'e te tumu fēi nō te 'amu i te mā'a.

TE MAU HĒ 'URA 'ARUNA

E inu te hē 'ura 'aruna i te tāpau 'e e fa'atāere 'oia i te tupura'a o te rā'au, ma te fa'atupu i te re'are'ara'a, te fa'ahuru-'ē-ra'a o te tino o te rā'au 'e te ha'apohera'a o te rā'au 'ia rahi roa ana'e te vi'ivi'i. E hāmani atō'a 'oia i te vaiharo meri 'o tei fa'atupu i te ma'i rehu ma te 'ume i te mau rō. E mā'a tōna mātāhē nā te 'ōhiti rarahi.

TE MA'I TŪREHU

E fa'atupuhia teie ma'i e te mau merehune 'o tei ora i roto i te vaiharo meri e hāmani-hia e te mau hē 'ura 'aruna, te mau manumanu 'e te mau ra'o. Tē vai ra te hō'ē ha'aputurā'a 'ere'ere i n'ia i te mau rau'ere, te mā'a 'e te mau 'ama'a. E 'ere i te ma'i rahi, mai te peu rā e po'i roa te mau rau'ere, e fifi te tupura'a o te mā'a 'e e nehenehe 'oia i te pohe. A'ita e faufa'a e 'aro i te ma'i rehu. E t'ia rā 'ia 'aro i te mau manumanu pātia 'e 'ote tāpau.

NŌ TE TĀ'ŌTĪ'A I ROTO I TE FA'AAPU

TE MAU TU'UTU'U

> 'A tāpū fa'a'ore i te mau vāhi 'ino. E rave rahi mau manumanu maita'i 'o te 'aro i te mau tu'utu'u, nō reira, 'a vaiiho i te nātura 'ia rave tāna 'ohipa.

TE MAU RA'O

> 'Ia pāpū maita'i te nohora'a o te mau hu'arā'au, mea 'ōhie roa i te pāmu i te rā'au ma te 'āno'i i te pape 'e te pu'a 'ere'ere (35 mirimētera i te rītera hō'ē).

TE MAU POTIPOTI PAO I TE TUMU MEI'A

> Te rāve'a faufa'a roa nō te tinai iāna, 'oia ho'i te ha'amaura'a i te pata ma te rā'au pheromone 'o te ho'ohia i raro a'e te 'oa cosmolure i roto i te mau fare toa fa'a'apu.

TE MAU HĒ 'URA 'ARUNA

> 'A 'āno'i i roto 1 rītera pape
 + 1 punu tāipu taofe pu'a pape 'ere'ere ;
 + 1 punu tāipu taofe hinu mā'a ;
 + 1 punu tāipu taofe 'ava 90 teteri.
 'A pāmu teie rā'au 1 taime i te mahana tāta'itahi nō te maorora'a 3-4 mahana i n'ia i te tā'ātō'ara'a o te tumu. Mea 'ōhie atō'a te hinu 'uo'uo. 'Eiaha e mata'u i te topetope te vāhi 'ino 'aore rā 'ōhiti 'e 'a tānina te rā'au mai te peu ē, 'ua 'ū'ana roa te vi'ivi'i.

TE MA'I TŪREHU

> 'A 'āno'i i roto 1 rītera pape
 + 4 punu tāipu tihopu hinu pota torota ;
 + 2 punu tāipu tihopu pu'a pape 'ere'ere 'aore rā 1 punu tāipu tihopu pu'a merēti.
 'A pāmu i te mau toru mahana atō'a i n'ia i te mau manumanu 'ia tahe te rā'au i n'ia i te vāhi pāmuhia. E t'ia atō'a 'ia 'u'ui i te mau rau'ere 'ere'ere e te rīmu 'āno'ihia e te pu'a.

NŌ TE TĀŌTĪA I ROTO I TE FA'A'APU

TE RA'O 'AMU MĀ'A HOTU

> Nō te fa'a'apu utuāfare, e rava'i noa hōē here. Nō te hōē fa'a'apu rarahi, 'a fa'a'ohipa 2 here *methyleugenol*. Nō te fa'a'apu hau atu i te 7.000 mētera, 'a fa'a'ohipa 3 here *cue-lure*.

TE RA'O 'ERI

> 'A fa'a'ohipa i te tūtae tōmati 'aore rā te mau here re'are'a paraihia i te tāpau, mea 'ohie roa.

TE MANUMANU

> E nehenehe tā 'oe e fa'a'ohipa i tūtae tōmati, te tī tumi 'aore rā 'ōniāni. Mai te peu ē, tē vai ra te hu'arā'au, 'a fa'a'ohipa i te pua'a 'ere'ere. 'A ha'amana'o e ha'apae te mau hau'ia rātou. 'A tanu i pihā'i iho te timene, te taravia, te 'āneto, te puamata 'īnitia 'e tē vai rā.

TE MANUMANU IROIRO

> E nehenehe tā 'oe e fa'a'ohipa i te mau here paraihia i te tāpau nīnamu 'aore rā 'a fa'a'ohipa i te rā'au manumanu nātura hāmanihia e te tumi 'āno'ihia e te pu'a 'ere'ere, tā 'oe e pipī i te mau mahana atō'a, e 2 'aore rā e 3 taime.

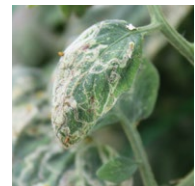
TE RA'O 'AMU MĀ'A HOTU

E 'itehia maha huru ra'o 'amu mā'a hotu i Porīnetia. E 'amu 'oia rave rahi mā'a hotu tanu 'aore rā nātura ma te 'ōfa'a i nī'a iho i tōna mau huero 'o tei riro i muri mai 'ei 'āiroiro. Nā te 'āiroiro e 'amu i te mā'a. Nō te 'aro i teie mau manumanu, e tī'a 'ia 'ohi nā mua i te mau mā'a tei pātiahia 'aore rā tei topa i nī'a i te repo, hōē a'e taime i te hepetoma. Nō te ha'amou i te mā'a, e tī'a 'ia tānina 'aore rā e ha'apa'ari i roto i te fa'atō'etō'e, e tu'i 'aore rā fa'aihu hou 'a tu'u ai i roto i te mātini hāmani para 'aore rā hōro'a 'ei mā'a nā pua'a. Te piti o te rāve'a 'o te ha'amau-ra'a ia i nī'a i te tumu rā'au i te mau pata ma te rā'au pheromone. E hō'ohia teie mau rā'au i roto i te fare toa fa'a'apu. Tē vai ra e piti rā'au 'o tei fa'ata'a i te fā e rave rahi ra'o : te *cue-lure* 'e te *methyleugenol*.

TE RA'O 'ERI

E 'ōfa'a teie mau ra'o ri'i 'ere'ere 'e re'are'a i roto e rave rahi mau rau'ere mā'a tanu 'e rau'ere fa'anehenehe. E 'eri tō rātou mau 'āiroiro i te mau ara pao i roto i te mau rau'ere 'e e nehenehe 'oia e marō 'ia rahi roa ana'e te vi'iv'i.

TE MANUMANU

E mau manumanu 'ote tāpau. E 'aro rātou i te mau rā'au parruparu. Nō te mea 'aita tōna e 'enemī nātura mai te vāvā, nā te reira e fa'arahi i te mau hu'arā'au.

TE MANUMANU IROIRO

E manumanu na'ina'i roa, 1 ē tae atu i te 2 mirimētera mai te ū re'are'a teatea ē haere roa i te ū nīnamu 'e te 'ārararava. Mea roa noa tōna tino 'e tōna nā pererau e maha. E fa'atupu 'oia i te pata re'are'a, riro ai 'ei moni 'e e fa'atāere 'oia i te tupurā'a o te mau rā'au ma te fa'a'ore roa.

'Eiaha e mo'e i te pārruru tā 'oe mau mā'a e te mau manumanu e 'ite-noa-hia 'o tē ne-henehe e fa'atupu i te mau 'ino rarahi. Mai te 'iore, te 'au, te rō, te manu 'e te moa.

E MEA FAUFA'A ROA 'IA 'ITEHIA - TE 'ŌHURE 'ERE'ERE O TE TŌMATI

E 'ere te 'ōhure 'ere'ere o te tōmati i te mā'i. Nō te rava'i 'ore o te taratiūmu, e fāura mai te mau patapata 'ere'ere i raro a'e i te tōmati. E tāpa'o te reira 'aita e rava'i te tara-tiūmu. E mana'ohia nō roto atō'a mai i te 'aifāito-'ore-ra'a o te repo 'e te tupu-'oi'oi-ra'a te mau tōmati, fifi i te pae'au o te fārunara'a 'aore rā te pipi-rahi-ra'a 'aore rā te pipi fa'aau 'ore i te taime.

'A FAAITI TE FIFI I ROTO I TE FA'A'APU - Te rapā'aura'a e tī'a 'ia rave nō te 'aro i te 'ōhure 'ere'ere o te tōmati, 'o te araira'a : ha'apae i te faufa'a 'ore o te repo ('a tutu i te mau rehu rā'au, 'āno'i i te pa'a huero moa 'aore rā te 'apu tio ha'apūehuhia i roto i te 'āpo'o tanurā'a), tāōtī'a i te fāito o te para, 'a ha'apo'i 'ati tī'a a'e te rā'au 'e ha'avaravara i te mau pipirā'a, 'eiaha rā 'ia ha'amo'e'hia.

Pour lutter contre les ennemis des cultures

RĀ'AU TŪRĀ'I I TE MAU MANUMANU

'A tāpu fa'ahu'ahu'a 'e 'a 'āno'i 100 tarāma tumi + 100 tarāma re'a Tinitō + 100 tarāma 'ōporo ('e/'aore rā pepa)'e 'a tu'u te tā'ato'arā'a i roto i te hō'ē tura 20 rītera 'e 100 mirirītera marātete + 100 mirirītera mitoroora parauhia EM* - 3 rītera pape.
 'A fa'ahōpue nō te hō'ē maorora'a 15 mahana.
 • Fāito fa'a'ohiparā'a : 2 punu tāipu tihopu nō 10 rītera pape.
 • Ha'avaimaorora'a : 8 'āva'e.

RĀ'AU TŪPOHE I TE MAU MANUMANU

Ma te fa'a'ohipa i te tumi : 'āno'i 100 tarāma tāpūpū fa'ahu'ahu'ahia e te hinu : 'a vaiiho 24 hora, tītī'a 'e 'a 'āno'i i te pape 'e te pu'a 'ere'ere, 'a ueue.
 • Fāito fa'a'ohiparā'a : 2 punu tāipu taofe nō 2 maota pape.
 • 'A pīpī te rā'au i nī'a i te mau vāhi vī'ivī'i.

Ma te fa'a'ohipa i te rau'ere Tītā : 'a 'āhaehae 1 tiro rau'ere Tītā, 'āno'i 1 rītera pape 'e 'a tāumi i roto i te hō'ē tāparu nō te tāviri i te vaiharo.
 • Fāito fa'a'ohiparā'a : 'a 'āno'i te tā'ato'arā'a i roto 4 rītera pape 'e te tahi tōpata pu'a.
 • Fa'a'ohiparā'a i te rā'au : i nī'a i te mau vāhi vī'ivī'i.

RĀ'AU TINAI ORA

'A tāpūpū 50 tarāma tumi + 650 tarāma 'ōniāni ma te tāpe'a tōna pa'a, 'a mānī'i i roto 10 rītera pape ve'ave'a 'e 'a utuhi 12 hora.
 • 'A pīpī fa'ahī ma te 'ore e 'āno'i i nī'a i te mau vāhi vī'ivī'i 2 taime i te hepetoma.

Nō te fa'a'amu i tā 'oe repo 'ē tā 'oe mau rā'au tanu

PARA HA'AMAITA'IHIA

'A 'āno'i 3 pere'ōo pūtō ī i te mau pehu rā'au /'aore rā puru ha'ari horohia + 3 pere'ōo pūtō 'aihere 'aore rā rau'ere + 1 pere'ōo tūtae 'ānimara 'e/'aore rā tō'ea i'a horohia + 1 rītera mitoroora parauhia EM + 100 rītera pape + 1 pere'ōo pūtō remu (Turbinaria O). 'A pīpī marū mai te mea 'ua marō 'e 'a hurihuri te ha'apu'era'a 1 taime i te 'āva'e.

PORIFENUA HĀMANIHIA E TE MĀ'A HOTU

'A fa'a'ohipa iāna nō te mau mā'a tei haere i te pa'ari. 'Āno'i i roto i te hō'ē pātete 5 rītera : 2,5 tiro noni ('aore te tahi mā'a hotu 'ē) + 300 mirirītera marātete** + 300 mirirīte-ra mitoroora parauhia EM + 3 rītera pape.
 'A fa'ata'oto 'e 'a tītī'a.
 • Fāito fa'a'ohiparā'a : 100 ē tae atu 500 mirirītera nō 10 ē tae atu 20 rītera pape.
 • 'A pīpī hō'ē ē tae atu e piti taime i te hepetoma.

PORIFENUA HĀMANIHIA E TE 'A

'A fa'áohipa iāna nō te mau mā'a tei haere i te pa'ari 'e te 'ū'a. 'A ha'apiha'a nō te maorora'a 45 minuti, 3 tiro toe'a i'a tei horohia. 'A vaiiho 'ia to'eto'e 'e 'a 'āno'i i roto i te hōē fāri'i 20 rītera te hu'ahu'a + 1,5 rītera marātete + 1 rītera mitoroora parauhia EM 'e 'a fa'arava'i i te pape 'aita i 'āno'ihia i te tororō. 'A fa'ata'oto i te roara'a 1 āva'e 'e 'a titi'a.

- Fāito fa'áohipara'a : 100 ē tae atu 500 mirirītera.
- 'A pīpī hōē ē tae atu e piti taime i te hepetoma.

PORIFENUA HĀMANIHIA E TE RIMU

'A fa'áohipa i te taime 'ū'ara'a. I roto i te hōē fāri'i mōri 20 rītera, fa'a'i te āfara'a o te fāri'i 'e te remu (Sargassum M.) tei tāmā-maita'i-hia e te pape + 1 rītera mitoroora parauhia EM. 'A tūtau nō te roara'a e 2 āva'e 'e 'a titi'a.

- Fāito fa'áohipara'a : 100 ē tae atu 500 mirirītera nō 10 rītera pape.
- 'A pīpī hōē 'aore rā piti taime i te hepetoma.

HĀMANIRA'A I TE MITI HŌ'ĀRAHU TARATIŪMU

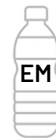
E fa'aiti teie rā'au te hō'ava o te repo ma te ha'afaufā'a i te fa'āmura'a i te mau rā'au tanu. 'Āno'i 500 tarāma pa'a huero moa pūehu + 4 rītera vīneta 'uo'uo. 'A māni'i i roto i te hōē mōhina ma te tahi mata'i i roto 'e fa'ahaere te mahu i rāpae i te roara'a 1 hepetoma. I muri a'e hōē āva'e, 'a titi'a.

- Fāito fa'áohipara'a : 1 punu tāipu tihopu nō te 1 rītera 'e 'a pīpī hōē taime i te hepetoma te mau mā'a hotu 'e te mā'a tupu 'ia fāura mai te mau tiare. E nehenehe ato'a tā 'oe e fa'áohipa te mau hu'ahu'a pūpū 'aore rā hōē 'apu rima pa'a huero moa i te taime 'a tanu ai.

* FA'ARAHIRA'A I TE MAU MITOROORA (EM)

E nehenehe e ho'o mai i te mau mōhina mitoora i roto i te mau fare to'a fa'áapu. Tē vai rā te mau mitoroora nātura (pāteria, hōpue, merehune, pāteria hāmani para) 'o tei fa'atupu i te mau 'ohipa hau nō te ha'afaufā'a i te tupura'a 'e te māhiera'a o te mau rā'au tupu.

'Ia noa'a mai hōē mōhina hōē rītera, e tī'a ia 'oe i te fa'arahi iāna. 'A māni'i i roto i te hōē fāri'i 20 rītera, 1 rītera mitoora + 1 rītera marātete + 17 rītera pape ua ('aore rā te pape i vaiiho noa hia i rāpae'au i te roara'a 24 hora nō te fa'āore i te tororō). 'A 'ōroi maita'i ma te tu'u i te māhu i te mau mahana ato'a nō te maorora'a 15 mahana. E tī'a 'ia fa'áohipa teie rā'au i muri a'e 2 hepetoma.

** HĀMANIRA'A I TE MARĀTETE

Mai te peu ē, 'aita tā 'oe marātete, 'a ha'apiha'a 5 tiro me'i a roto i te pape. 'A tīriti te mau me'i a rarerare, tīriti te pa'a 'e 'a fa'arapu te mā'a. 'A tu'u fa'ahou i roto i te pape ve'ave'a, 'āno'i 5 tiro tihota 'ute'ute 'e hōē punu tāipu vīneta 'uo'uo. 'Ia roa'a mai ia 'oe i te hōē ta'o'a hāvarevare, 'ua ineine tā 'oe marātete.

> 'Ua hōrō'ahia te mau fāito i fa'ahitihia 'ia au i te hia'ai o tā 'oe fa'áapu.

E MEA FAUFA'A ROA 'IA 'ITEHIA

'A 'ōomo te rimarima 'e te titi'a mata i te taime hāmanira'a 'e 'a tāmata te hōē fāito iti 'ei ha'apāpūra'a e'ita 'oia e tū'ino i tā 'oe mau rā'au tanu.

FA'A'OHIPARA'A I TE MAU RĀ'AU TANU RAU MATAROHIA.

E nehenehe 'aore rā e'ita te mau huru rā'au o te hōē tumu e fa'aruru i te 'ati o te ahureva 'aore rā i te 'arora'a a te mau 'enemī o te mau fa'a'apu. E parauhia te reira :

- **māuiui** mai te peu ē, e'ita e tī'a iāna i te māhiera'a o te vī'ivī'i,
- **fa'atia** mai te peu ē, e fa'arī'i noa 'oia te māhiera'a o te vī'ivī'i tei 'ore e fa'ataupupu i tōna tupura'a,
- **'aroti'a** mai te peu ē, e pā'ruru 'ōna iāna iho i te vī'ivī'i.

E 'itehia teie mau ha'amāramaramara'a i nī'a i te mau pū'ohu huero.

'A TANU I RĀPAE'AU I TE MAU ĀREA VI'IVI'I

Mai te peu ē, tē 'ite nei 'oe i te vī'ivī'i i roto i tā 'oe fa'a'apu, 'eiaha e tanu i te huru rā'au 'o tē māuiui i teie vī'ivī'i e 'a tī'a'i 'ia mo'e nātura noa teie vī'ivī'i.

'A TANU I TE TAIME 'AHUREVA FAUFA'A

E 'ere te tau ve'ave'a (novema ē tae roa i 'ēperēra) mea maita'i nō te tanu i te mau mā'a tupu, mea au a'e i te tau haumi (mē ē tae roa i 'atopa) nō te mea te ve'ave'a 'e te haumi e ha'a'au'au rāua i te māhiera'a o te mau ma'i merehune. 'Ei araira'a i taua mau ma-numanu, 'a tanu i te mau mā'a e'ita e 'ino i te mau mahana 'ino.

'A FA'ANAHO I TE MAU RĀ'AU 'OHIPA

Te mau rā'au 'ohipa e rā'au 'o te tanuhia i roto i tāna fa'a'apu nō te maita'i 'o tāna e nehenehe e hōrō'a mai. E'ita 'oia e 'ohi-tīhia, e nehenehe 'oia i te hunahia i roto i te repo i pīha'i iho i te mau mā'a tanu.

Mai te *vetiver* 'e te puamata 'Īnītia, e rave rahi huru rā'au tā 'oe e nehenehe e fa'a'ohipa nō te :

- ha'amaita'i i te repo ('eiaha 'ia pau, fa'a'ōhiera'a i te pape 'ia tomo i roto i te repo...);
- tā'ōtī'a i te mau 'aihere nātura 'e te mau 'aihere 'ino ;
- ha'amaita'i i te ora o te mau 'ānimara repo ē tae noa atu i te mau manumanu maita'i (manu pātia, 'ōhiti, tūtūrahonui...).

'A MĀREI I TE MAU MANUMANU

Nō te 'ite 'e nō te tā'ōtī'a i te mau 'arora'a, e rave rahi mārei 'ia au i te huru o te mau manumanu :

- **te mārei mātini** mai te pia tāpīri e ha'amau 'ati tī'a a'e te tumu rā'au 'eiaha te manu-manu 'e te rō 'ia nehenehe e pa'uma ;
- **te mārei pheromones**, nāna e 'ume mai te mau manumanu nō te ha'apohe (potipoti pao o te tumu me'ia, manumanu mā'a hotu) ;
- **te mārei re'are'a piri**, e mārei tāpau 'o tei 'ume rave rahi mau manumanu mai te ra'o tea 'e te mau manumanu 'eri ;
- **te mārei purapura** 'o tei 'ume i te mau manumanu i te pō, nō te 'aro i te mau manu-manu o te pō mai te pōpoti ;
- **te mārei mā'a**, e vai rā te 'ā'ainu i roto nō te 'ume i te manumanu i roto i te mārei mai te pata aratita nō te rō 'auahi, te 'ā'ainu porotē'ina nō te mau ra'o o te mā'a hotu.

'A FA'A'OHU I TE TANURA'A I TĀ 'OUTOU MĀ'A

Te tumu o te fa'a'ohura'a oia ho'i eiaha e tanu 2 taime i taua vāhi ra i te mā'a tupu.

Te mau huru mā'a tupu	
Mā'a tupu rau'ere	pota, peretī, rauota, hētira, pota ('amu rahi i te 'atote)
Mā'a tupu a'a	tāroti, rātī, nāvē, taro, 'umara, māniota (e 'imi 'oia i te mau faufa'a maitā'i i raro a'e i te repo)
Mā'a tupu mā'a hotu	hua pua'aniho, tōtoma, tūtini, tōmāti, poha (mea 'amu roa i te 'atote)
Mā'a 'ōpu'u 'aore rā porī-fenua matie	pipi, furi (e ha'amau 'oia te 'atote i roto i te repo)

I muri mai tō'u 'ite pāpū rā'a te mau mā'a tupu tā 'oe e hina'aro e tanu (i roto i te 'āua, 'a tātuha'a e 4 ārea ta'a maitā'i. E fa'arī'i te ārea tāta'itahi hōē huru mā'a. 'A fa'ata'oto hōē ārea i te matahiti tāta'itahi 'e 'a tanu i te tiare nō te hōē ārea taime.

Année 1

Année 2

Année 3

Année 4

E MEA FAUFA'A ROA 'IA 'ITEHIA

'Ia fa'a'ohipa 'oe i te mau fa'auera'a e au, e mea maitā'i nō tā 'oe fa'a'apu. E roa'a ia 'oe i te hōē fa'a'apu nō te tau roa 'e e rave rahi te mā'a.

Māteria	Moni ho'o	Māteria	Moni ho'o
Rimarima	1 000 FCP	Pāuru 'ofe	25 FCP
Pūti poto	4 000 FCP	Āfata huero hue	250 FCP
Tite'a mata pāuru	500 FCP	'Aha	500 FCP
Pā'a'u	5 000 FCP	Niuniu 'āua	7 000 FCP / 25 mētera
Pere'ó'o pūtō	5 000 FCP	Tāmaru tiare	4 000 FCP / mētera tua
Rōpā	5 000 FCP	'Iri rā'au	variable
Tāpū repo, to'i	5 000 FCP	Para	1 000 FCP / 25 kiro
Pā'a'u	5 000 FCP	Porifenua	1 000 FCP / 25 kiro
Ope	2 000 FCP	Fāri'i para hamanihia e te to'e	15 000 FCP
Ope tā'ahi	3 500 FCP	Vermiculite - perlite	1 500 FCP / pūtē
Ope tāhiti	1 000 FCP	Turupa	1 500 FCP / pūtē
Pā'aerepo	2 000 FCP	Puru ha'ari	1 000 FCP / pūtē
Tipi rahi	2 500 FCP	One	1 000 FCP / pūtē
Pakete	500 FCP	Uaua pīpī 20 mētera	5 000 FCP
Pā'oti rā'au tupu	3 000 FCP	Fāito ua	1 500 FCP
Pā'oti	500 FCP	Pīpī tiare	2 000 FCP
Taura huti tāpa'o rēni	2 500 FCP	'Āuri fa'ahī	800 FCP
Hoho'a	0 FCP	Pīpī tōpatapata	100 FCP / mētera
'Āua moa	25 000 FCP	Uati tāminuti	2 500 FCP
Fa'ari'i mā'a 'ānimara	2 000 FCP / mētera	Rāve'a fa'ahī hau	500 FCP / hō'e
Hu'ahu'a rā'au	1 500 FCP / pūtē	Pu'a 'ere'ere	2 000 FCP / 750 tarāma
Fa'ainura'a moa	2 500 FCP / hō'e	Hinu mā'a	1 000 FCP / rītera
'Āua one	2 500 FCP	Phéromone	250 FCP
Fanau'a moa	455 FCP / hō'e	Marātete	1 500 FCP / rītera
Mā'a fanau'a moa	2 500 FCP / 25 kiro	Mitoroora (EM)	1 000 FCP / rītera
Mā'a nā te moa	2 000 FCP / 25 kiro	Marātete	1 500 FCP / rītera

Te moni e fa'a'itehia o te moni i haruharuhia i te taime a pāpa'ihia ai teie puta.

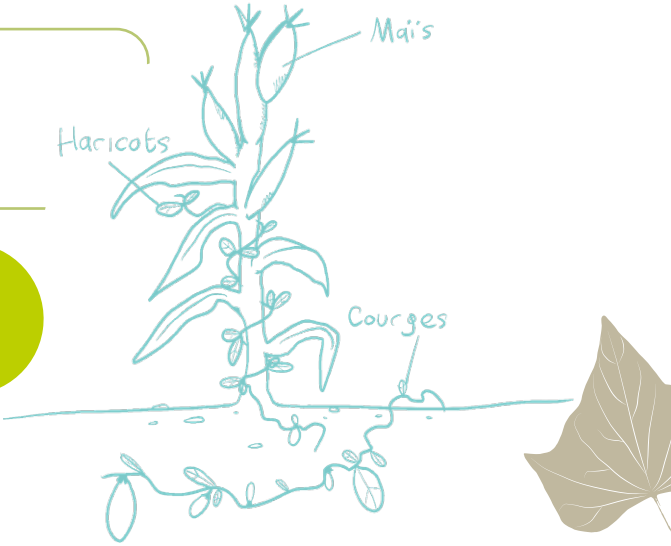
TUHA'A TĀPIRI 5 | Te mau mā'a

E AU 'IA TANU-'ĀMUI-HIA

Te fā mātāmua o te 'āua mā'a tupu tei nī'a i te raurā'a o te mau mā'a tupu rau e vai ra.

Mā'a	 Mea maita'i	 E'ere i te mea maita'i
Tōmāti 	Rāti, 'ōtime, merēni, pohā, nāvē, pipi	Hua pua'aniho, tōtoma, tūtini, mautini
Tōtoma 	Pipi, rauota	Pohā, tōmati
Hua pua'aniho 	Pipi, rāti	Tōmāti
Tūtini 	Pipi, rētū	Rāti, pohā, tōmāti
Pipi 	E au 'oia i te mau rā'au ato'a	
Rauota 	Tōtoma, pipi, tūtini, rāti, nāvē	
'Otime 	Nāvē, rāti, tōmāti	
Merēni - Poi 	Pipi, rētū, tōmāti	Tōtoma, tūtini
Mautini 	Pipi, rētū	Rāti, pohā, tōmāti
Nāvē 	Pipi, rauota, tōmāti, 'ōtime	
Rāti 	Pipi, rauota, tōmāti, hua pua'aniho, 'ōtime	Tūtini

Te tā'atira'a faufa'a roa 'o tē 'itehia 'oia ho'i e 3 mā'a :
te tō papa'ā, te tūtini 'e te pipi.

E MEA FAUFA'A ROA 'IA 'ITEHIA

Mea faufa'a roa 'ia tā'atihia te mau fa'ano'ano'a mā'a. 'Eiaha e mō'ehia 'ia tā'āti te tahi o tā 'outou mau mā'a 'e te fa'ano'ano'a mā'a.

TUHA'A TĀPIRI 6 | Tārena o te tau 'ō'otira'a

MĀ'A FA'A'AMU 'E MĀ'A O TE FENUA

tahitien Français Latin	TEN. FEP. MATI 'EPERE. MĒ TIUNU TIURAI ATETE TETEPa ATOPa NOV. TITEMA
mai'a Banane Maohi <i>Musa x paradisiaca</i>	[Dark brown bar]
to Canne à sucre <i>Saccharum officinarum</i>	[Light brown bar]
māpē Chataigne de Tahiti <i>Inocarpus tagifer</i>	[Dark brown bar]
re'a Tahiti Curcuma <i>Curcuma longa</i>	[Dark brown bar]
fē'i Fe'i <i>Musa troglodytarum</i>	[Dark brown bar]
'uru Fruit de l'arbre à pain <i>Artocarpus altilis</i>	[Dark brown bar]
ufi Igname <i>Dioscorea alata</i>	[Light brown bar]
'ahi'a Tahiti Jambose <i>Syzygium malaccense</i>	[Dark brown bar]
māniota Manioc <i>Manihot esculenta</i>	[Dark brown bar]
ha'ari Noix de coco <i>Cocos nucifera</i>	[Dark brown bar]
nono Noni <i>Morinda citrifolia</i>	[Dark brown bar]
'ūmara Patate douce <i>Ipomoea batatas</i>	[Dark brown bar]
fara Polyfruit du pandanus <i>Pandanus tectorius</i>	[Dark brown bar]
taro Taro <i>Colocasia esculenta</i>	[Dark brown bar]
tarua Tarua (taro de montagne) <i>Xanthosoma sagittifolium</i>	[Dark brown bar]
vānira Vanille <i>Vanilla x tahitensis</i>	[Light brown bar]

Manger LOCAL, à la bonne saison!

- Mea 'auhune roa
- Mea tano noa
- Mea iti
- 'Aita e mā'a

* Te mau manumanu e ha'afifi i te pu'e tinoora.
E riro te mau mā'a i te tupu ruperupe, ia au i te huru mā'a e tanuhia, te huru tanura'a e te huru o te reva (ahuāra'i).
Hi'ohi'ora'a i te tau 'auhune i Ni'a Mata'i'e i Raro Mata'i.

Conseils techniques : J.-F. Butaud et Gilles T. Parzy, Eden Parc – Bio Stratégies

FA'ANO'ANO'A MĀ'A, RĀ'AU NAMUREA 'E MĀ'A TUPU RAU'ERE

tahitien Français <i>Latin</i>	TEN. FEP. MATI 'EPERE. MĒ TIUNU TIURAI ATETE TETEPĀ ATOPĀ NOV. TITEMA	
āroe Aloe Vera <i>Aloe vera</i>		[Orange bar]
Baselle <i>Basella alba</i>		[Orange bar]
miri Basilic <i>Ocimum basilicum</i>		[Orange bar]
tīnāmo Cannelle de Ceylan <i>Cinnamomum verum</i>		[Orange bar]
tīnāmo Cannelle de Chine <i>Cinnamomum burmannii</i>		[Orange bar]
pota tinitō Chou chinois <i>Brassica rapa</i>		[Orange bar]
fafa taratoni Chou kanak <i>Abelmoschus manihot</i>		[Orange bar]
tīrofe Clou de girofle <i>Syzygium aromaticum</i>		[Orange bar]
'āretu mono'i Citronnelle <i>Cymbopogon citratus</i>		[Orange bar]
tete Coriande (persil chinois) <i>Coriandrum sativum</i>		[Orange bar]
tete Coriande dentelée <i>Eryngium foetidum</i>		[Orange bar]
pātoa vai Cresson <i>Nasturtium officinale</i>		[Orange bar]
taratuna Estragon anisé <i>Tagetes lucida</i>		[Orange bar]
re'a tinitō Gingembre <i>Zingiber officinale</i>		[Orange bar]
Gynura rouge <i>Gynura bicolor</i>		[Orange bar]
Gynura vert <i>Gynura procumbens</i>		[Orange bar]
Katuk <i>Sauropus androgynus</i>		[Orange bar]
Liseron d'eau <i>Ipomoea aquatica</i>		[Orange bar]
mineta Menthe <i>Mentha arvensis</i>		[Orange bar]
Moringa <i>Moringa oleifera</i>		[Orange bar]
matiti Noix de Muscade <i>Myristica fragrans</i>		[Orange bar]
'ōniāni Oignon vert <i>Allium fistulosum</i>		[Orange bar]
oriāna Origan tropical <i>Coleus amboinicus</i>		[Orange bar]
pereti Persil <i>Petroselinum crispum</i>		[Orange bar]
pepa Poivre noir <i>Piper nigrum</i>		[Orange bar]
'āturi Pourpier <i>Portulaca oleracea</i>		[Orange bar]
hautai Romarin <i>Salvia rosmarinus</i>		[Orange bar]
Roquette <i>Eruca vesicaria</i>		[Orange bar]
rauota Salade <i>Lactuca sativa</i>		[Orange bar]
taravia Sauge officinale <i>Salvia officinalis</i>		[Orange bar]
tume Thym <i>Thymus vulgaris</i>		[Orange bar]

MĀ'A HOTU 'E TUMU RĀ'AU MĀ'A HOTU

tahitien Français <i>Latin</i>		TEN.	FEP.	MATI	'EPERE.	MĒ	TIUNU	TIURAI	ATETE	TETEPĀ	ATOPĀ	NOV.	TITEMA
Abiu <i>Pouteria caimito</i>													
Abricot de saint-domingue <i>Mammea americana</i>													
Açaí <i>Euterpe oleracea</i>													
Acérola <i>Malpighia emarginata</i>													
painapo Ananas <i>Ananas comosus</i>													
'āvōta Avocat <i>Persea americana</i>													
auterā'a Amande de badamier <i>Terminalia catappa</i>													
pārapautini Barbadine <i>Passiflora quadrangularis</i>													
ma'i'a Banane dessert <i>Musa x paradisiaca</i>													
Bilimbi <i>Averrhoa bilimbi</i>													
Bunchosie <i>Bunchosia armeniaca</i>													
kākā'ō Cacao <i>Theobroma cacao</i>													
taofe Café <i>Coffea arabica</i>													
Canistel <i>Pouteria campechiana</i>													
raparapa Carambole <i>Averrhoa carambola</i>													
Baie de panama <i>Muntingia calabura</i>													
Chempédak <i>Artocarpus integer</i>													
tāporo popa'ā Citron <i>Citrus limon</i>													
tapotapo hutu pua'atoro Coeur de boeuf <i>Annona reticulata</i>													
rēmene Combava <i>Citrus hystrix</i>													
tōtara Corossol <i>Annona muricata</i>													
tūriona Durian <i>Durio zibethinus</i>													
tute Figue <i>Ficus carica</i>													
rahipere Framboise de tahiti <i>Rubus rosifolius</i> *													
pārapautini Fruit de la passion <i>Passiflora edulis</i>													
Fruit miracle <i>Synsepalum dulcificum</i>													

Mea 'auhune roa
 Mea tano noa
 Mea iti
 'Aita e mā'a

MĀ'A HOTU 'E TUMU RĀ'AU MĀ'A HOTU

tahitien Français <i>Latin</i>	TEN. FEP. MATI 'EPERE. MĒ TIUNU TIURAI ATETE TETEPĀ ATOPĀ NOV. TITEMA
tuava Goyave <i>Psidium guajava</i>	
rēmuna Grenade <i>Punica granatum</i>	
pītā Jamelongue (faux-pistachier) <i>Syzygium cumini</i> *	
'uru taratoni Jacque <i>Artocarpus heterophyllus</i>	
Kaki noir <i>Diospyros nigra</i>	
kava Kava (pometier) <i>Pometia pinnata</i>	
kumquat Kumquat <i>Citrus japonica</i>	
Langsat (rincette) <i>Lansium domesticum</i>	
tāporo Lime <i>Citrus x aurantifolia</i>	
raitīhi Litchi <i>Litchi chinensis</i>	
Longane (oeil du dragon) <i>Dimocarpus longan</i>	
'ānani pa'avete Mandarine <i>Citrus x reticulata</i>	
hotuarīi Mangoustan <i>Garcinia mangostana</i>	
vī popa'ā Mangue <i>Mangifera indica</i>	
merēni papa'ā Melon <i>Cucumis melo</i>	
mōpae Mombin <i>Spondias mombin</i>	
mapere Mûre <i>Morus australis</i>	
Nangaille (noix de mission) <i>Canarium indicum</i>	
Nēfle du japon <i>Eriobotrya japonica</i>	
tī'a'iri Noix de bancoul <i>Aleurites moluccanus</i>	
Noix de cayenne <i>Pachira aquatica</i>	
matatāmīa Noix de Macadamia <i>Macadamia integrifolia</i>	
Noix Navelée <i>Barringtonia edulis</i>	
'ānani Orange <i>Citrus x sinensis</i>	
'ānani Orange de la Puna'ruu <i>Citrus x sinensis</i>	
'ānani 'ava'ava Orange amère (bigarade) <i>Citrus x aurantium</i>	

Mea 'auhune roa
 Mea tano noa
 Mea iti
 'Aita e mā'a

MĀ'A HOTU 'E TUMU RĀ'AU MĀ'A HOTU

tahitien Français Latin		TEN.	FEP.	MATI	'EPERE.	MĒ	TIUNU	TIURAI	ATĒTĒ	TĒTĒPA	ATOPA	NOV.	TITEMA
pakai Pacaye <i>Inga feuillei</i>													
'ānani popa'ā Pamplemousse vert <i>Citrus maxima</i>													
'Ōta Papaye <i>Carica Papaya</i>													
merēni Pastèque <i>Citrullus lanatus</i>													
pitaya Pitaya à la chair blanche <i>Hylocereus undatus</i>													
pitaya Pitaya à la chair rouge <i>Hylocereus polyrhizus</i>													
pomelo Pomelo <i>Citrus × paradisi</i>													
tapotapo Pomme cannelle <i>Annona squamosa</i>													
huero 'anātārīta Pomme de cajou (acajou) <i>Anacardium occidentale</i>													
vī Tahiti Pomme Cythère <i>Spondias dulcis</i>													
vī Tahiti Pomme Cythère naine <i>Spondias dulcis</i>													
Pomme étoile <i>Chrysophyllum cainito</i>													
Pupunha (palmier pêche) <i>Bactris gasipaes</i>													
tānē Quenette <i>Melicoccus bijugatus</i>													
mā'a vine Raisin <i>Vitis vinifera</i>													
vine tātahi Raisin de mer <i>Coccoloba uvifera</i>													
Ramboutan <i>Nephelium lappaceum</i>													
Rollinia <i>Annona mucosa</i>													
Roselle <i>Hibiscus sabdariffa</i>													
Safou <i>Pachylabus edulis</i>													
tapoti Sapotille <i>Manilkara zapota</i>													
Sapote (mamey) <i>Pouteria sapota</i>													
Sapote blanche <i>Casimiroa edulis</i>													
Santol <i>Sandoricum koetjape</i>													
māmara, Mue Surette (girembellier) <i>Phyllanthus acidus</i>													
tāmerēni Tamarin <i>Tamarindus indica</i>													
Tamarin de Chine <i>Vangueria edulis</i>													

 Mea 'auhune roa
 Mea tano noa
 Mea iti
 'Aita e mā'a

MĀ'A TUPU, MĀ'A HOTU 'E HUERO

tahitien Français <i>Latin</i>	TEN. FEP. MATI 'EPERE. MĒ TIUNU TIURAI ATĒTĒ TĒTEPA ATOPA NOV. TĪTEMA
hua pua'a niho Aubergine <i>Solanum melongena</i>	
tarofi Carotte <i>Daucus carota subsp. sativus</i>	
pota Chou <i>Brassica oleracea</i>	
tōtoma tinitō Chouchoute <i>Secchium edule</i>	
fouka Concombre amer <i>Momordica charantia</i>	
tōtoma Concombre <i>Cucumis sativus</i>	
Concombre serpent <i>Cucumis melo</i>	
tūtini Courgette <i>Curcubita pepo</i>	
'ōporo pūrora Gombo <i>Abelmoschus esculentus</i>	
pipi Haricot long <i>Vigna sesquipedalis</i>	
kiwano Kiwano <i>Cucumis metuliferus</i>	
Luffa <i>Luffa acutangula</i>	
tō Papa'a Maïs <i>Zea mays</i>	
mautini tinitō Cource chinoise (tunka) <i>Benincasa hispida</i>	
nāvē Navet <i>Brassica rapa</i>	
'ōporo Piment oiseau <i>Capsicum frutescens</i>	
Piment doux <i>Capsicum frutescens</i>	
hētira Poireau <i>Allium ampeloprasum</i>	
'ōporo mā'aro Poivron <i>Capsicum annuum</i>	
'ūmara pūtete Pomme de terre <i>Solanum tuberosum</i>	
mautini Potiron <i>Cucurbita pepo & C. moschata</i>	
rā'i Radis <i>Raphanus sativus</i>	
Tomate cerise <i>Solanum lycopersicum</i>	
tōmā'i Tomate <i>Solanum lycopersicum</i>	

- Mea 'auhune roa
- Mea tano noa
- Mea iti
- 'Aita e mā'a

Fa'ahope'ara'a 'e ha'amāuruurura'a

Te pupu o te pū 'ohipa arata'ira'a 'e māhiera'a (mai te 'aui 'e haere atu i te 'ataui):
Marc FABRESSE - Mataoa SUE
Marceline TANÉPAU - Josiane WIN CHIN
Tamahau CASTAGNOLI - Joseph CAMPANOZZI
Toehau LAINE - Thierry BERNARDINO
Jael ATIU (ma te 'ore e ha'amo'e ia Olga PACCOU,
Heiarii ROIHAU et Tuherenui TOOFA
'o tei ma'iri i n'ia i te hohō'a).

Nā roto i teie puta iti, 'ua hina'aro mātou e 'ōpere i te mau ha'amāramaramara'a faufa'a roa 'e te mau mea e t'ia 'ia 'ite. Maoti teie puta, 'ua nehenehe ia mātou i te ta-ta'u 'e te pūta'ipū i roto hō'ē noa puta, te mau 'ite faufa'a nō te fa'a'ōhiera'a i tā 'outou 'ohipa fa'a'apu. Nō reira, tē hina'aro nei mātou e ha'amāuruuru i te tā'āto'ara'a o te feiā tei tauturu mai ia mātou ma te pāturu i teie 'ōpuarā'a.

Tō matou hoa nō te Pū 'ohipa arata'ira'a 'e māhiera'a o te 'Āfata Fa'a'apu 'e te 'ohipa rava'ai 'oia ho'i 'o Mataoa SUE nō tāna tauturu ta'a 'ē i roto i te fa'anahora'a i te mau pene. Tō mātou hoa 'ohipa tahito roa 'o Thierry BERNARDINO 'o tei pupu mai i tōna 'ite 'aravihi 'ia ta'a pāpū maita'i ia mātou te hōhonurā'a o te 'ohipa fa'a'apu i te fenua nei.

Tē ha'amāuruuru ato'a nei mātou ia Bruno ROZIER tāne nō te pū ha'api'ira'a tōro'a nō te ta'ata pa'ari (CFPA), Christine WONG vāhine, Julie GRANDGIRARD vāhine nō te Fa'aterera'a o te 'Ohipa Fa'a'apu nō tā mātou 'aitaurā'a mana'ō 'e tō rātou hī'o-māite-ra'a i tā mātou 'ohipa. 'Ua fa'ananeahia teie puta 'ia nehenehe 'oia e tauturu i te feiā ta'io.

Tē ha'amāuruuru ato'a nei mātou ia Tearii ALPHA tāne, Mono Peretiteni o te Hau fenua 'e Fa'aterehau nō te Fa'a'apu, te Fa'arava'ira'a faufa'a, te 'ohipa Moana, o te Fen-ua e t'ia'au i te 'ohipa mā'imira'a, ia Yvette TEMAURI vāhine 'e 'o Thomas MOUTAME tāne, peretiteni o te 'Āfata fa'a'apu 'e te 'ohipa rava'ai nō tā rātou turu-pāpū-ra'a i teie 'ohipa, tō rātou t'aturira'a 'e tō rātou fa'a'ōroma'ira'a 'ia nehenehe mātou e pupu i te hō'ē 'ohipa faufa'a mau.

Tē t'aturī nei mātou e tauturu mai teie puta iti i te fa'atupurā'a tā 'outou fa'a'apu 'utuāfare 'aore rā tā 'outou fa'a'apu āmuī, 'e e au 'outou i te mau tōro'a o te fa'a'apu, 'o tā mātou ia tauto'ora'a nō te fa'atiani 'e nō te ha'amāhīe iāna. 'Ia riro te ho'ira'a mai i n'ia i te 'ohipa fenua e 'ohipa pāpū nō te mea e hōro'a mai 'oia i te maita'i i te ta'ata fa'a'apu iho, i tōna 'utuāfare 'e tōna heipuni.

Teie te 'aora'a hope'a : 'ia tātou e fa'arō'o noa na, " 'ia riro tō 'oe rima 'ei rima faufa'a" e 'ere i te ō. Maoti te 'ite 'e te 'ana'anatae nō te fa'atupu 'e te ha'amaita'i i tā 'oe mau rā'au tanu, e t'ia ato'a 'ia 'oe 'ia mau mai i te rima faufa'a.

'Ia mau'a noa atu te 'ohira'a mā'a 'aore rā 'ia tupu fifi noa mai te hō'ē mā'a, tē vai rā te tumu. E 'ere tō 'oe noa rima te tumu. 'A fa'a'ōroma'i 'e 'a hī'opo'a māite tā 'oe rā'au tanu nō te 'ite e aha te 'ohipa i tupu na 'e 'a tāmau noa i te rohira'a 'ia nehenehe ia 'oe 'ia 'ite i te mau 'ohipa ta'a 'ē e tupu ra i roto i tā 'oe fa'a'apu.

'Ua riro te fa'a'apu tāta'itahi 'ei fa'a'apu 'ōtahi. 'Ia manuia tā 'outou tauto'ora'a i te pae'au o te fa'a'apu e t'ia ai.

Marc FABRESSE

T'ia fa'atere o te pū 'ohipa arata'ira'a 'e māhiera'a
o te Piha fa'a'apu 'e te 'ohipa rava'ai

IMPRIMÉ À TAHITI PAR STP-MULTIPRESS, IMPRIM'VERT
AVEC ENCRE VÉGÉTALES SUR PAPIERS ÉCOLOGIQUES
PAGES INTÉRIEURES PAPIER 100% RECYCLÉ

**CHAMBRE DE L'AGRICULTURE
ET DE LA PÊCHE LAGONAIRE**
DE LA POLYNÉSIE FRANÇAISE

Tél : + 689 40 54 45 06 · Fax : + 689 40 43 87 54
BP 53 83 - 98716 PIRAE - Polynésie française

www.capl.pf

